

TRO INNSIKT UTSYN HÅP

ST. OLAV

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR
RELIGION OG KULTUR

02/2024

KATOLSK PROFIL:
Thomas Aquinas

TEMA
Menneskeverdet
under angrep

**Med biskop Bernt
til Klosterneuburg**

15
Abortloven:
Statsråd ut mot egen
regjering

Nº 02/2024

Innhold

Leder	3
Biskop Erik har ordet	4
Min tro: Alessandro Vidonis	6
Stift Klosterneuburg: Huset som tåler tidens tann	10
TEMA: NY ABORTLOV	
Abortutvalgets forslag til ny abortlov	16
«... i tråd med dagens praksis»	17
Norge delt på midten om ny abortlov	18
Barne- og familieminister Kjersti Toppe (Sp) ut mot egen regjering	20
Hva sier Katekismen om abort	21
Abort – velferdens pris?	22
Biskop Eidsvig: – Tilbake til før-kristen moral	24
<hr/>	
Sakramentstilbedelse med babyer	27
Kunst: En invitasjon til skjønnheten og gleden	30
Guds ord ved pater Josef Ottesen	33
Aktuelt: Norge rundt	34
Aktuelt: Verden rundt	36
Kirkevandring i Roma: St. Filippo Neri og byen som bønnerom	38
Aktuelt: Terry Anderson (1947–2024) er død	41
Betraktninger: «Frihet» – hva er det?	42
Norske helgener: Sankt Olav	46
Katolsk profil: Thomas Aquinas	48
Aktuelt: Vi blir stadig flere katolikker	52

54

La Sagrada Família
ferdig i 2026

KLOSTERTANKER

«Det ligger hardt arbeid bak å lære seg
et språk, men resultatet er nærhet til
andre og frihet til å utforske tanker
og ideer sammen.»

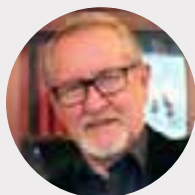
PATER HALLVARD HOLE OFM, SIDE 62

Kirkearkitektur: Antoni Gaudí og la Sagrada Familia i Barcelona	54
Klostertanker ved pater Hallvard Hole OMF	62
Min søndagsmiddag: Hjemmelaget paella	64
Sannhetsserum: En podcast i teleskopet	66
Signert ved Ewa Bivand	69
Grundig om kirken og antisemittismen	70
Russlands religiøse radikalisering	72
Jon Fosse hedres	74
Musikk	75
Bokomtaler	76
Blikk i arkivet	77
Klipp	85
Aktuell profil: Mathias Bruno Ledum	86
Nytt om navn	87
Fant rester av St. Svithuns relikvieskrin	89
Utgangspunkt: <i>Krig er alltid et nederlag</i> av pave Frans	90

64

Min søndags-
middag: Sindres
hemmelige
paella-oppskrift

Krig og menneskeverd

All krig er et sivilisasjonstap. Det siviliserte er å løse konflikter gjennom samtaler og forhandlinger, ikke med stridsvogner, raketter og armerte droner. I en ideell, sivilisert verden løses ikke interessekonflikter med våpen, men med dialog, argumenter, kompromissvilje og kanskje viktigst av alt: evnen til å sette seg inn i motpartens situasjon.

På slagmarkene i Ukraina og i Gaza dør ikke bare soldater, men tusener av sivile – kvinner og menn, oldinger og barn. Andre blir lemlestet for livet, mister sine nærmeste og ser sine hjem forandret til rykende ruiner.

VI LEVER I EN KULTUR som lærer oss at enkeltmennesket har en uendelig verdi, senest uttrykt i Vatikanets erklæring *Dignitas Infinita* av i år. Vi blir fortalt at en persons menneskeverd er ukrenkelig. Og at den første og viktigste menneskerett er retten til å leve. Diskrepansen mellom ideal og virkelighet, mellom teori og praksis, mellom tro og gjerninger, er grotesk.

Den franske forfatteren Antoine de Saint-Exupéry, som selv falt under Den annen verdenskrig, skrev at det som gjør vår sivilisasjon stor, er at hundre gruvearbeidere, i strid mot all nøktern fornuft, blir satt inn for å risikere livet for en eneste som er begravet i en gruve.

DETTE ER ET PARADOKS, og samtidig et umiskjennelig sivilisasjonstegn. Daglig settes store ressurser inn for å redde menneskers liv. Rednings- og brannmannskaper, politi og sykehuspersonale, alle slags kyndige mennesker gjør sitt ytterste for å redde liv. Andre steder i verden brukes enda større ressurser på å drepe. Blant ofrene tusenvis av barn, som aldri får vokse opp.

Det er lett nok å sitte trygt og komfortabelt i Norge og ha sterke meninger om det som skjer i Ukraina og Midtøsten. Det er ikke vi som har mistet familiemedlemmer eller venner, ikke vi som er rammet av frykt, sorg, sult og desperasjon. Vi betrakter det hele utenfra, mens vi bekymrer oss over strømprisen og rentenivået.

Men vi ser at normalt moralsk gangsyn sløves i kampens hete. Som når arabiske ledere jublende feirer at Hamas klarte å gjennomføre sin morderiske terroraksjon mot et

uforberedt Israel. Eller når israelske aktivister blokkerer desperat viktig nødhjelp til Gaza og roper at alle palestinere, også barna, er skyldige! Eller når russiske kirkeledere skamløst velsigner en krig de kaller hellig.

Vi vet hinsides all tvil at vold avler vold. Og at krig fører til frykt, hat og hevnlust. Uforsonligheten vil leve videre lenge etter at dagens statsledere og generaler er døde og begravet.

GÅR DET AN Å LA VÆRE Å TA SIDE og bare rett og slett trassig fastholde at denne nedslaktning av mennesker må stanses, uansett? Ja, skrev Tom Roberts for en tid siden i *National Catholic Reporter*: Kristne bør nettopp være på begge sider – eller alle sider i en virkelighet som ikke er todelt i sort og hvitt. Kristne bør være der for å gjøre hva de kan for å dempe hat, motarbeide vold og lindre nød.

PAVE FRANS HAR FORDØMT Hamas' terroraksjon. Og gjort det klart overfor israelske myndigheter at det er uakseptabelt å besvare terror med terror. Til Vatikanet har han invitert både familiene til israelske gisler og palestinere med familier som lider i Gaza. Både det ene og det andre har han fått kritikk for. At han også har bedt om våpenhvile og forhandlinger i Ukraina-krigen har utløst enda mer kritikk. Er ikke dette å støtte de skruppelløse angriperne?

Også vi som redigerer dette bladet har fått kritikk. Noen mener at vi ikke i tilstrekkelig grad har kommentert de store og akutte krisene i verden, men i stedet skrevet om avdøde katolske profiler, vakre kirkeinteriører, hyggelige matoppskrifter og lokale nyheter fra det katolske liv i Norge og verden. Den kritikken tar vi alvorlig.

VI HAR KLARE OPPFATNINGER om skyld og ansvar i disse krigene. Men det er ikke det som er saken her. Hverken paven eller Tom Roberts eller vi tar parti for den ene eller den andre side når vi i humanitetens og menneskeverdets navn sier og skriver: stans galskapen!

NILS HEYERDAHL
Redaktør

48

Katolsk profil:
Thomas Aquinas

Tusenårsjubileet i 2030

Mer enn et fortidsminnesmerke

Det er et avsnitt av Olav den Helliges saga jeg ofte går og grunner på. Snorre forteller om Olavs ankomst i Kyiv-riket i 1028. Kong Knut var ankommet i Norge med hærskip. Olav, ydmyket, ble tvunget i eksil. Han oppsøkte sin frende Storfyrst Jaroslav, gift med Ingegjerd, Olavs svigerinne. Jaroslav og Ingegjerd så hvor plaget Olav var. Norge, tenkte de, var tapt for ham: Folk her oppe var for vrang, den danske overmakt for stor. De to gav derfor Olav et tilbud om å begynne på nytt et annet sted. Vi leser: «Kong Jaroslav og dronning Ingegjerd tilbød Olav at dvæle hos dem og tage imod det rige, som heder Vulgaria; det er en del af Gardarike, og folket i det land var hedensk. Kong Olav overveiede for sig dette tilbud.»

Vi kan skjønne det var fristende. Olav kunne holde på med den slags virksomhet han likte. Han kunne hevde sin ære på nytt. I tillegg var klimaet

bedre, og der fantes vin. Olavs menn egget nok kongen til å dra tilbake mot nord; men han nølte. Først da Olav Tryggvason viste seg for ham i en drøm, et drøyt års tid senere, vant Olav sin handlekraft tilbake. Olav Tryggvason var streng. «Det tykkes mig underligt», sa han, «at du vakler frem og tilbake, og tillige, om du tænker paa at lægge ned den kongeværdighed, som Gud har givet dig, og ligesaa om du tæn-

ker at blive her og modtage rige af udenlandske og dig fremmede konger. Far du heller tilbage til dit rige, som du har taget i arv og du har længe raadet for med den styrke, Gud gav dig, og lad ikke dine undermænd gjøre dig ræd. [...] Du kan djervt søge til landet, thi Gud vil bære dig vidne, at det er din

eiendel.» Da Olav våknet, «hærdede han sin hug og satte sig fore at fare tilbage til Norge».

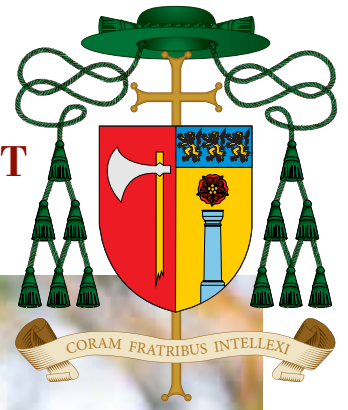
Denne fortellingen fra *Heimskringla* får meg til å tenke på en episode i 2. Mosebok 32. Moses har stått i tilbedende forundring for Guds åsyn på Sinai. Han har mottatt Guds lov. Ved fjellets fot har folket, pragmatisk anlagt, fortrenget det sublimе som skjer der oppe. De har laget seg en gullkalv. De har spist og drukket godt. De har «begynt å more seg». Da blir Herren rasende. Han sier til Moses: «Bland deg nå ikke inn, for min vrede skal flamme opp mot dem og fortære dem. Men deg vil jeg gjøre til et stort folk.»

På sett og vis er tilbudet besnærende. Moses har lidd under folkets murrende stahet. Nå får han sjansen til å la dem fare nord og ned, til å legge nye premisser. Et nytt folk! Tenk hva han kunne få til! På dypet skjønner Moses dog at Herren setter ham på prøve. Han svarer edelt: «Herre, hvorfor skal din vrede flamme opp mot folket ditt, som du har ført ut av Egypt med stor kraft? [...] Vend om fra din brennende vrede. La være å gjøre ondt mot ditt folk!» Han selv vil bli ved sin lest. Der har han sin oppgave, sitt ansvar.

Disse begrepene, «oppgave» og «ansvar», er grunnleggende når vi ser frem imot tusenårsjubileet for hellig Olavs martyrdød i 2030. For en katolsk kristen handler det om mer enn et fortidsminnesmerke. Olav gav sitt liv ikke bare for en sak; han gav det for en *Person*. Under Kristi banner ville han gå. Guds rike ville han gi fotfeste her, i et jordsmonn han, hardhausen, var tilpasset til.

Ansaret, oppgaven har vi fått i arv. Arven skal vi ta på alvor, ikke hovmodig triumferende, men ydmykt takknemlige. Vi har mottatt en skatt i troens gave. Vi har ingen rett til å pakke den inn i et tørkle og grave den ned ved et furutre. Vi har ingen

«Å tro er å innse at vi ikke er oss selv nok. Når vi først er blitt vant til den, er innsikten dypt befriende. Vi får virke sammen i gjensidighet, vennskap og respekt.»

rett til å stille et lys som ikke er vårt, men Herrens, under en skjeppe. Han vil det skal lyse for folk og vise dem, mildt, veien *hjem*.

I Trondheim Stift lanserte vi etter påske i år et prosjekt vi har kalt Misjon2030. Det vil være en spore til ansvar, en oppfordring til innsats. Guds frelsesplan fra Mose tid har gått ut på å samle individer til å bli et folk. Å tro er å innse at vi ikke er oss selv nok. Når vi først er blitt vant til den, er innsikten dypt befriende. Vi får virke sammen i gjensidighet, vennskap og respekt. Vi får lære av hverandre. Sammen får vi oppdage hva det vil si å være en Jesu Kristi disippel nå, å være bærer av hans budskap.

For vi er, lik apostlene dengang, sendt ut for å dele med andre det som vi ufortjent har fått. *Ite, missa est!*, sier presten ved slutten av hver messe. Vi kan oversette det, litt parafrastisk, med: «Mysteriet er fullbragt; misjonen tar til!»

Misjon2030 har fire aspekter. Prosjektet vil innby til fordypning av vårt åndelige liv, til bønn; det vil være en kalls kultur; det vil være seg studier og katekese, for slik å bære frukt i kulturen; og det vil være fostre karitativ innsats.

Da pave Sankt Johannes Paul II besøkte Frankrike i 1980, i forbindelse med femtenhundreårsjubileet for Kong Klodvigs dåp, stilte han sitt vertskap et dristig spørsmål. Han berømmet Frankrikes innsats for frihet, likhet, brorskap. Slik innsats er en edel bedrift. Men hva med visdomspakten sluttet på nasjonens vegne ved Klodvigs dåp? «Tillat meg da», sa paven, «å stille dette spørsmål: Frankrike, Kirkens eldste datter, er du ditt dåpsløfte trofast? [...] Frankrike, Kirkens datter og folkenes opplyser, forblir du trofast, for menneskehetens bestes skyld, mot pakten med den evige visdom?»

Slaget på Stiklestad og konsekvensene det hadde, sett med troens øyne, står på lignende vis for en visdomspakt. Den pakten har reelle, samtidig relevante konsekvenser for *vårt* folk. Hvordan står det så til med vår trofasthet? Det er et spørsmål som må figurere i vår samvittighetsransakelse. La oss gjøre hva vi kan, i tiden frem mot 2030, for å oppmuntre og utfordre hverandre til raus og fruktbar trofasthet.

+ fr Erik Varden

+Erik Varden

- Kirken gir meg frihet!

Den beste måten å leve livet på er katolsk. Det er ikke lett, men det er enkelt, sier Alessandro Vidonis.

TEKST OG FOTO: MARTA TERESA WADE

ALESSANDRO VIDONIS, 22 ÅR

Kommer fra Oslo

Studerer statsvitenskap

Jobber i St. Hallvard menighet

«Be, så skal dere få. Let, så skal dere finne. Bank på, så skal det lukkes opp for dere. For den som ber, han får, og den som leter, han finner, og den som banker på, skal det lukkes opp for.»
Matt 7,7-8

Den høye studenten med langt, mørkt hår er nysgjerrig og opptatt av å stadig lære mer. Hver søndag leder han småbarn og ungdommer i tje- nesten foran alteret.

– Barna sier at jeg spør så mye, sier han og ler.

– Men da får jeg i hvert fall svar på noen av spørsmålene mine, og svarene de gir er så meningsfulle, legger han til.

Alessandro Vidonis er 22 år og jobber som barn- og ungdomsansvarlig i St. Hallvard menighet i Oslo. Han har hovedansvar for ministrantlaget.

FRA LIVET PÅ «GATA»

Alessandro vokste opp på Sagene i Oslo. Der bor han fortsatt, sammen med familien sin.

Han begynte på en offentlig skole og hadde det han selv beskriver som typiske ungdomsinteresser. Troen var ikke en av dem. Det var hverdagen ute med vennene fra bydelen, som var attraktivt. Det var sosiale medier, penger og en følelse av å ha makt.

Denne hverdagen handlet kun om «deg selv», forteller han i dag.

Alt det som var usikkert eller vanskelig å svare på var like greit å skyve vekk. Om noe var utfordrende å forstå, virket det enklere å kun si til seg selv «jeg er katolikk» og ikke gå dypere inn i spørsmål om virkeligheten, som man egentlig lurte på.

I femte klasse på barneskolen begynte Alessandro på St. Sunniva skole ved den katolske domkirken i Oslo.

– Det var et «key moment», sier 22-åringen, men legger fort til at selv om endringen var livsviktig for ham, var han ikke troende eller interessert i å oppdage troen på dette tidspunktet.

Å begynne på katolsk skole var foreldrenes avgjørelse, noe han takker dem for i dag.

Livet på «gata med brødrene» var fortsatt mer spennende. Når han ser tilbake på denne hverdagen i dag velger han å kalle dem for «gjenger», selv om han kanskje ikke var klar over det da. Det var tøffe tider, forteller studenten.

TROEN - EN GRUNN FOR ALT

Konfirmasjonen og forberedelsene til den ga en «åpenbaring».

– Jeg forstod hvordan tro var knyttet til absolutt alt.

Alessandro så at han fikk noen han kunne ledes av, Gud. Da ga verden mer mening.

Gud var virkelig og han *måtte ikke unnå spørsmål og usikkerhet*. Det fantes svar og han kunne hvile i Kirkens tro og fellesskap. Han kunne se etter svarene i katolske bøker og reflektere over hvordan troens prinsipper viser veien.

– Å se med Gud ble å se alt med kjærlighet, sier han.

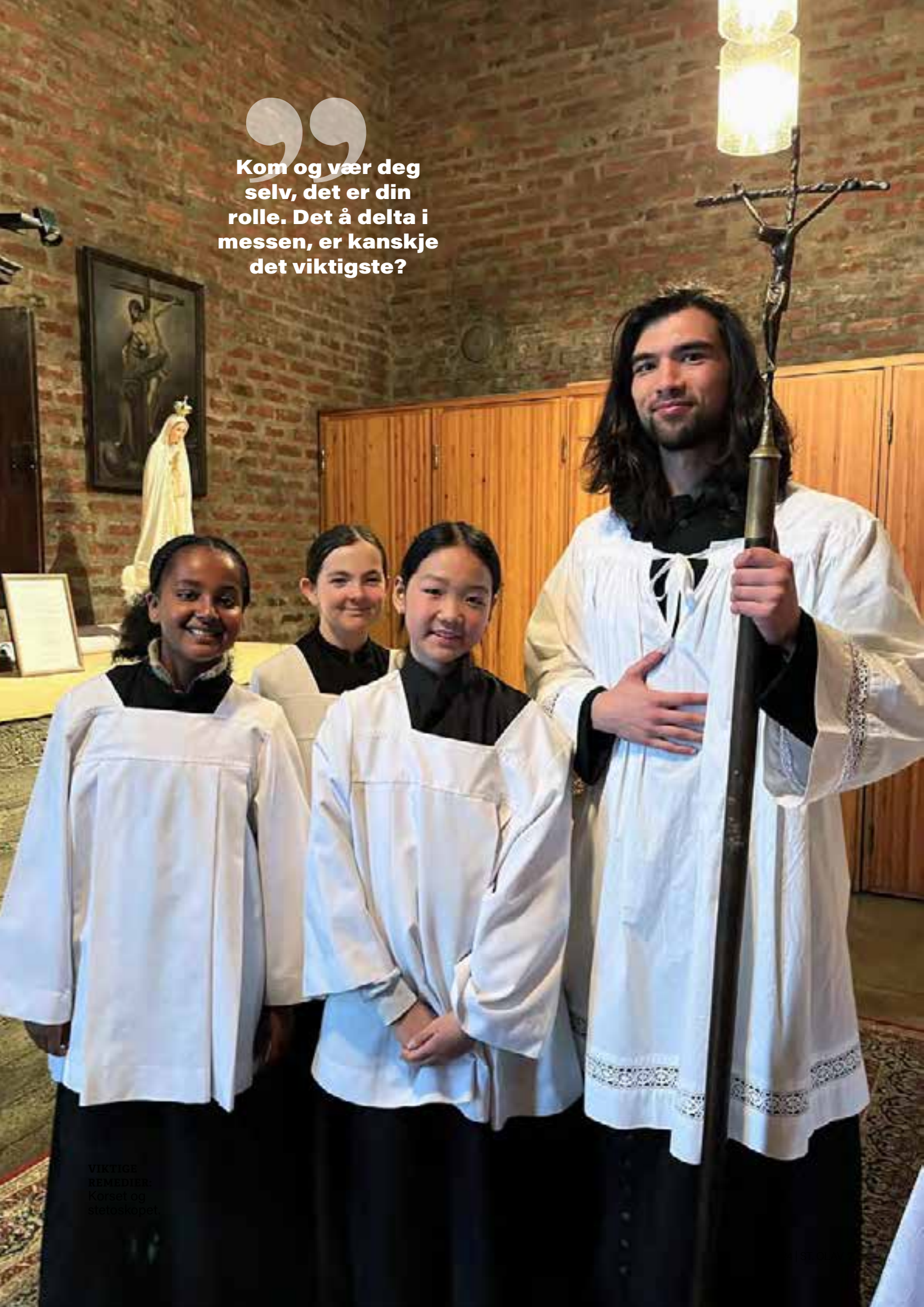
Ministrantlederen forteller i dag at den beste måten å leve livet på er katolsk.

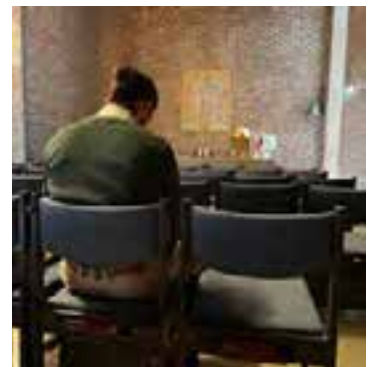
– Det er ikke lett, men det er enkelt, sier han.

USIKKERHETEN I TROEN

Trygg i Kirken og troen, begynte katolikken »»

”
Kom og vær deg selv, det er din rolle. Det å delta i messen, er kanskje det viktigste?

etter hvert å fordype seg mer i filosofi. Det fortsetter han med i dag.

Da Alessandro oppdaget troen og engasjerte seg i Kirken, ble han inspirert til å lære mer. Han leste mye katolsk litteratur. Favoritten var og er fortsatt pave Benedikt XVI/kardinal Joseph Ratzinger. Hvis Alessandro skal lytte til noen, velger han ofte pave Frans.

Siden han tok imot troen, har han lenge vært sikker på mange ting. Nå er studenten på en åndelig søken og har ikke like mange svar. I ungdomstiden før konfirmasjonen var det ubehagelig å tvile.

IKKE REDD FOR Å STILLE SPØRSMÅL

Han blir drevet og inspirert av spørsmålene som dukker opp i hodet og hjerte.

– Gjennom usikkerheten kommer jeg til kjærligheten.

Alessandro understreker hvor viktig det er at søken etter sannhet er genuin og ærlig for at kjærligheten skal kunne rotfeste seg.

SYNLIGE PRESTER

Når en har mange spørsmål, er det viktig å bli tatt imot og kunne snakke om ting. Alessandro er særlig takknemlig for samtaler med sognepresten.

Prester i menighetene må være synlige og stabile, mener han. De må ta imot alle og jobbe sammen med sine troende, skritt for skritt.

– Pater Ragnar er opptatt av at alle skal være velkomne. Han er alltid klar for å sette av tid til samtale om sjelesorg, glæder og

utvikling i menigheten, sier Alessandro om sognepresten i St. Hallvard menighet.

ALLE HAR EN ROLLE

Kirken på Tøyen fylles stadig av mennesker med ulik bakgrunn, interesser, tanker og lengsler. Alessandro lærte tidlig at Den katolske kirke er et fellesskap med mange forskjellige individer.

Det er viktig å møte alle der de er, spørre dem hva de opplever og hva det er som driver dem, mener han.

– Alle mennesker har en plass og en rolle i Kirken.

– *Hva betyr Kirkens fellesskap for deg?*

– Kirken gir meg frihet, den tar meg som jeg er, sier Alessandro og peker på usikkerheten han bærer på i dag.

Kirkens fellesskap er samtaler, slitne morgener, opplevelser, møter, ideer og så mye mer. Det fellesskapet er levende, forteller han.

En som kommer på søndagsmessen og sitter i benken i nesten en time, kan fort lure på hvilken tjeneste han eller hun utgjør, men da er ministrantlederen enda mer tydelig.

– Kom og vær deg selv, det er din rolle. Det å delta i messen, er kanskje det viktigste.

Å VÆRE I TJENESTE

Alessandro er opptatt av at ideer skal bli til handling.

Han har også alltid blitt drevet av et ønske om å lede andre. Da han begynte å være aktiv i kirken, trengte ungdomslaget i St. Olav hjelp til å vokse. Videre engasjerte han seg i ministrantlaget i domkirken.

Gjennom sin tjeneste som barn- og ungdomsansvarlig i St. Hallvard lever han ut sitt aktive kall og setter ideene ut i handling.

Hver søndag kommer han hjem til sine foreldre og forteller om møte med barna under messen. Det er moren, pedagog og katolikk, som inspirerer ham i tjenesten.

– Jeg beundrer virkelig mamma, sier Alessandro.

Han beskriver ministrant-tjenesten som en «manifestasjon av troen».

– Messen er det viktigste, og det som skjer under forvandlingen er helt ubegripelig for oss. Ministrantene er de som får lov til å være nærmest dette.

STOLT LEDER

Det pleier å være opp til tyve ungdommer som møter opp til søndagsmessen. De er engasjert i tjenesten sin. Mange foreldre

forteller at de blir vekket av barna ekstra tidlig fordi det er viktig å komme seg fort til kirken. De første som stiller opp, får nemlig de beste oppgavene.

Alessandro lærer mye gjennom samtaler og undervisningen han gir dem.

– De er drevne, motiverte, og jeg tror at alle vi har det egentlig inne i oss.

Han har vært ministrantleder i snart to år. I starten av tjenesten var det naturlig for ham å reagere når barna gjorde feil eller glemte noe. Nå smiler han og snakker med dem om messen i etterkant.

– De gjør dette sånn som de kan.

Når de små får det til, prøver han også å holde masken.

– Jeg blir kjempestolt, sier lederen.

Det er spennende å kunne følge med på de unge, se deres utvikling og hvem de blir. Han håper at han kan inspirere dem til å ta ansvar og til å ønske å veilede andre.

– *Hva er da de beste oppgavene en ministrant kan få?*

– Vel, jeg vil si at det er to måter å se dette på. Den beste oppgaven, ifølge alle, er definitivt røkelse. Men, jeg mener jo at jeg har den beste oppgaven, sier Alessandro og smiler. •

“
Kirken gir meg
frihet, den tar
meg som jeg er.”

FORAN FASADEN: Stift Klosterneuburgs imponerende fasade er kronet med Habsburgernes keiserkrone. Fra vinduene ser man rett mot Wien og keiserfamiliens administrative sentrum: Hofburg.

STIFT KLOSTERNEUBURG

- **Legendarisk grunnlegging:** Markgreve Leopold III grunnla Klosterneuburg kloster på det sted han fant sin Agnes' kones brudeslør.
- **Tidlig historie:** På begynnelsen av 1100-tallet bygde Leopold sin residens i Klosterneuburg, og grunnstenen ble lagt ned 12. juni 1114.
- **Augustinerkorherrenes ankomst:** Augustinerkorherrene bosatte seg i Klosterneuburg i 1133 på Leopolds initiativ, og har vært der siden.
- **Historisk utvikling:** Klosteret har i løpet av ni århundrer blitt et betydningsfullt religiøst, pastoralt, vitenskapelig, kulturelt og økonomisk senter.
- **Nåværende status:** I dag arbeider nesten 40 korherrer og mange ansatte i menighetene og klosterets virksomheter for å føre arven videre inn i fremtiden.

Les mer på klosterets hjemmeside:
www.stift-klosterneuburg.at

BLI MED BISKOP BERNT TIL KLOSTERNEUBURG: Huset som tåler tidens tann

Forestill deg noe eksepsjonelt: At et kloster stiftet av Hellig Olav, der han også bodde og ba, fortsatt eksisterte.

TEKST OG FOTO: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

Slik er biskop Bernt Eidsvigs kloster Stift Klosterneuburg. Det ble stiftet i 1114 av Den hellige Leopold III (1073–1136), markgreve av Huset Babenberg og Østerrikes nasjonalhelgen. Han bodde og ba i bygninger, som fremdeles pryder åskammen 1,5 mil nord for for Wien.

Inn i disse eksepsjonelle historiske omgivelsene trådte rjukangutten Bernt for første gang i 1985:

– Jeg var kapellan i Bergen og besøkte klosteret for en rett. Jeg ble svært godt mottatt, minnes biskopen av Oslo siden 2005: Gjestfriheten og omtanken var stor.

– De var så hyggelige rundt bordet og viste oppriktig interesse for mitt ve og vel. Slik møtte jeg allerede da det som nettopp er ordenens kjennetegn: Generøsitet i det felles liv,

som utspiller seg ved bordet og i kapellet, sier biskop Bernt.

Han hadde med åndelig lesning til retretten, deltok i korbønnen og spaserte rundt klosteret, men ikke altfor langt, bedyrer han.

Klosteret ligger på en høyde med utsikt gjennom et bredt dalføre mot vakre Wien. Tidligere passerte Donau bare hundre meter nedenfor, men på 1800-tallet ble elveleiet regulert og flyttet lenger unna. Nå er det istedenfor en jevn strøm at trafikk, på hjul og skinner, som passerer fordums klostermurer.

HISTORIEN AVSLØRER

Legenden forteller at da Leopold III giftet seg med sin Agnes, tok et vindkast brudesløret og førte det avsted. Ni år senere var Leopold ute på jakt. Plutselig fikk han øye på det verdifulle

NYSKAPENDE PRAKTVERK: Nikolaus von Verdun skapte det såkalte Verdun-altaret i 1181. Alteret er det første verket fra høymiddelalderen som bevisst trekker på antikkens stil, dermed kan Nikolaus von Verdun betraktes som en pioner for gotisk stil.

tøystykket, som vinket mot ham fra en trekrone ikke langt unna. Da han red bort til åssiden for å hente det, viste Jomfru Maria seg for ham. Hun beordret ham til straks å bygge et kloster der. Så han gjorde: En Maria-kirke på stedet er nevnt i kilder allerede i 1108. Derfra stammer også de eldste delene av dagens Stift Klosterneuburg. Besøker du klosteret, kan du bo i de samme bygninger som ble reist på 1100-tallet og huset Den hellige Leopold og Agnes' etterhvert tallrike familie. De fikk 18 barn.

– Jeg ville aldri gått inn i en ny orden eller en ny bevegelse; det er ikke noe galt med dem, men jeg ville ikke visst hva jeg gikk inn i. Det er som et hus som er under bygging til forskjell fra et som er ferdig bygget – og som har stått lenge nok til at man vet at det tåler tidens tann. Jeg valgte et hus som hadde stått siden 1100-tallet. Det kan kalles å være på den sikre side, forteller biskopen om sitt valg av kloster – og orden.

De eldste delene av klosteret er fra Leopold IIIs tid; klosterkirken ble bygget som en romansk basilika i perioden 1114 – 1136; klostergangen ble bygget på 12- og 1300-tallet og rommer nå ett av Stift Klosterneuburgs aller mest kostbare gjenstander: Verdun-altaret fra 1181, som er et hovedverk i europeisk emaljekunst. Det er sammensatt av 51 forgyldte emaljebilder med scener fra Det Gamle og Det Nye Testamente. Alteret er plassert i et lite kapell med adgang fra klostergangen, som en gang forbandt klosteret med kirken. Her er det kjølig, selv på varme sommerdager. Til vanlig er alteret del av museet, og kan studeres som utstillingsobjekt. Det er noe ganske annet å se biskopen stige

«Jeg valgte et hus som hadde stått siden 1100-tallet. Det kan kalles å være på den sikre side.»

ned trappen fra det barokke sakristiet til middelalderens gotikk. Iført en korkappe i gullbrokade skinner han om kapp med ett av de vakreste kunststykker, troen har frembrakt:

Han trer fremfor Verdun-altaret, og sier:

– Vi er samlet her for å fornye ekteskapsløftene til dere to som kneler, ikke for meg, men den allmektige Gud, som engang førte dere sammen.

Det vakreste, det verdigste og kjærligheten fyller rommet og oss som er tilstede. Ingen går derfra uten å bli preget for livet.

AUGUSTIN FORESKREV

Biskop Bernt trådte innenfor Leopolds kloster for første gang i 1985. I 1991 forlot han Bergen og sitt sogneprestembede for å gå inn i novisiatet. De evige løftene avla han fire år senere, i 1995. Agnes' slør kalte slik også biskop Bernt til å innfri Leopolds løfte til Jomfru Maria ved å fortsette korherrenes 900-årige virke. Skjønt hans begrunnelse er mindre legenderisk og mer prosaisk:

– Jeg valgte å bli augustinerkorherre på grunn av at jeg kunne kombinere selvstendig arbeid i en menighet med et felles liv; det var dét jeg ville – og dét er Ordenens tradisjon, forklarer han.

Den strekker seg bak historiens slør i det østerrikske fjellandskap, helt til domkapittelet i Hippo (i dagens Algerie), der kirkefader Augustin var biskop:

– Han bestemte at prestene skulle leve, be og spise sammen – og oppdras i fellesskap; han la stor vekt på lesningen av aktuelle teologiske tekster i refektoriet – daglige teologiske »»

MÅLTIDSIMPULSER: I refektoriet samles augustinerkorherrene til samtale og teologiske impulser: – Augustin bestemte at prestene skulle leve, be og spise sammen – og oppdras i fellesskap; han la stor vekt på lesningen i refektoriet av aktuelle teologiske tekster, daglige teologiske impulser, om du vil, sier biskop Bernt.

impulser, om du vil. Bønnen skulle støttes av kunnskap og utfordrende tanker og teorier, forteller biskop Bernt.

Broderskapet korherrene imellom er preget både av nærhet og avstand:

– Vi er ikke tett på hverandre hele dagen, kun i korbønn og ved måltider – ellers kan vi arbeide med egne menigheter, undervisning, teologiske eller pastorale prosjekter – hva det nå enn er vi måtte ha fore, sier biskop Bernt.

DA BERNT BLE MARKUS

Alt dette appellerte til ham da han på siste halvdel av 1980-tallet gjorde seg stadig bedre kjent med sitt klosterkall.

– Jeg hadde lovet biskop Schwenzer å være i Bergen til St. Paul skole var ferdig bygget. Den 27. august 1991, samme dag som den ble åpnet og innviet, dro jeg ned hit for å bli ikledt til vesper. Det var etterlengtet, sier biskopen.

Ikledningsritualet skjedde også ved Verdun-alteret, som han nå – 33 år senere – trer foran som biskop for å feire fornyelsen av et ekteskapsløfte.

Allerede fra sin konversjon i 1977 hadde biskop Bernt næret tanken om at ordenslivet kanskje kunne passe for ham:

– Men da var det bare en idé, den måtte jo testes ut – og det lot de meg gjøre her. De var generøse også med sin tålmodighet, sier augustinerkorherre eller kannik Markus, som er biskopens rette klosteravn.

I 1996 ble han assisterende novisemester og senere novisemester. Han ble også tildelt sognet St. Leopold.

– Jeg var dessuten kapittelsekretær, noe som var litt merkelig siden jeg var den eneste som ikke hadde tysk som morsmål. De likte kanskje litt upresise protokoller, spør biskopen på sitt sedvanlig skjelske vis.

Så legger han til:

– Jeg likte meg godt i sognet – det snilleste sognet vi har!

Han er heldig slik: De snille synes alltid å flokke seg om ham. Slik ser han det iallfall selv.

«Vi skapte mange arbeidsplasser, og vi er fortsatt en stor arbeidsgiver.»

VIN, PRESTER OG SOGN

Stift Klosterneuburg har et museum – og det er imponerende, men det er intet musealt over

hverken sted eller folk. Korherrene har levet og virket og tjent Herren her i 900 år; det gjør de fortsatt. De 37 korherrene driver 28 sogn, 1000 000 kvadratmeter vinmark, 8 800 000 kvadratmeter skog og 3 800 000 kvadratmeter dyrket mark. I tillegg kommer frukt dyrking, turisme og et eget kulturprogram med opera i klostergården gjennom sommeren.

– Stift Klosterneuburg ble tilgodesett med ganske mye land av Den hellige Leopold, og vi gjorde som alle andre klostre; vi dyrket, vi hugget tømmer og hadde fiskedammer. Vi skapte mange arbeidsplasser, og vi er fortsatt en stor arbeidsgiver, forteller biskop Bernt.

Pengene de tjener, bruker de på vedlikehold av klosterets enorme og verdifulle historiske bygninger; korherrene

VINKATEDRAL: I én av de fire vinkjellerne under klosteret har stiftet nylig bygget sin egen «vinkatedral». Her presenteres vinene for besøkende, denne gang gjester ved dom Elias' 25-årsjubileum.

KLOSTERETS HJERTE: Klosterkirken ble 1114–1136 bygget som en basilika i romansk stil. Kirkefasaden har vært i stadig endring, og på 1800-tallet ble det gamle eksteriøret til ny-gotikk.

medfinansierer dessuten sine sogn, slik som St. Paul menighet i Bergen.

– Vi driver også tre barnehjem, støtter det østerrikske Caritas, og vi er en generøs bidragsyder til pilegrimsherberget i Jerusalem, forklarer biskopen.

De driver sågar eget herberge i klosteret. Her losjeres korherrenes gjester i moderne fasiliteter og bys inn til frokost, lunch og middag like vennlig som selvfølgelig; korherrenes gjestfrihet har på ingen måte latt seg besmitte av sine

overveldende gotiske og barokke omgivelser. Her råder Augustins klosterregel om måtehold, kristen nestekjærlighet og nøktern realisme.

Augustinerkorherrene ved Klosterneuburg er kjent for sin generøsitet, men den som bare blir kjent med dem på overfladisk manér, kan fort komme i skade for å si *grandiositet*.

– Å være generøs er svar på et medmenneskelig behov, som kan være riktig eller galt vurdert; *grandios* handler om å vise seg frem. Vi har ikke det behovet, konstaterer biskop Bernt.

VISJON OG VIRKELIGHET

Det er korherrenes gjestfrihet og pastorale ånd som fester seg etter et besøk ved Stift Klosterneuburg, men førsteinntrykket er et helt annet: Barokkfasadens gule bølger velter mot deg, og øverst på de grønnirrede kobbertakene troner henholdsvis den tysk-romerske keiserkrone og den østerrikske erkehertughatt (rangkrone). Bak dem strekker de nygotiske kirkespirene seg mot himmelen.

Habsburger-keiseren Karl VI (1685 – 1740) visjon var å gjenskepe det kongelige palasset «Escorial», som han måtte forlate da han tapte Spania til Huset Bourbon. Prosjektet skulle ende som et symbol på foreningen av den himmelske og den verdslige sfære, og proporsjonene var enorme: Slottsparken skulle strekke seg 1,5 mil fra Klosterneuburg til slottet Hofburg i Wien. Dagens barokkbygning utgjør bare én åttendedel av de opprinnelige planene. Da keiseren døde i 1740, stanset både bygging og finansiering – og korherrene var nær bankerott. »

BAK FASADEN: Bak klosterets gulskrimrende barokkfasade ligger De keiserlige leiligheter. Her den innerste salong med uret som bekrefter biskopens historie om russiske soldaters lettfeldige våpentraktament under sin jakt på nazi-soldater.

FANT SIN Plass: – Korherre kommer av at vi har vår plass i koret; vi er et eget kapittel, men det ledes av en abbed og ikke en biskop, sier biskop Bernt. Her står han i klosterkirkens kor.

LITEN OG STOR: Tidligere ble korherrenes kakkellovner tent tidlig på morgenen av husassistenter, som brukte den lille døren.

BISKOP BERT EIDSVIG

- Født 1953, Rjukan
- Tatt opp i Den katolske kirkes fulle fellesskap 20. desember 1977.
- 20. juni 1982: Presteviet i Oslo av biskop John Willem Gran.
- 1. oktober 1982: Kapellan, fra 1986 sogneprest i St. Paul, Bergen.
- 27. august 1991: Forlater Norge, til Klosterneuburg, Østerrike.
- 28. august 1995: Ordensprofess hos augustinerkorherrene (Can.Reg.) i Klosterneuburg.
- 22. oktober 2005: Vigslet til biskop av Oslo i Trefoldighetskirken.
- 2. mai 2014: Storprior for Ordenen av Den Hellige Grav i Jerusalems magistrale delegasjon i Norge.

– I disse omgivelsene og under disse omstendighetene har vi bodd og virket kontinuerlig siden 1100-tallet, bortsett fra en kort periode under andre verdenskrig: Nazistene kastet oss ut i 1941. Den tyske hær brukte hele den keiserlige leilighet, naturligvis. Da russerne kom mot slutten av krigen, gjennomskot de huset etter tyske soldater. Nervene var i helspenn og kalasjnikovene fremme. Idet de slo opp dørene til den innerste salongen, slo et stort ur sine slag; russerne skvatt til og skjøt det. Kulehullene er fremdeles i skiven, forteller biskopen, som for å bevise anekdoten.

Keiserleilighetene i klosterets barokk-fløy ruver fire etager over bakkenivå, men det som skjuler seg under jordens overflate er like imponerende: De fire første kjellerne brukes idag til vinproduksjon: prøving, pressing, siling og lagring. Derefter følger mørkets mysterier. Det eneste som er sikkert, er at de ikke har gravet ut alle kjellerne ennå. Kjelleranlegget var i århundrer både tilfluktsrom for hele den keiserlige administrasjon og Habsburgernes skattkammer. Nå kan fortidens skatter beundres i klosterets museum – en uvurderlig samling gjenstander som rommer alt fra Østerrikes myteomspunne erkehertughatt, til edelstenbesatte julekrybber og Slørmonstransen (1710), et høydepunkt innen barokk

«Vi bor og ber sammen, men vi arbeider selvstendig.»

gullsmedkunst. Men den største skatten av dem alle, finner du i klosterkirken og kommuniteten: Korherrenes spiritualitet.

– Vår spiritualitet er den lokale kirkes spiritualitet. Vi har ikke skoler, men vi kunne hatt, vi har ikke sykehus, men vi kunne hatt det. Vi har fem tidebønner og feirer messe hver dag. Det er en typisk apostolisk orden, vi bor og ber sammen, men vi arbeider selvstendig, sier kannik Markus.

Han skuer ut av vinduet, gjennom det tunge løvverket og ned mot Donaus blå bredder, der engang vikinger – som Hellig Olav – rodde forbi mot nye mål. Biskopen skal ingen steder; han er alt ved sitt mål. •

HELLIG KRONE: Den østerrikske erkehertughatten kalles også landets hellige krone. Erkehertug Maximilian III skrev inn i sitt testament at den måtte oppbevares i nærheten av Den hellige Leopolds relikvier, og dens naturlige og nødvendige oppholdssted har dermed alltid vært Stift Klosterneuburg.

12 uker

TEMA: NY ABORTLOV

Halve befolkningen er imot, livssynsminister Kjersti Toppe (Sp) er uenig med egen regjering og 40 prosent av spurte kvinner vil beholde dagens grense for selvbestemt abort. Så hvorfor er det så viktig for den rød-grønne regjeringen å presse frem en abortgrense på 18 uker?

18 uker

RAPPORT: Daværende Helse- og omsorgsminister Ingvild Kjerkol (Ap) mottar abortutvalgets rapport fra utvalgets leder Kari Sønnerland. Foto: Heiko Junge / NTB

Abortutvalgets forslag til ny abortlov

Regjeringen oppnevnte sommeren 2022 Abortutvalget – for å vurdere abortlovens bestemmelser, oppfølgingen av kvinner som tar abort og alternativer til dagens abortnemnder. Abortutvalgets utredning «NOU 2023:29. Abort i Norge – ny lov og bedre tjenester», ble overlevert helse- og omsorgsminister Ingvild Kjerkol (AP) 14. desember 2023. Helse- og omsorgsdepartementet sendte forslag til ny abortlov på høring med frist 22. mars 2024. Behandling av ny abortlov i Stortinget er anslått til høsten 2024.

Endringene innebærer

- Utvidelse av abortgrensen til uke 18 i svangerskapet.
- Dagens abortnemnder avvikles, da de har vært aktuelle etter selvbestemt abortgrense fra 12. svangerskapsuke.
- Nye abortnemnder kan tillate abort etter søknad på nye vilkår, fra uke 18 til utgangen av 22. svangerskapsuke, med utgangspunkt i den gravides ønsker, behov og vurdering av egne ressurser og livssituasjon.
- Alle fosterantallsreduksjoner (tvillingabort og flerlingeabort) skal behandles i nemnd med obligatorisk veiledning.
- Rett til veiledning i valgsituasjonen for kvinner som vurderer abort.
- Rett til tilstrekkelig informasjon om aborten og prosessen, både de medisinske forhold og de juridiske sidene.
- Rett til oppfølgingssamtaler etter abort for de som har behov.
- Kompetanseheving av helsepersonell.
- Mer kunnskap om abort med satsning på forskning, læringsnettverk og en nasjonal pasient- og brukerundersøkelse.
- Enklere abortforløp og abort utenfor sykehuset med utprøving av sykepleiestyrte abortpoliklinikker flere steder, som øker tilgjengeligheten og legger til rette for at aborter gjennomføres på et tidligst mulig tidspunkt.
- Reservasjonsrett for helsepersonell til å ikke bidra eller tilrettelegge for svangerskapsavbrudd beholdes og styrkes fra forskriftsform til lovregulering.

(Kilde: ProLife Norge)

«... i tråd med dagens praksis»

- Regjeringen skal legge fram et forslag til ny abortlov i løpet av høsten 2024, med forslag om å utvide grensen for selvbestemt abort fra 12 til 18 uker. Venstre, Ap, SV, MDG og Rødt vil stemme for den nye abortgrensen.
- I dag har norske kvinner rett til selvbestemt abort til uke 12. De aller fleste tar abort før dette. Nesten alle som søker abort mellom uke 12 og uke 18 får ja i nemnd.
- Tidligere helseminister Ingvild Kjerkholt fulgte opp forslagene til Abortutvalget og mener Norge bør få en ny abortgrense på 18 uker fordi det vil være «i tråd med dagens praksis».
- – Senaborter er oftest barn som er ønsket, men hvor kvinnen av helsemessige årsaker blir nødt til å ta abort. Det blir ikke riktig at vi som helsepolitikere skal være overdommere over det, sier Kamzy Gunaratnam (Ap). Hun er ansvarlig for å løse i havn et flertall for ny lov på Stortinget for Arbeiderpartiet.
- Barne- og familieminister Kjersti Toppe advarer mot å utvide dagens grense for selvbestemt abort. Hun frykter at det kan føre til flere senaborter og ha negative konsekvenser for fosterets rettsvern. Toppe vil beholde dagens nemnder, men endre navn til «abortråd».
- Leder Olaug Bollestad i Kristelig Folkeparti støtter statsråd Toppe: «Ved å utvide abortloven risikerer vi flere aborter etter uke 12, fordi frem til nå har kvinner forholdt seg til dagens abortlov. Lover har en normgivende effekt, og en endring av abortloven vil sende et signal om at fosterets rettsvern er mindre viktig. Argumentet om at loven bør liberaliseres i og med at de fleste aborter i dag skjer før uke 12, og at de som tar abort etter uke 12 ofte får innvilget søknaden, mener jeg ikke er holdbart», sier Bollestad til NTB.

(Kilder: VG, NTB, Aftenposten og Klassekampen)

**REGJERINGEN TROSSER
HALVE FOLKET:**

Norge delt på midten om ny abortlov

Mye tyder på at det til høsten blir stortingsflertall for å utvide abortgrensen fra 12 til 18 uker. Men i befolkningen er så godt som halvparten imot: 43 prosent sier klart nei til å utvide dagens abortgrense.

Det viser en undersøkelse Sentio Research har gjort på oppdrag fra avisen Klassekampen. 45 prosent av de spurte vil utvide dagens abortgrense på 12 uker til enten 18 eller 22 uker. 43 prosent sier nei til å utvide grensen. 36 prosent av de som sier nei vil beholde dagens lov, mens 7 prosent vil stramme den inn. Vet ikke-andelen er 12 prosent.

KVINNER VIL BEHOLDE 12 UKER

Ifølge undersøkelsen er kvinner i snitt noe mindre positive til å utvide abortgrensen enn menn. **40 prosent av de spurte kvinnene vil beholde grensen for selvbestemt abort på 12 uker.** 31 prosent av mennene mener det samme.

Regjeringen skal legge fram et forslag til ny abortlov i løpet av høsten der det foreslås å utvide grensen for selvbestemt abort til 18 uker. Et flertall av stortingsrepresentantene støtter per mai 2024 endringen.

Spørsmålet som ble stilt var:

«I dag er grensen for selvbestemt abort uke 12. Etter uke 12 må spørsmålet om abort avgjøres i en nemnd. Hva mener du?»

Svaralternativene var:

«Dagens abortlov bør beholdes»

«Grensen bør utvides til 18 uker eller 22 uker»

«Dagens abortlov bør strammes inn».

(©NTB)

Arbeiderpartiet om abortloven

I 2019 kom Jonas Gahr Støre med en klar oppfordring til Arbeiderpartiets landsmøte om å stemme mot et forslag om å utvide grensen for selvbestemt abort til uke 18. På Arbeiderpartiets landsmøte i 2021 kom forslaget opp igjen, og denne gangen ble det vedtatt og inkludert i partiprogrammet for 2021–2025. Der står det, med henvisning til kvinners selvbestemmelse, at Arbeiderpartiet vil «avvikle nemndssystemet i abortloven mellom uke 12 og 18 og utrede et alternativ med trygg oppfølging og medisinsk veiledning mellom uke 12 og 18».

Støre har unngått å ta et tydelig personlig standpunkt i saken og har latt flertallet i partiet bestemme retningen. På landsmøtet i 2021 sa han at han «opplever bred enighet om at nemndene har utspilt sin rolle», men understreket også at det er «forskjell i svangerskap mellom uke 12 og 18». Til å begynne med avviste han at vedtaket innebar en utvidelse av selvbestemt abort til uke 18. Etter motstand fra kvinnepolitisk leder Anette Trettebergstuen og helsepolitisk talsperson Ingvild Kjerkol, snudde Støre og slo fast at prinsippet som gjelder er kvinnens selvbestemmelse.

HAR LATT FLERTALLET BESTEMME: Støre har unngått å ta et tydelig personlig standpunkt i saken og har latt flertallet i partiet bestemme retningen.
Foto: Javad Parsa / NTB

UT MOT EGEN REGJERING:

Frykter flere vil ta senabort

Barne- og familieminister Kjersti Toppe (Sp) går ut mot regjeringen hun selv sitter i. Mens Ap vil utvide grensen for selvbestemt abort til uke 18, vil hun beholde dagens grense på 12 uker.

Toppe sier til avisen Klassekampen at hun frykter en utvidelse fra 12 til 18 uker vil endre synet på abort sent i svangerskapet.

SKAPER HOLDNINGER

– En lov signaliserer og skaper holdninger, kanskje ikke på kort, men på lang sikt. Og det kan tenkes at man får flere aborter senere i svangerskapet, sier Toppe.

I dag er grensen for selvbestemt abort uke 12, men i praksis har uke 18 blitt en ny deadline. I fjor var det 484 nemnd-behandlede aborter i uke 13 til 18, bare én fikk avslag.

FÅ ØNSKER UTVIDELSE

– Det er ikke et veldig stort ønske i det norske folk om en ny lov med en utvidet grense, det har jeg prøvd å få fram lenge, sier Toppe som jobbet som lege før hun ble politiker.

Toppe har tidligere sagt at hun vil ta dissens om lovfor-slaget om uke 18 kommer opp i Stortinget til høsten. Hun vil at nemndene skal endres, ikke fjernes, og at de bør sikre oppfølging og informasjon til kvinnen. Hun foreslår å kalle dem «abroråd».

– Vi har ikke visst nok om hvordan nemndene fungerte, og hvordan kvinnene opplevde dem. Det burde vært innhentet informasjon lenge før. Nå tar man tak gjennom abortutvalgets forslag om å endre mandat og sammensetning, og kanskje ha færre nemnder slik at kvinner sikres lik behandling på tvers av landet, sier Toppe til Klassekampen.

– Uke 18 er halvgått svangerskap. Da er fosteret 18 centimeter langt og veier 230 gram. Det er 3–4 uker til fosteret kan regnes som levedyktig. Ved 12 uker veier det 15 gram og er på et helt annet stadium, sier hun. (©NTB)

«Det er ikke et veldig stort ønske i det norske folk om en ny lov med en utvidet grense, det har jeg prøvd å få fram lenge»

DEN KATOLSKE KIRKES KATEKISME (UTDRAG)

Abort

Menneskelivet må helt og fullt aktes og forsvares helt fra unnfangelses-øyeblikket av. Mennesket, fra det øyeblikk det er til, må tilkjennes menneskelige rettigheter, deriblant den ufravikelige rett hvert uskyldig vesen har til å leve.

Før jeg formet deg i mors liv, kjente jeg deg, og før du ble født, helliget jeg deg (Jer 1, 5).

Mine ben var ikke skjult for deg da jeg ble dannet i mørket, virket i jordens dyp (Sal 139, 15). (Nr. 2270.)

Helt fra det 1. århundre av har Kirken hevdet at provosert abort er moralsk galt. Denne læren er uforandret, og forblir uforanderlig. Direkte abort, det vil si abort villet som et mål eller som et middel, strider på en alvorlig måte mot moralloven:

Du skal ikke begå fosterdrap og ikke sette ut nyfødte (Didache – en tekst fra det 1. århundre). (Nr. 2271.)

Abort – velferdens pris?

Abortkampen fremstilles gjerne som en kamp for kvinners rettigheter, en «moderskapets frigjørelse», som Katti Anker Møller skrev i 1915. Men i sosialdemokratisk sosialpolitikk har andre motiver historisk sett vært mer fremherskende.

TEKST: OLAV RUNE BASTRUP

Under den første abortdebatten på 1930-tallet var sosialøkonomene mest opptatt av hvor mye det store antallet uønskede barnefødsler kostet samfunnet. Uønskede barnefødsler forsterket sosial nød i allerede utsatte familier, som i neste omgang ble en utgift for samfunnet. Et velferdssamfunn forutsetter høy grad av stabilitet uten for store sosiale motsetninger. Uten kontroll med reproduksjonen i de lavere samfunnsklasser kunne denne stabiliteten trues.

RASEHYGIENE

Arbeiderbevegelsen var på 1920- og 30-tallet mer opptatt av rasehygiene som sosialpolitisk styringsmiddel enn av kvinners rett til abort. I 1934 fikk vi en steriliseringslov som på visse «*sociale og medisinske*» indikasjoner åpnet for sterilisering uten samtykke, altså tvangssterilisering. I medisinsk indikasjon inngikk også eugeniske, altså rasehygieniske forhold.

Da abortspørsmålet ble en politisk sak på 1930-tallet, konkluderte tre regjeringsoppnevnte utvalg med at abort burde tillates på visse «*sociale og medisinske*» indikasjoner. Begrepsparet «*sociale og medisinske*» indikasjoner går her igjen. Men saken ble aldri politisk realitetsbehandlet. Abort var ennå for ømfintlig, det stod heller ikke noe sterkt politisk press bak saken. Steriliseringsloven var langt mindre kontroversiell, den ble vedtatt i Stortinget mot bare én stemme. Steriliseringsloven ivaretok dessuten det som fra samfunnets side var det sentrale:

statens adgang til å begrense uønsket reproduksjonen i risikoutsatte familier.

STYRKE FOLKEHELSEN

Å kople abort og rasehygiene vil av noen oppleves upassende, gitt assosiasjonene det vekker til nazismens rasehygiene. Det er imidlertid den sosialpolitiske og historiske kontekst som her er det interessante.

Rasehygiene har i utgangspunktet ingen ting med nazisme eller høyreekstrem ideologi å gjøre. Arbeiderbevegelsens interesse for rasehygiene var på 1920- og 40-tallet begrunnet ut fra et marxistisk-vitenskapelig verdensbilde. Rasehygiene var ikke rasistisk motivert, men ble sett på som et vitenskapelig fremskritt som kunne styrke folkehelsen og fremme en sunn arbeiderklasse.

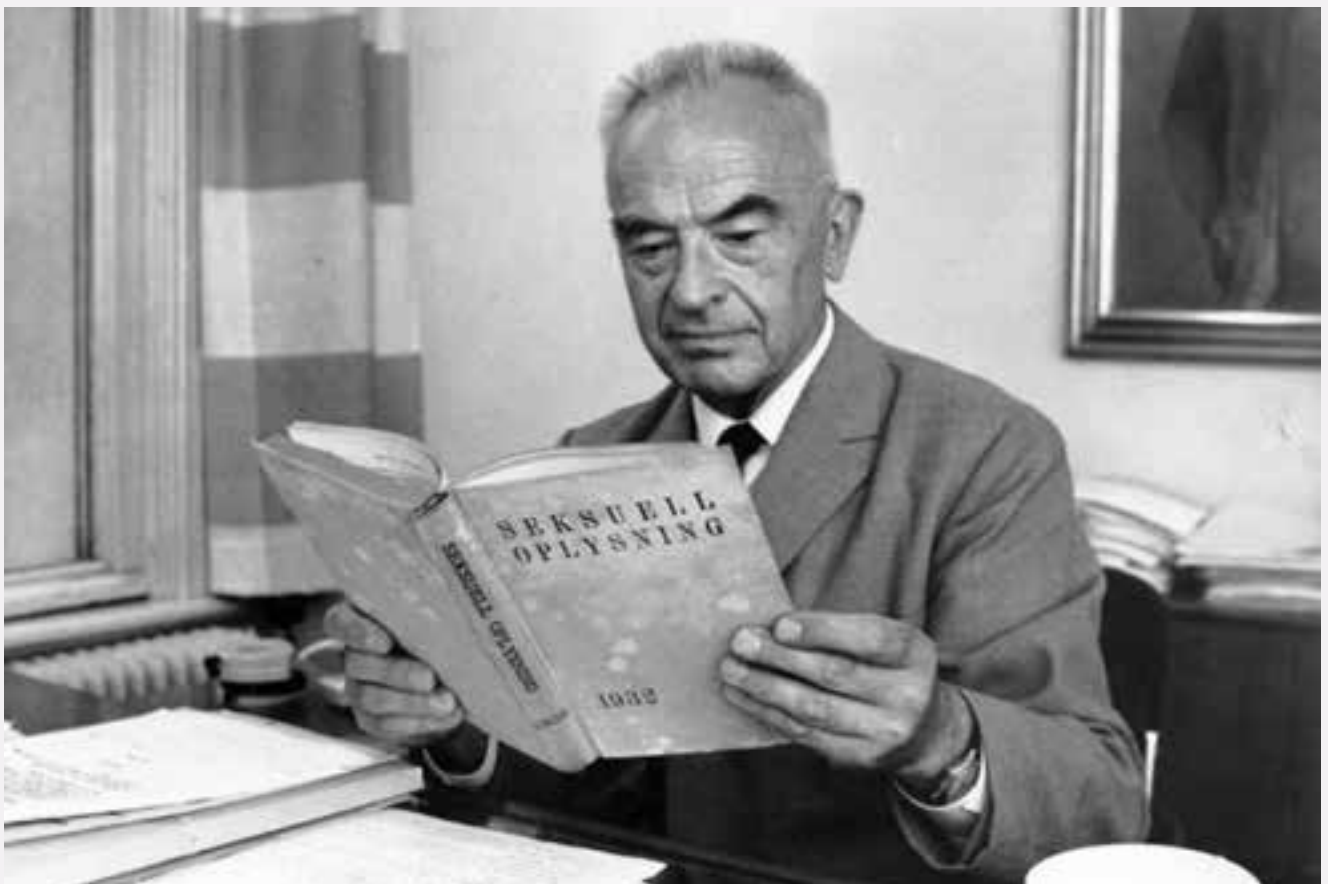
I debatten forut for steriliseringsloven av 1934 utgav en av rasehygienens fremste talsmenn i Norge, den mangeårige helsedirektør Karl Evang, boken «*Rasepolitikk og reaksjon*», der alle spekulative forestillinger om rase forkastes. Samtidig mente Evang at rasehygiene var et viktig folkehelseiltak for å hindre spredning av dårlig arvestoff i befolkningen: «*Å begrense antallet dårlige arvebærere er en helt rasjonell tanke som socialismen alltid har gått inn for*», skriver Evang.

DÅRLIG ARVESTOFF

Kriteriene for å klassifisere arvestoff som enten godt eller dårlig, stod ikke til debatt. Man tok dem for gitt: arvelige sykdommer som ville bli en belastning for samfunnet, samt asosial livsførsel. Manglende tilpasning til sosiale normer, arbeidskyhet, dagdriveri og småkriminell adferd, ble sett på som typiske utslag av dårlig arvestoff.

Problemet sett med statens øyne var at barnekullene i lavere sosiale klasser var mye større enn i de høyere. Det skapte frykt for at dårlig arvestoff ble akkumulert og spredte seg ukontrollert.

«Bak fjonge ord om selvbestemmelsesrett er sosialøkonomene ikke mindre driftige i dag enn på 1920- og 30-tallet, heller tvert imot.»

Risikoen var da at arbeiderklassen i stedet for å bli løftet opp, sank enda dypere ned i sosial armod. Arbeiderbevegelsens kamp rettet seg med andre ord ikke bare mot den kapitalsterke borgerklassen, men også mot «filleproletariatet» som med sine dårlige gener truet med å dra arbeiderklassen ned i en arvebiologisk «gjørme».

SKANDINAVIA LANGT FREMME

Skandinaviske land lå på 1920-tallet langt fremme i rasebiologisk forskning. Sverige etablerte verdens første rasebiologiske institutt i 1921, men det var Danmarks første sosialdemokratiske regjering under Thorvald Stauning som først innførte en steriliseringslov (1927), med Norge (1934) på tredjeplass etter Tyskland (1933). Ved innføringen av den danske loven uttalte sosial- og senere justisminister, Karl Steincke, at det ikke er en menneskerett å overføre sine mangler på neste generasjon.

I USA introduserte man på samme tid rasehygieniske programmer spesielt innrettet på den hvite underklassen, uten at det fantes lovgivning som hjemlet dette. Men en høyesterettsdom i 1927 (Buck vs Bell), slo fast at praksisen var omfattet av lovbestemmelsene om vaksinasjon.

IKKE STORT OMFANG

Steriliseringsloven av 1934 førte i første omgang ikke til at den ble tatt i bruk i noe stort omfang. Først etter krigen da det sosialdemokratiske folkehjemmet

skulle bygges, skjøt det fart med 1956 som året da flest steriliseringer på eugenisk indikasjon ble utført. Deretter sank kurven frem mot 1961 for så å flate helt ut. Sosiale og materielle forhold i samfunnet var nå radikalt endret, rasehygieniske tiltak hadde ikke lenger noen fornuftig begrunnelse. I 1971 ble steriliseringsloven revidert og de mest repressive bestemmelsene tatt ut.

Med loven som åpnet for selvbestemt abort i 1975, stod abortsaken i et nytt lys. De sosiale og medisinske aspektene trådte i bakgrunnen. Abortkampen ble en kamp om kvinners rettigheter i likestillings tidsalder.

ULIKE LYTER

Bak fjerne ord om selvbestemmelsesrett er sosialøkonomene ikke mindre driftige i dag enn på 1920- og 30-tallet, heller tvert imot. Nå dreier deg ikke om dårlig arvestoff, men om fostre med ulike lyter som det er kostbart for samfunnet å ta ansvar for. Svært kostbart til og med. Selvbestemmelsen kommer da fort under press. Foreldre som ønsker å bringe slike fostre frem, kan ikke forvente at samfunnet i fremtiden er villig til å ta dette ansvaret når andre muligheter står åpne. Prisen kan vise seg å bli høyere enn samfunnet er villig til å betale. Prisen på det vi mister, regner ingen på. •

(Teksten er et forkortet utdrag fra Olav Rune Bastrups bok, «En landevei mot undergangen», Universitetsforlaget 1996).

BISKOP EIDSVIG OM NY ABORTLOV:

– Tilbake til før-kristen moral

Antall aborter øker, likevel vil Støre-regjeringen i ny lov foreslå å utvide grensen for selvbestemt abort. – Vi er i ferd med å skritte over 1000 års kristen sivilisasjonshistorie til en ny barbarisme, advarer biskop Bernt I. Eidsvig av Oslo.

TEKST: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

Fra 2022 til 2023 økte antall aborter med 6,7 prosent. 8 av 10 aborter utføres før 9. uke, og 9 av 10 aborter utføres medikamentelt. I 2023 ble det til sammen utført 12 814 registrerte og legale aborter i Norge.

FELLES FORMÅL

– Hvorfor er vern om liv – og dermed kampen for å holde aborttallene så lave som mulig – så viktig for Kirken?

– Dette er ikke bare viktig for Kirken, det var viktig for våre lovgivere i 1975 også. Dagens abortlov skulle nettopp bidra til å holde aborttallene nede, poengterer biskop Eidsvig, og legger til:

– Uten tanke på prinsipper hadde vi altså ett felles formål. I erkjennelsen av at abort er et onde ville vi ha færrest mulig av dem, sier han.

Han mener det ikke ligger noen fordømmelse i dette etiske utgangspunktet, eller i at målet for siviliserte mennesker skal være at barn ikke fjernes fra mors liv.

– Det er viktig å forsvare livet. Hvis man ikke forsvarer, kan grensene etter hvert bli trukket på en temmelig rå og ubarmhjertig måte. Den forsvarsløse skal ha krav på forsvar mot den sterke, er vårt prinsipp. Det tror jeg temmelig mange deler, sier han.

KVINNEN OGSÅ SÅRBAR

Biskopen presiserer at den gravide kvinnen er også en person i en sårbar situasjon:

– Den sterke part her er samfunnet som sådan.

Hvis prinsippet er at liv kan fjernes uten begrunnelse, er vi allerede havnet i uføre. Noen mener sågar at det ikke skal finnes en grense for abort – at barn skal kunne fjernes i fødselsøyeblikket. Da er samfunnet ikke lenger humant, men barbarisk, sier biskop Eidsvig. Han frykter at det er dit vi er på vei.

BESKYTTE BARN

– Biskopene skriver i en høringsuttalelse at «forslaget til ny abortlov innebærer et tydelig skritt vekk fra Norges kristne såvel som humanistiske arv». Hva legger du i dette?

– Kristen etikk har preget det norske samfunn i 1000 år; hva begynte det med? Jo, at vi skulle beskytte

barn, som ellers ville blitt satt ut i skogen, at treller fikk rettigheter og skulle settes fri; at man ikke lenger skulle ofre hverken treller, andre mennesker eller dyr til hedenske høytider. Forslaget til ny abortlov er i så måte et tilbakeskritt på tusen år, ikke et fremskritt, sier han, og fortsetter:

– Olav den hellige og andre kristne kjempet nettopp mot vilkårlig og ondskapsfull behandling av sine medmennesker, spesielt av dem som ikke kunne forsvare

seg. Dette er vår kristne etikk, som etter hvert er blitt nasjonens moralske instinkt. Det er ikke bare avhengig av tro, det er avhengig av en nedarvet og mottatt etikk, sier biskop Eidsvig.

OPPRØRT

Han blir bestyrtet og opprørt når det i den offentlige debatt tales som om barnet som aborteres »»

«Det er viktig å forsvare livet. Hvis man ikke forsvarer, kan grensene etter hvert bli trukket på en temmelig rå og ubarmhjertig måte.»

OMSORG: – Den gravide kvinnen er også i en sårbar situasjon, sier biskop Eidsvig.

«Når moralske motforestillinger blir tatt lett på, er det Norges 1000-årige kristne arv man tar lett på.»

er noe helt annet enn nettopp et individ som fjernes. Det utlegges istedenfor som «en del av kvinnens kropp».

– Vi er i ferd med å bevege oss tilbake til moralen fra en før-kristen tid med dette lovforslaget. Når moralske motforestillinger blir tatt lett på, er det

Norges 1000-årige kristne arv man tar lett på. Og konklusjonen virker nærmest å være gitt: Her kan et foster som ved for tidlig fødsel kunne overlevet, bli tatt liv av – og dette moralske problem blir enda større, naturligvis, hvis grensen for abort skyves lenger ut i tid. Forslaget og resonnementene bak er et bedrøvelig symptom på at samfunnet vender den svakeste ryggen.

NEGATIVT PARADOKS

I år feirer vi at det er 1000 år siden Kristenretten ble vedtatt på Mostertinget, og at Magnus Lagabøtes Landslov fyller 750 år.

– Er det et paradoks at vi i sådant kristent jubileums-år kutter røttene til vår kulturs etiske opphav?

– Ja, det er ikke bare et paradoks, det er et negativt paradoks. Det kan ikke komme noe godt ut av det. Det virker som om det er forhåndsbestemt at grensen for abort skal utvides. Jeg har følelsen av at motargumenter møtes med skuldertrekk.

Argumentene for å skyve på grensen for selvbestemt abort har gjort seg sterkt gjeldende i den offentlige debatt gjennom flere år. Tendensen har vært tydelig: Respekten for liv må stadig vike for den enkeltes valgfrihet.

BRUTALISERINGSTENDENS

– Det kan tolkes som likegyldighet: Vi har ikke sett dette mennesket som ennå ikke er født, men hvis vi hadde sett det, ville vi ikke hatt samvittighet til å ta livet av det. Det kan tolkes som et tegn på en brutaliseringstendens i samfunnet, som preger våre holdninger: Dette lille livet har ingen produktiv verdi, derfor er det verdiløst.

– Hva forteller utvalgets overlegninger deg om det norske samfunn anno 2024?

– Det er et samfunn som burde mobiliseres til en debatt om overordnede moralske prinsipper, for det er ikke bare på dette snevre feltet at grenser kan flyttes. Aktiv dødshjelp virker å være det neste på agendaen: Det er bedre at eldre dør, og problemet så å si fjernes, enn at vi tar vare på dem. Argumentene er like rasjonelle som skremmende: Fjerner vi de syke og pleietrengende, fjerner vi også økonomiske og følelsesmessige belastninger. Det som skremmer meg, er at vi samtidig fjerner vår medmenneskelighet, sier biskop Eidsvig. •

(En tidligere versjon av intervjuet er publisert på katolsk.no)

SAKRAMENTSTILBEDELSE MED BABY:

Fint med bønn og bare å være

A photograph of two babies lying on a stone floor in a church. One baby is sitting up, looking towards the camera, while the other is lying on its stomach, playing with a colorful toy. In the background, a wooden altar with four arched niches containing religious figures is visible. The scene is lit with warm, soft light, creating a peaceful atmosphere.

Felles stille bønn er kanskje ikke det første man tenker kan kombineres med babyer og små barn. Men på Sta. Katarinahjemmet i Oslo tilrettelegges denne bønneformen for foreldre og barna deres. En av søstrene sier hun til og med synes å merke at barna er roligere i Jesu nærvær.

TEKST: LINDA THERESE UTSTØL FOTO: KRISTIN SVORTE

LAVTERSKELE: – I motsetning til babysang eller andre aktiviteter, er sakramentstilbedelse et sted for «å bare være», sier Astrid Bleken Ødegaard som jevnlig deltar på opplegg arrangert av katolsk barseelgruppe i Oslo

SAKRAMENTS-TILBEDELSE

- Den vi elsker vil vi beundre, betrakte og være sammen med.
- Knele i stillhet foran den utstilte hostien
- Sette seg ned i stille betraktning, foran Kristi legeme. Det er dette som kalles sakramentstilbedelse.

Hver torsdag fra klokken 11.30 til 12.30 er det sakramentstilbedelse i kapellet til søstrene på Katarinahjemmet.

Denne torsdagen i april møter tre mødre opp med babyene sine. De forteller at det varierer hvor mange som kommer og at tilbudet også er åpent for fedre, småbarnsforeldre og de med baby i magen. Man trenger heller ikke være katolikk for å være med, det er åpent for alle. Søstrene legger ut tepper på gulvet så barna kan krabbe og leke foran alteret.

– Fedre er absolutt velkomne! Mannen min har vært med. Jeg håper at menn også opplever at dette

er et tilbud for dem, sier Astrid Bleken Ødegaard som er mamma til Veronica.

BABYENE FINNER ROEN

Astrid forteller at det har vært vanskelig å få tid til stillhet med Gud i småbarnstilværelsen.

– Messen, for eksempel, kan ofte oppleves ka- vet og slitsom med en baby, men i sakramentstilbedelsen er det nok å bare være i nærværet av sakramentet.

Astrid synes det er et veldig fint tilbud som hun anbefaler til andre med baby. Moren opplever også at babyene får en egen slags ro.

TILRETTELAGT FOR BARN: Elisabeth Holdhus Sjursend og Astrid Bleken Ødegaard med babyene sine Kristina og Veronica.

SANSEERFARING: Det er mye spennende for lille Josef å oppdage i kapellet når mamma Cristina tar han med til Katarinahjemmet.

Å VÆRE I KIRKEN: – Jeg tror det har mye å si for barna at de lærer å trives i kirkerommet helt fra de er små, sier Cristina Heilmann-Lucaci.

– Det er som de merker nærværet og det er ganske sterkt, forteller hun.

– Det er så fin atmosfære, så fine farger og så fint lys inne i kapellet som stimulerer sansene deres også, legger Elisabeth Holdhus Sjursend til. Hun er mamma til Kristina.

BLITT STILLHETSAVHENGIG

Elisabeth forteller at hun alltid prøver å få med seg denne sakramentstilbedelsen.

– Jeg har blitt litt avhengig av det. Nå må jeg ha den timen med stillhet i uka, sier hun.

Cristina Heilmann-Lucaci, mammaen til Josef, sier det har en spesiell betydning for henne å være i kapellet på Katarinahjemmet under sakramentstilbedelsen.

– Det er veldig fint at barn får være med og at det ikke er noen forventning om at ting skal gå på en viss måte. Man kan bare være, sier Cristina.

HELLIG STUND

Mødrene forteller at det ikke bare er Jesus de får ro til å meditere over, men også babyen.

– Når alle distraksjoner er borte blir det et veldig stort fokus på babyen også, enda mer enn ellers, sier Astrid.

– Ja, det er en hellig stund på mange måter, bekrefter Elisabeth.

Astrid forteller at hun har inntrykk av at sakra-

«Messen, for eksempel, kan ofte oppleves kavete og slitsom med en baby, men i sakramentstilbedelsen er det nok å bare være i nærværet av sakramentet.»

mentstilbedelse generelt har blitt mer populært, spesielt blant ungdom.

– Det er litt i tiden, bekrefter Elisabeth.

TRIVES I KIRKEN

Etter sakramentstilbedelsen i kapellet, inviteres foreldrene inn i peisestuen på Katarinahjemmet. Her er det tilrettelagt slik at babyene kan få mat og det er behagelige sofaer å amme i. Søstrene har ordnet et stellebord og det er stor plass til at de kan krabbe rundt på gulvet og leke. Eller titte på fiskene i akvariet.

– Jeg tror det har mye å si for barna at de lærer og trives i kirkerommet helt fra de er små, sier Cristina.

FAMILIEMESSER

Mødrene anbefaler også familiemessene på Katarinahjemmet.

– Det er kirkekaffe i peisestuen etter messen. Det er en fin mulighet for barna å bli kjent med hverandre ettersom de blir litt eldre, forteller Astrid.

Katolsk barsel- og småbarnsgruppe er et tilbud for småbarnsfamilier på Katarinahjemmet, hvor familiene inviteres til messe den første søndagen i måneden. Messen begynner kl 10.00 i kapellet, etterfulgt av sosialt samvær i peisestuen. Foreldre med barn i alderen 0–3 år, og barnas eldre søsken er velkommen. •

MURILLO : En invitasjon til skjønnheten og gleden

Murillo valgte skjønnetens vei da debatten omkring Jomfru Marias uplettede unnfangelse raste som verst i 1600-tallets Spania. Nærmere 200 år senere, i 1854, ble den uplettede unnfangelsen erklært et katolsk dogme.

TEKST: THERESE SJØVOLL

Bartolomé Esteban Murillo (1618–1682) var den ledende maleren i Sevilla i Spania på 1600-tallet og han forble populær til langt utpå 1800-tallet. Murillo er kjent for sine naturlige og empatiske fremstillinger av det hellige, og for sine skildringer av barn. I tillegg til religiøse bilder malte Murillo sjangermalerier, der han skildret hverdagslivet til samtidens fattige barn. Av den grunn kalles Murillo ofte for «barndommens maler».

SOFT PROPAGANDA

Med moderne øyne oppfattes kanskje Murillo som soft og søtladen. I sin spanske samtid, derimot, var Murillo blant den katolske kirkens mest effektive evangelister, og han gikk rett inn i sin tids mest polariserende teologiske debatt: spørsmålet om Marias uplettede unnfangelse og om hvorvidt Maria var unnfanget fri for arvesynd – *Immaculata conceptio* på latin. *Immaculata*, den uplettede, er en av titlene til Jomfru Maria.

KAMPEN OM UNNFANGELSEN

Doktrinen om Marias uplettede unnfangelse hadde eksistert siden det 2. århundre, og i middelalderen

«Med moderne øyne oppfattes kanskje Murillo som soft og søtladen. I sin spanske samtid, derimot, var Murillo blant den katolske kirkens mest effektive evangelister.»

var doktrinen stadig opphav til kontroverser. Debatten blusset opp igjen i Spania på 1500-tallet, som et ledd i motreformasjonen. Spania sto med fransiskanerne og jesuittene som ville gjøre doktrinen om den uplettede unnfangelsen til et katolsk dogme. Et dogme er mer enn en doktrine eller læresetning. Et dogme er en trossannhet som alle katolikker er forpliktet til å tro på.

Dominikanerne var sterke motstandere av doktrinen og debatten var hard. Sevilla var et arnested for 1600-tallets stridigheter om *Immaculata*, og det ble preket og publisert for og i mot. Forkjemperne for doktrinen engasjerte også malerne i kampen.

IMMACULATA

Immaculata ble et av de viktigste motivene i spansk «gullalder-maleri» fra 1600-tallet. Murillo malte mer enn 20 malerier av Immaculata og han utviklet en visuell formel som hadde stor gjennomslagskraft. *Den uplettede unnfangelsen* (1660–65), som i dag henger i Prado museet i Madrid, er et av de fremste eksemplene på Murillos suksessfulle visuelle retorikk.

Her forener Murillo det lettfattelige og tilgjengelige, og det elegante og livlige, med åndelighet og realisme.

DEN UPLETTEDE UNNFANGELSEN

Jomfru Maria står i sentrum, kledd i en lysende hvit kjortel med en blå kappe over armen. Hun korsar armene over brystet, og hendene over hjertet uttrykker tro og hengivenhet. Øynene er himmelvendt. »

**DEN UPLETTEDE
UNNFANGELSEN** av Bartolomé
Esteban Murillo, 1660–65,
Prado museet i Madrid.
Bildets tittel har gjerne tilføyelsen
«av Los Venerables», fordi det i
sin tid hang på Hospital de los
Venerables.

BARTOLOMÉ ESTEBAN MURILLO: Selvportrett, 1600-tallet.

Marias hode er omgitt av stråleglans, og en gylden glød fyller hele den øvre delen av komposisjonen. Kjølige toner nederst i bildet glir over mot varmere toner øverst, som fra mørke til lys

Maria er i de himmelske sfærer. Tyngdekraften er opphevet og Maria svever på luftige skyer. Hun står i kontrapost med høyrekneet bøyd og vekten skiftet over til det venstre benet. Sammen med draperiene skaper kontraposten liv og bevegelse i kroppen. Maria trår på en slank månesigd som er vippt litt opp for å understreke det dynamiske aspektet.

Et mylder av kjeruber spinner om Maria som vil tre barn. I Det gamle testamentet er kjerubene mektige vokterengler, men i vestlig billedkunst ble kjerubene – ofte også kalt *putti* – etterhvert små, lubne og bevingede guttebarn. En av kjerubene lener seg fremover og møter betrakterens blikk, med sine særegne, myke og mørke Murillo-øyne. Denne kjeruberen er særlig livaktig og kanskje er det et portrett av et av Murillos ti barn.

ASSUMPTIO OG ÅPENBARINGEN

Immaculata motivet var populært i 1600-tallets Spania, og det ble utviklet en ny ikonografi som skulle legitimere og popularisere dogmet om Marias uplettede unnfangelse. Ikonografien var delvis basert på Marias opptagelse i himmelen (*assumptio*) og delvis på Johannes' åpenbaring: «Et stort tegn viste seg på himmelen: en kvinne som var kledd i solen,

«På et vis er Maria fremdeles et tegn på himmelen, men hun er likevel solid og tydelig av kjøtt og blod. Kjerubene som omgir henne minner om kravlende barn, og vi gjenkjenner Maria som vår alles moder.»

med månen under sine føtter og med en krans av tolv stjerner på hodet» (Åp. 12:1).

Murillo strippet ned ikonografien så *Immaculata* skulle bli så enkel og menneskelig som mulig. Åpenbaringens «kledd i solen» er redusert til en varm glød, og kransen av stjerner er erstattet med en skimrende stråleglans. Kun månen under føttene er beholdt. På et vis er Maria fremdeles et tegn på himmelen, men hun er likevel solid og tydelig av kjøtt og blod. Kjerubene som omgir henne minner om kravlende barn, og vi gjenkjenner Maria som vår alles moder.

SKJØNNHETENS VEI

Murillo forstod at «skjønnhetens vei» med fordel kan benyttes i evangelisering, slik pave Frans understreket i hans *Evangelii gaudium* (167) av 2013. Murillo insisterer ikke i sine bilder. Han inviterer. Skjønnheten er en invitasjon til troen og gleden. •

«Soldatene kom da og knuste benene først på den ene og så på den andre av dem som var korsfestet sammen med ham; men da de kom til Jesus, så de at han allerede var død; de lot da være å knuse hans ben. Men en av soldatene stakk et spyd i siden på ham, så blod og vann fløt ut.» (Joh 19,32-34)

Jesu hjerte er gjennomboret så hans nåde kan flyte fritt

TEKST: PATER JOSEF OTTERSEN

Fredag 7. juni feiret vi Jesu Hjertefest, og Kirken har tradisjon for å dedikere hele juni måned til Jesu Hjerte. Så jeg tenkte at dette fortsatt kan være aktuelt å dvele ved når du leser dette. Jeg må innrømme at jeg ikke har vokst opp med noen Jesu hjerte-devosjon. Det som dukker opp når jeg skuer innover i min bevissthet, er ikoner av Jesus som enten peker på eller holder frem et hjerte som stråler av lys. Jeg fornemmer at det også er flammer, og minnes jeg har hørt at festen ble innført for å hjelpe oss å forstå hans brennende kjærlighet til oss.

AT FESTDAGENS EVANGELIUM handler om Jesu død på korset, overrasker meg litt. Det er nesten skuffende, for nå ville jeg høre noe vakert om kjærligheten eller bli blendet av oppstandelsens lys. Den liturgiske fargen er tross alt hvit. Men når jeg ser nærmere på symbolbruken rundt Jesu hjerte, ser jeg både korset og tornekronen. Mange har også nettopp spydet som går inn i siden på det.

Det begynner å demre for meg: *Jesu brennende kjærlighet for oss er ikke uten smerte.* Korsets paradoksale symbolikk er velkjent. Men også spydet i siden har en lignende virkning. Ut fra det gjennomborede hjerte springer blod og

vann som en kilde til liv for oss. Spesielt i stunder med lidelse, usikkerhet og angst, er Jesu hjerte noe vi både kan relatere til og finne goddommelig trøst i.

BLODET OG VANNET fra Jesu side er også et symbol på Kirkens vekst og sakramentene. Augustin kalte det livets døråpner; den eneste inngangen til sant liv. Litt tidligere i Johannesevangeliet, stod Jesus frem på den store høytidsdagen (til minne om blant annet Moses' mirakel med vann fra klippen), og forkynte at det fra den troendes bryst skal strømme levende vann, når Ånden utgydes (7,37-39). Noen tolker det som et frempek om ham selv, og slik kom ideen om at Kirken ble født fra Jesu side som den nye Eva fra den nye Adam.

Profeten Jesaja er også med og utdyper dagens fest: «Med glede skal dere øse av frelsens kilde» (Jes 12,3). Hvis kilden er Jesu hjerte som flommer over av kjærlighet på korset – og øsen er sakramentene – er det klart vi vil drikke!

LA OSS BE med Dag Hammarskjöld: *Jesus, gi oss et rent hjerte, så vi kan se deg. Et ydmykt hjerte, så vi kan høre deg. Et hjerte av kjærlighet, så vi kan tjene deg. Et trofast hjerte, så vi kan leve i deg!* •

1 BERGEN

NY REKTOR PÅ ST. PAUL SKOLE

■ Da St. Paul grunnskole lyste ut rektorstillingen, meldte mange interesserte seg. 15. april ble det kjent hvem av dem får lede Oslo katolske bispedømmets skole i Bergen. – Annonsen om stillingen var veldig synlig og jeg kjente at det traff meg, sier Erik Mikkelsen Løland. 1. august trer han inn som den nye rektoren for St. Paul grunnskole i Bergen. Han etterfølger Ronny Michelsen, som har ledet skolen i 15 år.

– St. Paul har et veldig godt rykte, sier Løland. Det er blant annet skolens tydelige visjon og verdsett som gjør den attraktiv, forteller han. Ny-rektoren har mange års erfaring med å utdanne barn og unge.

– Hva setter du spesiell pris på i ditt arbeid?

– At jeg få være med å danne og utdanne barn og unge. Det er et privilegium, sier Løland. Hans egne favorittfag er historie, samfunnsfag, religion og norsk.

Norge rundt

2 TRONDHEIM

Presteviet på pinseften

■ – Jeg er lykkelig, rolig og samtidig er det litt skummelt, sier Florian Pletscher (bildet). Lørdag 18. mai ble han presteviet i St. Olav domkirke i Trondheim. I fjor, under selve Olsokfeiringen, ble Florian diakonviet. Øyeblikket var stort og et tydelig steg inn i tjenesten for Kirken. Siden den gangen har han gått med de samme klærne som hans prestekolleger og avlagt de samme løftene.

Pinseften fikk han nye og essensielle oppgaver. Florian kan nå feire messe og gi skriftemål.

– Det er noe stort og skummelt og saliggjørende. Jeg har

vært på vei mot dette øyeblikket og nå har det kommet, så han til katolsk.no før vielsen.

– Samtidig er det ikke et endepunkt, men en begynnelse, la han til.

P. Florian kommer fra Tyskland og begynte sine prestestudier allerede som 18-åring. Etter å ha tatt kontakt med biskopen Erik i Trondheim og blitt invitert til å benytte seg av Taura Mariakloster som rettrett-sted, dro Florian til Norge. Noen måneder senere visste han at det var her han skulle være og tjene Kirken.

KART: FREEVECTORMAPS.COM

3 STIKLESTAD

OLAVSKAPELLET RENOVERES

■ Det pågår mye arbeid ved det katolske kapellet på Stiklestad. Etter at det oppstod et akuttbehov for å reparere søyler og baldakin, ble en renovasjon av hele bygget iverksatt. – Dette er et sted for hele det katolske Norge, sier stiftsøkonom Per Albert Vold. Han er Den katolske kirkes internkoordinator for prosjektet og opplevde fjorårets problemer med bygget som et tegn fra oven om at tiden var inne for å fornye det tradisjonsrike kapellet. – Vi hadde uansett tenkt å renovere kapellet til jubileumsåret 2030, men fordi vi måtte ta tak i det som var akutt, satte vi i gang allerede nå, sier han og sikrer til at søylene som bar inngangsbaldakinen, var råtne og kollapset.

Planen videre er å oppgradere uteområdet, plante, renske og gjøre det til en mer definert plass, forteller koordinatoren. – Vi oppdaterer kirken til dagens standard, forklarer han. Tanken er at kirken ikke kun skal brukes sommerstid, men til alle årstider – og av alle.

4 TAUTRA

Priorinnevalg på Tautra Mariakloster

■ Fredag 5. april, få dager før en intern feiring av klosterets 25-årsjubileum, valgte konventkapitlet i Tautra Mariakloster mor Brigitte Pinot (bildet) som priorinne for de neste seks årene. Mor Brigitte, som nettopp rundet 68 år, har ledet kommuniteten de siste seks årene. Hun er fransk og kom til Tautra fra klosteret Claire Fontaine i Belgia for ni år siden. Kommuniteten består nå av ti søstre og en novise. Pater Jan Rossey fra Caldey Abbey ledet priorinnevalget i genskap av nabo-abbet.

2 TRONDHEIM

Misjon 2030 igang

■ Under Misjon 2030s åpningskonferanse i Trondheim sa foredragsholdere som biskop Erik Varden, sr. Anne Bente Hadland og Ulf Ekman noe om hva «misjon» egentlig er. Noen av konklusjonene, som at misjon forutsetter bønn og i mange tilfeller vennskap, ble også underbygget gjennom tidebønner og sosialisering i løpet av arrangementet. Planen er å ha lignende samlinger hvert år frem til og med 2030.

Litt under 100 personer var samlet i menighetssalen i St. Olav domkirke i Trondheim: unge og gamle legfolk fra ulike steder i landet, prester og ordensfolk (munker fra Munkeby og birgittasøstre fra Tiller). Stemningen var god, og det ble tid til sosialt samvær mellom foredragene. Biskop Erik Varden ledet forsamlingen under de åndelige innslag i løpet av dagen: laudes, messe og vesper i domkirken.

5 OSLO

Historisk kirkekjøp

■ Siden St. Johannes menighet ble opprettet i 2013, har de troende holdt til i leide lokaler. Nå har Oslo katolske bispedømme kjøpt sin første kirke i Groruddalen – og Den norske kirke har solgt sin første kirke noensinne. Menigheten ble utskilt fra St. Olav og fra St. Hallvard i Oslo, og opprettet 15. mars 2013. Nå har den ca. 8000 medlemmer fra rundt 115 nasjoner.

– Vi hadde forsøkt å finne en tomt eller annen passende bygning, men vi fant det ikke, eller det vi ble tilbudt, passet ikke, sier biskop Bernt om hvorfor bispedømmet nå kjøper kirken.

Behovet ble etterhvert stort, for de mange katolikene i Groruddalen sprengte kapasiteten både til St. Hallvard kirke og St. Olav domkirke. – Jeg samtalte så med biskop Kvarme om dette, og sa at vi var fortvilet over at vi ikke kunne finne et tilbud til alle katolikene i Groruddalen. Han tok dette videre, og møtte heldigvis forståelse. Det var nemlig første gang at det var aktuelt for Den norske kirke å selge en kirke, så saken var – om ikke annet – delikat, sier biskop Bernt.

I oktober 2023 vedtok Oslo kirkelige fellesråd å selge Bredtvet kirke. Saken ble deretter oversendt biskop Kari Veiteberg for godkjenning. Den kom i mars 2024.

1 SPANIA

Spansk eks-biskop giftet seg

■ Tidligere biskop av Solsona, Xavier Novell, var i sin tid Spanias yngste biskop. I 2021 søkte han avskjed av private grunner og giftet seg sivilt med Silvia Caballol, psykolog og forfatter av erotisk litteratur. Takket være dispensasjon fra pave Frans, ble paret viet i Kirken i påsken. «Endelig kunne vi gifte oss i Kirken, takket være Den hellige Fars nåde», skriver paret på Instagram. Novell har siden 2021 jobbet med kunstig befruktning av husdyr. (Ben/Roma)

2 PAKISTAN

Mindre islam-tvang i Pakistan

■ Skoleelever i Pakistan, som ikke tilhører islam, behøver ikke lenger å studere denne religionen i skolen. Til nå har dette vært obligatorisk for alle årskull, men fra og med kommende skoleår kan elever som tilhører religiøse minoriteter i stedet ta et fag som heter religionskunnskap. Baha'ier, buddhister, kristne, hinduer, kalasher, sikher og zoroastrier – kan i stedet fordype seg i emner innenfor disse retningene. (Agenzia Fides)

4 VATIKAANET

Innflytelsesrik ordenssøster

■ For andre år på rad har det amerikanske forretningsmagasinet Forbes satt franske sr Nathalie Becquart, undersekretær ved bispesynodens sekretariat, på listen over de 50 mest innflytelsesrike kvinnene i Europa, Midtøsten og Afrika. Sr Nathalie har høyest rang blant kvinner i Vatikanet og er den første kvinnen som fikk stemmerett under en så høytstående konferanse som bispesynoden. Hun er utdannet innen entreprenørskap og sluttet seg 26 år gammel til Xavière-søstrene. (km)

Verden rundt

3 USA

Katolske ledere oppfordrer til våpenhvile

■ Over 200 katolske ledere i USA undertegnet i mai et brev som oppfordret president Joe Biden til å øve press for våpenhvile i Gaza, sikre at de israelske gislene blir frigitt og stoppe våpenleveransene til Israel. Samtidig ba de om at både israelerne og palestinerne sikres rettferdighet, likhet, fred, sikkerhet og frihet.

Blant undertegnerne av brevet var biskopen av San Diego, kardinal Robert McElroy, erkebiskopen av Santa Fe, John Wester og en rekke ledende ordenssøstre. (Religion News Service)

4 VATIKAANET

Vatikanet kjører grønt

■ Vatikanet har nylig undertegnet en leasingavtale med Volkswagen om å bytte ut hele bilparken med elbiler av merkene Volkswagen og Skoda. Endelig slutt dato for utskifting av bilene foreligger ikke, men avtalen er en del av Vatikanets 2030-plan for grønt skifte. De neste årene skal det installeres ladestasjoner for elbiler i Vatikanstaten. (km)

5 ARGENTINA

Argentinas biskoper kritiserer presidenten

■ Argentinas biskoper er kritiske til president Javier Mileys sosiale og økonomiske politikk, etter at Den biskoppelige kommisjon for rettferdighet og fred publiserte en omfattende analyse tidligere i år. Biskopene beskylder Miley for «stor likegyldighet» overfor dem som rammes av regjeringens mange budsjettkutt, særlig arbeiderklassen og pensjonistene, mens storkapitalen forblir upåvirket. Biskopene er spesielt bekymret for tapet av arbeidsplasser i byggebransjen og i bilindustrien. Stadige kutt i offentlige midler truer de mest grunnleggende menneskerettighetene, som utdanning, helsehjelp og tilgang til mat. Kommisjonen understreker at «politiske tiltak må fremme omsorg for livet, menneskeverd, anstendig arbeid for alle og avskaffelse av sult og marginalisering». (Kathpress)

6 MEXICO

Første latinske biskop på 340 år

■ Kypros har for første gang på 340 år fått en latinsk biskop. Det skjedde da fransiskanerbror Bruno Varriano under en messe i Nikosia i vår ble viet til biskop av Astigi av den latinske patriarken i Jerusalem, kardinal Pierbattista Pizzaballa. Biskop Varriano ble med dette også hjelpebiskop i det latinske patriarkatet i Jerusalem, et bispedømme som omfatter Det hellige land, Kypros, Jordan og Palestina. Katolikkene på Kypros er for det meste innvandrere fra Filippinene, Sri Lanka, India og Afrika. Rundt 10.000, én prosent av landets befolkning, er katolikker. De fleste tilhører Den maronitiske katolske kirke. (Fransiskanerne i Det hellige land)

EU

EU støtter gregorianikk

■ EU har bevilget 35 millioner kroner til prosjektet *Repertorium*. Det skal utvikle et KI-verktøy (kunstig intelligens), som skal digitalisere og katalogisere århundrer med gregoriansk musikk. Planen er å scanne inn hundretusentalls av middelalder-manuskripter med totalt over to millioner musikalske verk fra ulike arkiv og klostre. Prosjektet er en videreutvikling av appen *Neumz*, som inneholder gregorianske sanger for messen og tidebønnene. Det skal stå klart i 2026. Uten KI ville arbeidet tatt hundrevis av år. Prosjektet avrundes med en konsert med hittil ukjente gregorianske sanger. (km)

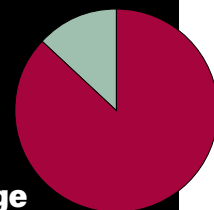

3 USA

Nedgang i evige løfter i USA

■ Av over 700 katolske kommuniteter i USA som ble undersøkt av *National Religious Retirement Office*, svarte **87 prosent at de ikke hadde en eneste ordensbror eller søster som avla evige løfter i 2023**. Gjennomsnittsalderen for ordenssøstre i USA er nå 75 år, og 68 år for brødre. 55 % av søstrene er over 80 år. Antall ordensfolk i USA vil falle fra 33.000 i 2023 til 17.000 i 2033, ifølge prognoser.

Tall fra *Pew Research Center* viser at de utenfor et trossamfunn nå utgjør 28 prosent av befolkningen. De er derved den største gruppen innen livssyn. Men bare én av fem oppgir at de er ateister. (Crux, *Catholic World Report*)

St. Filippo Neri og byen som bønnerom

I hvert nummer av St. Olav de siste årene har denne serien tatt for seg én enkelt av Romas utallige kirker. Denne gangen skal det handle ikke om én, men om syv kirker i Roma—og om veien mellom dem. For den virkelige romerske kirkevandringen er den berømte *visita delle sette chiese*, «besøket til de syv kirkene».

TEKST OG FOTO: KRISTIN B. AAVITSLAND

Det er en pilegrimsvandring på 25 kilometer innrammet av et eget meditativt program, slik at hele byen blir et sakralt landskap, et gedigent bønnerom. Den ble arrangert første gang i februar 1552 av Romas store og folkekjære reformasjonshelgen, St. Filippo Neri (1515–95). Hans arvtakere, prestekongregasjonen Oratorianerne, har siden arrangert den to ganger årlig, sist i mai 2024.

DE STØRSTE OG ELDSTE BASILIKAENE

De syv kirkene det er snakk om, er Romas største og eldste basilikaer: S. Giovanni in Laterano, S. Croce in Gerusalemme og S. Maria Maggiore innenfor de antikke bymurene, og fire av martyrkirkene utenfor: Peterskirken i vest, Pauluskirken og S. Sebastiano i sør og

FIG. 1: Antoine Lafréry (1512-1577), *Speculum romanae magnificentiae*. De syv valfartskirkene og pilegrimer på vei mellom dem. Trykk, 1575.

S. Lorenzo nordøst. Valfart til disse eldgamle kirkene har det selvfølgelig vært helt siden de ble bygget i senantikken. Men programmet som inkluderer alle syv i én sveip var det altså hellige Filippo Neri som utviklet. Hans store kirkevandring vokste ut av de mange landturene han gjerne dro på med sine venner, fra Roma sentrum ut til helgengravene utenfor murene. Sang, musikk og måltider i det grønne var faste innslag på disse turene, slik det også ble på syvkirkers-vandringen, som i Filippos levetid trakk flere og flere mennesker (Fig. 1).

NATTVANDRINGER

St. Filippo og hans pilegrimer gikk fra soloppgang til solnedgang. Pilegrimene i våre dager gjør det omvendt – for med Romas umåteholdne biltrafikk og utekkelige masseturisme er det vanskelig å gjennomføre vandringen på dagtid. Men denne tilpasningen er nærmest en vinning: å vandre gjennom natten til det gryr av dag gir en tilleggsdimensjon både til meditasjonen og fellesskapet. Årstiden for vandringen i mai var heller ikke som i St. Filippos tid: Han arrangerte sin kirkevandring ved inngangen til fasten som et alternativ til det tøylesløse romerske karnevalet, men understreket at den i prinsippet kan finne sted når som helst. «Og i vår tid er det jo karneval hele året i Roma,» bemerket p. Maurizio Botta, oratorianer-presten som ledet vandringen denne fredagsnatten i mai. Han innledet den med en tale til et drøyt tusentalls mennesker som hadde samlet seg på plassen foran Chiesa Nuova, kirken der St. Filippo Neri er gravlagt. Folkene på plassen var tenåringer, familier med småbarn, eldre som hadde utstyrt seg med gåstaver, unge og middelaldrende par, vennegjenger, ordensfolk—alle mulige slags mennesker som var innstilt å gå to og en halv mil natten igjennom. Mengden ble organisert i tolv lag med navn etter apostlene. Litt før åtte la pilegrimstoget i vei over broen ved Castel Sant'Angelo og videre i retning Peterskirken, som de nådde i det solen var gått ned (Fig. 2).

HVORFOR SYV?

Vandringens syv etapper skal etter St. Filippos instruksjoner gjenspeile fasene i Kristi

FIG. 2: Piazza S. Pietro om kvelden 10. mai 2024, da pilegrimene ankom.

lidelseshistorie. De syv kirkene gir dessuten anledning til å meditere over de syv hoved-lastene som ethvert menneske har tilbøyelighet til: fråtseri, vrede, vellyst, gjerrighet, latskap, misunnelse og hovmod, og de syv dydene som kan mobiliseres for å bekjempe dem: måtehold, tålmodighet, kyskhed, gavmildhet, innsatsvilje, barmhjertighet og ydmykhet. De midler som står til rådighet, er Den hellige ånds syv gaver: guds frykt, fromhet, råd, kunnskap, styrke, forstand og visdom. På korte stopp på veien mellom de syv kirkene holdt oratorierne korte betraktninger over alt dette, fulle av alvor, men også av humor—i St. Filippos glade ånd. På de første stoppene var det dessuten med en akkordeon-spiller som akkompagnerte sanger fra St. Filippos tid, med enkle tekster og dansbare melodier. Langt, langt vekk fra mitt hus med mismot og melankoli! sang pilegrimene muntert.

TAUSHET OG BØNN

På det lange strekket langs Tiberbredden på vei til Pauluskirken, ba pilegrimene rosenkransen mens mørket senket seg over Roma. Når de trasket gatelangs, fulgte tre–fire politibiler og stoppet trafikken på de store veiene for at det lange pilegrimstoget skulle krysse trygt.

I timene før midnatt vinket folk fra vinduene i gatene der pilegrimene gikk forbi. Halv tolv kom de frem til Pauluskirken som lå øde i nattermørket. Derfra tok de veien som siden St. Filippos tid har navn etter denne vandringen: Via delle sette chiese. I bydelen Garbatella holdt pilegrimene en enorm midnattspicnic på en idrettsplass kantet av blomstrende trær, før de var fremme ved S. Sebastiano på Via Appia kvart på to. Lette skyer på en mørk himmel lyste over kirkens kulisseaktige renessansefasade (fig. 3). P. Maurizio fortalte at det var nettopp her St Filippo fikk sitt kall til prestedtjeneste. Siden denne helgenen var så sterkt hengiven til Den hellige ånd og opp-tatt av hva åndens gaver kunne virke i menneskene, og siden det nærmet seg pinse, ba p. Maurizio pilegrimene om å be i stillhet om Den hellige ånds virke i egne liv. De over tusen pilegrimene gikk så i absolutt taushet og bønn gjennom den tette sypressalleen ➔

FIG. 3: Pilegrimene slår seg ned foran S. Sebastiano på via Appia

«Den store kirkevandringen til Romas syv valfartskirker kan alle gjøre, i det tempoet de selv ønsker, og på den tiden av døgnet og året de selv synes er best.»

FIG. 5: S. Croce in Gerusalemme

FIG. 6: Pilegrimer ved S. Lorenzo utenfor murene.

FIG. 4: Laterankirken mot Piazza S. Giovanni in Laterano

som går parallelt med Via Appia over Callisto-katakombene. Sypressenes spisse silhuetter sto mørke mot himmelen der enkelte stjerner lyste, bleke i forhold til lysene fra Roma noen kilometer unna.

AKKORDEON OG SANG

Halv fire nådde pilegrimene Romas domkirke S. Giovanni in Laterano, og sank utslitte sammen på plassen med obeliskens (fig. 4). Deretter fulgte vandringens korteste strekk mellom S. Giovanni og Korskirken, S. Croce in Gerusalemme, hvor selv den energiske p. Maurizio var begynt å bli sliten (fig. 5). Da den sårbente mengden nådde S. Lorenzo-basilikaen nord i byen, utenfor de antikke bymurene, var klokken blitt kvart på fem. S. Lorenzo ligger ved Romas store kirkegård, Campo Verano, og det opplagte temaet her ute var forbønnen for de døde og for sjelene i skjærsilden. «Vi får håpe at når vi selv kommer dit, vil de som da går syvkirke-vandringen huske på å be for oss», sa p. Maurizio (fig. 6). Her dukket akkordeon-spilleren opp igjen, og de trette pilegrimene fant ny energi av å synge flere

av Filippus livlige sanger, før de satte kursen sørover igjen for siste etappe. Det var begynt å lysne. Gjennom La Sapienza-universitetets campus smalt det loretanske litaniet i veggene, og da det lange toget av pilegrimer gikk tvers gjennom Stazione Termini, sang alle Salve regina av full hals. De var på vei til Vår frue i Santa Maria Maggiore, og da de kom frem, skinte fasaden i morgenlyset (fig. 7).

Den store kirkevandringen til Romas syv valfartskirker kan alle gjøre, i det tempoet de selv ønsker, og på den tiden av døgnet og året de selv synes er best. Man trenger ikke være tusen av gangen. Det fulle åndelige utbyttet av pilegrimsvandringen får man hvis man går til skrifte innen åtte dager etterpå. •

FIG 7: S. Maria Maggiore om morgenen 11. mai 2024.

HJEMME IGJEN: Terry Anderson hilser på glade kolleger i hovedkontoret til The Associated Press i New York i desember 1991. Foto: AP Photo/Ron Frehm

TERRY ANDERSON (1947–2024) ER DØD:

Troen holdt ham oppe

Terry Anderson, den amerikanske journalisten som ble holdt fanget av militante islamister i nesten sju år under borgerkrigen i Libanon 1975–90, døde i april. Bare hans katolske tro hindret ham i å ta livet av seg under fangenskapet, før han ble løslatt i desember 1991.

Associated Press' (APs) tidligere sjefs-korrespondent i Midtøsten var det gisselet som ble holdt lengst av de mange vestlige gislene som ble bortført i Libanon. Han døde i sitt hjem i Greenwood Lake i New York, 76 år gammel.

ISLAMSK JIHAD

Den tidligere marinesoldaten Andersons prøvelser begynte i Beirut om morgenen 16. mars 1985, etter at han hadde spilt tennis. En grønn Mercedes sedan med gardiner for bakvinduet kjørte frem, tre bevæpnede menn hoppet ut og slepte Anderson inn i bilen.

Den pro-iranske gruppen Islamsk Jihad tok på seg ansvaret for kidnappingen og sa at den var en del av «fortsatte operasjoner mot amerikanere». Kidnapperne krevde frihet for sjiamuslimer som satt fengslet i Kuwait for bombeangrep mot den amerikanske og den franske ambassaden der.

FANGET I 2454 DAGER

Andersons fangenskap varte i seks år og ni måneder, og han ble holdt innesperret i celler under ruinene i Beiruts gater og andre steder, ofte med dårlig mat og på en tynn, skitten madrass på et betonggulv. Faren og broren hans døde av

kreft i løpet av denne tiden, og datteren så han ikke før hun var seks år gammel.

Anderson fortalte senere at han «nesten ble gal», og at bare hans katolske tro hindret ham i å ta livet av seg før han ble løslatt i 1991. Han fortalte at hans tro på Kristus hjalp ham å gi slipp på sinnet mot kidnapperne. Noen ord fra hans kone hjalp ham også videre: «Hvis du tar vare på hatet, vil du ikke kunne la gleden slippe til».

Han ble trolig et mål fordi han var en av få gjenværende vestlige i Libanon på den tiden, og fordi journalistjobben gjorde ham mistenkelig i øynene til noen av Hizbollahs medlemmer.

TATT IMOT SOM HELT

Da han ble løslatt i 1991, ble korrespondenten tatt imot som en helt i USA. Han levde etter det et omflakkende liv, der han blant annet underviste i journalistikk, drev bar og restaurant og en hesteranch. Han holdt foredrag og skrev boken «Løvenes hule» om tiden som gissel.

Anderson slet med posttraumatisk stress og ble tilkjent erstatning tatt fra beslaglagte iranske midler, etter at en føderal domstol i USA fastslo at Iran var innblandet i bortføringen. (NTB/Reuters) •

«Frihet» – hva er det?

Ordet har mange betydninger og brukes om vidt forskjellige fenomener.

TEKST: GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN

Noen honnørord misbrukes jevnlig. Det er vanskelig å tenke seg noe mer flertydig og tilnærmet innholdsløst ord enn «kjærlighet» eller «love», utbrukt i mange sammenhenger. I teologisk og liturgisk sammenheng har derimot ordet en dyp mening – for de troende. Men det er ikke dette ordet jeg skal reflektere over. Ordet «frihet» er nesten like mangetydig og brukt om likt og ulikt. Og når det tales om «frihet» fra endog banale onder, som bekymringer, feber, dårlig økonomi osv. blir det ordet også ganske innholdsløst. Som «kjærlighet» har det alt fra en konkret eksistensiell og vital betydning til å være et hverdagslig munnhell.

VI KAN BEGYNNE MED SUBSTANSIELT viktige betydninger av ordet. Det mest nærliggende er kanskje frihet fra fengsel og tvangsarbeid, som kriminelle og politiske fanger lider under verden over. For dem er frihet en daglig lengsel. Men også den nasjonale friheten kan ofte oppleves som truet eller tapt. Under den franske revolusjon på slutten av 1700-tallet var ordet «Liberté» det første i kampropet «Frihet, Likhet og Brorskap». I Frankrike var ordet nok ment som frihet fra eneveldet og overklassens makt over massene, men det har også hatt og har en overmåte stor betydning for dem som kjemper for frigjøring av en nasjon fra en okkuperende stat. Ordet hadde således en sterk og klar mening for våre forfedre som levde under det nazistiske herredede i 1940–1945. Og i dag tenker vi særlig på det delvis okkuperte ukrainske folkets frihetskamp. Men egentlig er det nasjonale frihetsbegrepet systemnøytralt – det forteller intet om hvilken statsform som beskyttes ved frihetskampen. Alle nasjoner har nasjonalt selvstyre som en høy verdi – også kommunistiske og fascistiske

diktaturer eller ettpartistater. Alle vil de kjempe innbitt mot en okkuperende makt.

EN FRIHET SOM IKKE ER VERDINØYTRAL, er den som ved en lengre utvikling ble resultatet blant annet av den franske revolusjon, nemlig folkets frihet til selv å styre sitt land. Altså den demokratiske friheten. Og med den friheten fulgte også flere individrettigheter som i dag bærer fellesbetegnelsen menneskerettigheter. Flere av dem er utpregede frihetsrettigheter. Det gjelder yringsfriheten, derunder informasjonsfriheten, livssynsfriheten, forsamlingsfriheten m.fl. Nær beslektet med disse er retten til å leve uten diskriminering på grunn av religiøs tro, etnisk opprinnelse, hudfarge, kjønn eller seksuell legning. Disse rettigheter er ofte resultatet av lange frigjøringskamper, f.eks. fra slaveri.

I demokratiene vil gjerne partiene konkurrere om å være mest frihetsvennlige. Ordet «liberal» er et politisk honnørord. I Vest-Europa er det tradisjonelt partiene fra sentrum og mot høyre som bruker betegnelsen. Sosialdemokratiet har vært forbundet med omfattende reguleringer av samfunnslivet. Men i de siste årtier har også sosialdemokratiene beveget seg i liberal retning. Ikke minst så man dette i England under Tony Blair – hans New Labour ble på flere vis retningsgivende for søsterpartier på kontinentet.

LIBERALE POLITISKE HOLDNINGER kan også utvikle seg til å bli liberalistiske, der frihetsdyrkelsen går så langt at «den sterkestes rett» rår. Da vil minoritetens frihet lett bli majoritetens ufrihet. Og det kan ende opp i demokratiske underskudd. Høyrepopulismen i Europa og Trump-begeistringen i USA er krefter som gir bevegelse vekk fra demokratiske prinsipper. Da ser vi »»

FRIHETEN
Eugène Delacroix:
«Friheten leder folket.»
Malt i forbindelse med
Julirevolusjonen i 1830.

«Det vil ikke uten videre være godt for den enkelte og omgivelsene at man har frihet til å leve som man vil. Og hva som er *godt*, vil det være sterkt delte meninger om.»

frihetsmedaljens bakside. Men den kan vise seg også i mer tradisjonelle liberale partier.

Hvis vi kaster et blikk på Unge Venstre, som et tegn på hva vi kan vente oss av politisk liberalisme i fremtiden, ser vi holdninger som fjerner seg langt fra tradisjonell humanisme basert på kristne verdier. I større eller mindre grad finner vi samme dreining i andre partier. I programmet til Unge Venstre heter det f.eks. at «selvbestemt abort er en menneskerettighet». Her møter vi en nærmest absurd bruk av begrepet «menneskerettighet», som også ellers har mistet mye av sitt innhold. Altså en menneskerett å drepe et annet menneskeliv, endog det mest uskyldige som finnes. En ganske annen sak er å mene at selvbestemt abort er et mindre onde enn et nemndsystem, i alle fall de første ukene av et svangerskap. Men det er mer i dette programmet: legalisering av cannabis, ubegrenset tilatelse til assistert befruktning, også for enslige, legalisering av all eggdonasjon, innføre et tredje juridisk kjønn, seksualitetsundervisning fra barnehagealder osv. Det store mantraet er: «Folk vet best selv hvordan de vil leve sine egne liv», som det heter i ungdomspartiets program.

DETTE MANTRA HØRES jo tilforlatelig ut: Enhver bør få leve som han selv ønsker. Men det er ikke uproblematisk, heller ikke når vi ser bort fra den selvfølgelighet at alle må finne seg i å leve etter samfunnets lover og regler. Det vil ikke uten videre være godt for den enkelte og omgivelsene at man har frihet til å leve som man vil. Og hva som er «godt», vil det være sterkt delte meninger om. Det mennesker «vil» og «ønsker» kan være skadelig. Mange vil mene at Unge Venstres «friheter» som nevnt foran, bærer galt av sted og er i strid både med fornuft og etikk. I politikken er det imidlertid vanlig å tro på det «gode» i mennesket. Det er vel og bra så langt det rekker. Det er dessverre ikke langt. Normalt er vi oss selv nærmest. Og politikere som appellerer til vår egosentrisitet, har ofte god medvind. Høyrepopulistiske bevegelser frir gjerne til våre slette instinkter, selv om dette ofte kamufleres i pragmatisk retorikk.

KRISTENDOMMEN HAR LENGE VÆRT på vikende front i Norge, og det kristne menneskesynet er også lite kjent. Vi kristne har begrenset tro på det gode i mennesket. Vi vet så altfor godt at synden og det onde er en realitet. I vår katolske tro er botens sakrament og skriftemålet helt sentralt og syndsbevissthet en eksistensiell realitet

i våre liv. Synden utspilles i «tanker, ord, gjerninger og forsømmelser». Det er her tale om en langt mer subtil og utbredt «ondskap» enn hva moderne, ikke-troende mennesker regner med i sine liv.

Vi mennesker står fritt til å velge mellom godt og ondt, og dessverre velger vi ofte det siste. Paulus sier jo et sted at det gode jeg vil, gjør jeg ikke, og det onde jeg ikke vil, det gjør jeg. Når vi velger det onde, er vi minst frie. Dette er egentlig innlysende. Mennesket er også et biologisk vesen, og slik sett har vi nært slektskap med andre pattedyr. Dyr følger sine iboende instinkter, de har ingen fri vilje. Og disse instinkter leder til atferd som kun har til hensikt å sikre overlevelse, først og fremst i eget liv, men også for kjødelige etterkommere. Om andre og svakere dyr skades eller dør som følge av slik atferd, er det kun naturens gang. Vi mennesker har også «dyriske» instinkter: Vi dreper når det tjener våre interesser, vi sørger for egen velstand på bekostning av andre, vi gir etter for seksuelt begjær til skade for ekteskap og familie, vi gjengjelder krenkelser, vi er hovmodige og selvgode, vi taler nedsettende om konkurrenter osv. Men til forskjell fra dyrene har vi en mulighet til å velge det gode og avstå fra handlinger som skader andre.

DET KREVER LANGT MER AV OSS å velge det gode fremfor å følge selvopptatte tilbøyeligheter og søke egen behovstilfredsstillelse. Men det er i dette valget vi viser vårt «adelskap», vår særlige verdi blant skapningene i Herrens vingård. Hver gang vi overviner vår egosentrisitet og velger å tjene og glede andre, lever vi i pakt med vår egentlige bestemmelse og handler i sannhet fritt. Få er kalt til å bli helgener langs denne vei, selv om det er langt flere virkelige helgener blant oss enn de få som får Kirkens velsignelse. Jeg har selv møtt noen i et langt liv. Og vi har alle muligheten til å leve hellig. Men vi må ikke tro at et hellig liv er ensbetydende med å leve helt uten synd. Helgener er ikke syndfrie. De behøver ikke engang tilhøre en kirke, en religion eller ha en bevisst tro på Gud. Om noen stusser ved dette sistnevnte, kan det være klokt å minne om et bibelord: Herrens veier ikke er våre veier, og Hans tanker i er ikke våre tanker. •

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

Ingen skal tro alene!

St. Olav kirkeblad ønsker å bidra til å styrke troen og håpet i det katolske fellesskapet i Norge. Vi håper å gi alle våre lesere – katolikker som ikke-katolikker – innsikt i og utsyn over Kirken, troen, historien og tiden vi lever i.

GRATIS ABONNEMENT:

- ◆ Send en **SMS** til nr. 969 43 490 med kodeord **STOLAV** etterfulgt av navn og adresse
- ◆ Send en **E-post** med navn og adresse til abonnement@katolsk.no
- ◆ Ring 23 21 94 21

**ALTERFORSTYKKE
FRA RUNDT 1300:**
Her ser vi scener fra de siste dagene i Olavs liv: Som Norges evige konge står han med rikseplet og øksen som skal ha drept ham. Han drømmer om en himmelstige, gir milde gaver på vei til slaget, han dør – som Kristus motstandsløst – og til slutt blir hans godt bevarte døde legeme studert. Foto: Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider

SANKT OLAV

Norges evige konge

Olavs død på Stiklestad fikk store ringvirkninger for folketro, statsstyre og rettspleie her hjemme. Nederlaget ble vendt til seier.

TEKST: KARL GERVIN OG ØYVIND J.V. EVENSTAD

Olav startet som viking, men senere ble det lagt vekt på at han hadde vitnet om den kristne tro, og ikke bare døde for Kristus, men også – som ham – uten motstand.

Kildene forteller om en ung viking som kjempet ivrig flere steder på kontinentet, både før og etter

at han ble døpt i Rouen i 1014. Her ble han påvirket av det kristne Frankerriket, formet av arven fra Karl den store. Han lærte om den rettferdige konge (rex iustus) som ideal, og at gode lover var viktige midler til å endre samfunnet i riktig retning.

Etter blant annet å ha kjempet for den angelsaksiske kong Æthelred i England, dro Olav til Norge der han bidro til å kristne landet. (Der det allerede bodde mange kristne). Han var landets konge fra 1015 til 1028, men skulle avgjørende prege både Nidaros bispedømme og norsk mentalitet.

Han propaganderte for troen mange steder, og på et stort møte på Moster i 1024 innførte han en kristenrett i Norge. Årets tusenårsjubileum for Mostratinget har rettet ny oppmerksomhet mot de humaniserende endringene som dette førte til.

Olav lot seg hylle som konge, men motstanden var etter hvert så stor at han måtte dra i eksil. Han ble ikke lenge utenlands, men dukket opp på Stiklestad for å ta Norge tilbake. Beskrivelsene av slaget viser at det var kristne og hedninger på begge sider.

Sagaene sier at slaget sto 29. juli, men de er ikke enige om året. Den vanligste antagelsen er at året var 1030, og det er tusenårsjubileet for dette vi feirer om noen år. Fortellerne er heller ikke enige om *hvordan* Olav døde; de eldste kildene sier at hans egne sto bak.

«KILDENE FORTELLER OM EN UNG VIKING SOM KJEMPET IVRIG FLERE STEDER PÅ KONTINENTET, BÅDE FØR OG ETTER AT HAN BLE DØPT I ROUEN I 1014. HER BLE HAN PÅVIRKET AV DET KRISTNE FRANKERRIKET, FORMET AV ARVEN FRA KARL DEN STORE.»

VALFARTER

Det er ikke tvil om at mange dro på valfart til Sankt Olavs grav i Nidaros, men det er ikke mye vi vet mye om dem. I folkebevisstheten kan antallet ha blitt overdrevet. Forskere har nå begynt å snakke om at innkvarteringen skjedde i en telleir som kan ha ligget på Ilevollen. Det har ikke vært mange steder i byen de kan ha overnattet i store antall.

I dag er det ny oppmerksomhet om pilegrimsvandring, men de er ofte annerledes enn middelalderens. De ble foretatt som botsvandring eller for å bli helbredet. Samtidig var det nok mange pilegrimer også i middelalderen som reiste for å reise, og mange i dag som reiser av religiøse grunner.

Da historikeren Adam av Bremen skrev om norske begivenheter omkring 1075, lanserte han tre teorier og sier at det mest sannsynlige er at Olav ble snikmyrdet. Adam kaller Olav «den høysalige konge og martyr» og sier at folk langveis fra strømmet til hans grav på grunn av de mirakler som skjedde der. Helgenkulten rundt Olav spredte seg til de andre nordiske landene, og videre ut i verden.

Det ble fortalt om mange undere, og de startet umiddelbart etter at Olav var drept. Senere ble hans legeme fraktet til Nidarosdomen.

HELGENEN OLAV

Det skjedde et raskt og omfattende skifte i stemningen etter Stiklestad. Allerede sommeren etter ble det meget tale om at kong Olav var hellig, og alle snakket nå annerledes om kongen.

I 1170-årene kom boken *Passio Olavi*, der Olav omtales som martyr. Innledningen legger også – med

BJØRNSONS TALE PÅ ILEVOLLEN

Feiringen av Olav ble fornyet på 1800-tallet i forbindelse med norsk nasjonsbygging. I 1897 skulle Bjørnstjerne Bjørnson holde en stor tale, men han fikk ikke gjøre det i Nidarosdomen. I stedet samlet han mange – det ble sagt at det var tusenvis – nede på Ilevollene. Han kalte Olav landets vern, dets fane og dets lov, og (med passende Bjørnsonsk patos) landets høyeste ærestinde. Han spisset det til og fortsatte med at Olav er et fang fullt av gaver, et øye over folkets ferd, en god tilflukt, alles forbeder og himmelporten.

Bjørnson mente at fra «denne folkedypets gruvegang skal vi atter drage megen Rigdom frem ... For snart vil det blive aabenbart at saaledes vender mange Sind tilbage til Kirken, som nu var borte.»

NORSKE HELGENER

Sankt Olav er den viktigste av alle norske helgener – æret etter sin død som hellig og «Norges evige konge».

To århundrer etter at kristendommen hadde fått fotfeste i Norge, inneholdt den liturgiske kalenderen i Nidaros domkirke mer enn 150 helgener som skulle feires. Men den største festdagen gjaldt Olav, som ble et symbol på Norge.

OLAV FRA FRESVIK KIRKE: Denne statuen fra Fresvik kirke er den eldste som er bevart av Olav, men den ble laget 150-200 år etter at han var død. Foto: Universitetets oldsakssamling

mange bibelreferanser – vekt på Olavs milde natur, og sier han var Gud og sin neste hengiven. Det står ikke at han innførte kristendommen, men at han forkynte evangeliet blant et syndig folk.

Det er ikke minst islendingen Snorre Sturlason som har preget forståelsen av helgenkongen, men han skrev ikke om Olav før i første halvdel av 1200-tallet. I *Heimskringla* – hans sagaer om de norske kongene – har beretningen om Olav rundt en tredjedel av plassen. Snorre la vekt på at Olav «var from og ba trofast til Gud» og skrev at han «la all hug på å gjøre Guds tjeneste», og at han ønsket å «vende folket til den rette tro». Snorre forteller også at Tore Hund, som hadde vært en av kongens banemenn på Stiklestad, var den første som ble helbredet. Han var den første av stormennene som hadde vært hans motstandere, til å holde frem «at Olav var hellig».

Sankt Olav er fremdeles viktig både i Den katolske kirke og i Den norske kirke (som har Olavs-øksene i sin logo). Hvert år feires olsok med messer og prosessjoner i katolske kirker, og spesielt på Stiklestad. Det gamle kapellet, som ble oppført der i 1930 med støtte fra Sigrid Undset, skal renoveres til tusenårsjubileet. •

THOMAS AQUINAS

Den nytenkende middelalderfilosofen er fremdeles aktuell

Hele livet søkte han dypere innsikt i sannheten om mennesket, verden og Gud. Han endret europeisk tankeliv ved dristig å harmonere filosofen Aristoteles' grunnideer med kristen tro. Hans etikk og naturretstenkning har fortsatt noe å lære vår tid som opplever at autoritære politiske strømninger truer demokrati, rettssikkerhet og menneskerettigheter.

TEKST: NILS HEYERDAHL

Jubileene står i kø for tiden. Er det god nok grunn til feiring at en eller annen begivenhet fant sted for et rundt antall år siden? Bør ikke det som feires også ha noe viktig å si til vår egen tid? Hvis svaret på det første spørsmålet er nei, og svaret på det andre spørsmålet er ja, kan vi med god samvittighet i år feire at Hellig-Olavs kristenrett ble stadfestet på Moster for tusen år siden, at Magnus Lagabøters landslov fulgte etter i 1274, og at Thomas Aquinas døde samme år.

HUMANE IMPULSER

Alle tre – to lovsamlinger og en filosof – har hatt langvarige ettervirkninger. Og de henger sammen på en måte som ikke er så lett å oppdage for en sekularisert nåtidsbetruer. Herfra går det en linje frem mot den rettsstat og det velferdssamfunn vi nyter godt av i dag på våre kanter av verden. De hadde noen av sine historiske forutsetninger i den tro og tenkning som Thomas Aquinas var den fremste eksponent for.

Retthistorikeren Jørn Øyrehagen Sunde peker på slike sammenhenger i den nylig utgitte jubileumsboken *Kongen, lova og landet*. Magnus Lagabøters

«For en grevesønn å slutte seg til en tiggerorden var en ren skandale. På morens bud ble Thomas resolutt tatt til fange av sine brødre og satt i husarrest.»

landslov fra 1274 var med på å forme, skape og samle Norge. Den videreførte den kristenretten som Olav Haraldson stadfestet i 1024. Og den er influert av humaniserende impulser som fransiskanerordenens sosiale praksis, og den naturretstenkningen som blant andre Thomas Aquinas sto for.

I sin tale på årsdagen for St.Thomas Aquinas' død, 7. mars i år, sa pave Frans at kirkelærerens innsikter fremdeles er gyldige på en rekke områder av moderne etikk og rettstenkning, og at han har gitt oss en overbevisende begrunnelse for menneskets verdighet.

I TANKENS TJENESTE

Thomas ble født i 1224 eller 1225, og kom fra gode kår. Han var sønn av grev Landolfo av Aquino, et grevskap midt mellom Roma og Napoli. På morsiden var han beslektet med to tysk-romerske keisere: Fredrik Barbarossa og Fredrik II Hohenstaufen, konge av Sicilia. Familiemedlemmer var vekselvis i keiserens og pavens tjeneste. Som yngste sønn i en stor søskenflokk var han eslet til en kirkelig livsbane. Familiens ambisjon var at han skulle bli abbed for det nærliggende benediktiner-abbedit Monte Cassino, grunnlagt av ordensstifteren Benedikt av Nursia på 500-tallet. Allerede i femårsalderen ble Thomas sendt dit for utdanning og forberedelse til en geistlig karriere.

Benediktinerordenen var en stabil og konserverende institusjon i middelalderens føydale agrarsamfunn. Hvert kloster var selvstendig, styrt av en abbed, og lå gjerne på landet. Munkene var stedbundne og deres liv vekslet mellom liturgi og jordbruk. På

THOMAS AQUINAS: Malt av hans ordenbror, renessansekunstneren Fra Angelico (ca. 1395–1455).

1200-tallet fikk de imidlertid konkurranse fra to nye ordener som var svært annerledes. Fransiskanerne og dominikanerne var tiggermunker, og de virket i byene, som på denne tiden var i sterk ekspansjon. De levde ikke innenfor klostermurer, men prekte og evangeliserte ute blant folk. Fransiskanerne tok seg av fattige og syke, mens dominikanerne prekte, studerte og underviste. Mange var knyttet til nok en ung institusjon: universitetene. Der ble nye og kritiske metoder tatt i bruk i forskning og undervisning. Her lå mye av det moderne Europa i kim. Dette ville Thomas være med på!

BRUDET

14 år gammel brøt han derfor opp fra benediktingerne og ble student ved universitetet i Napoli. Det var et radikalt skritt, for i dette første rent statlige universitet, nylig opprettet av keiser Fredrik II, ble det undervist over en før-kristen filosof som var forbudt å studere andre steder – Aristoteles. Både møtet med den greske filosofens tenkning og med dominikanerordenen ble avgjørende for ungguttens videre liv. Det endte med at han trådte inn i ordenen, 19 år gammel. Men da sa familien: nok er nok!

For en grevesønn å slutte seg til en tiggerorden var en ren skandale. På morens bud ble Thomas resolutt tatt til fange av sine brødre og satt i husarrest. Men hverken trusler eller lokkemidler, hvoriblant en skjøge, fikk ham på andre tanker. Etter ett års isolasjon ga familien opp. Thomas fortsatte sin utdanning, først ved universitetet i Paris og deretter i Köln, hvor han fikk undervisning av tidens fremste naturforsker og filosof, dominikaneren Albertus Magnus.

PREST OG PROFESSOR

Etter endte læreår, lever han et regelbundet liv i et fruktbart spenningsfelt mellom ordenslivet og akademiske aktiviteter, mellom tro og tanke, mellom et fromt kristenliv og intellektuell utfoldelse. Han virker som professor ved en rekke universiteter og oppholder seg gjerne 2–3 år på hvert sted: Köln – Paris – Napoli – Orvieto – Roma – Viterbo – Bologna – Paris – Napoli. Dominikanere hadde normalt ikke lov til å ri. Thomas gikk fra sted til sted. Noen har beregnet at han tilbakela 15 000 km – tilsvarende frem og tilbake mellom Oslo og Trondheim 15 ganger! – i løpet av sitt liv. Italieneren beveget seg like ubesværet i franske og tyske lærdomsmiljøer »►

som i sitt hjemlands. Den tidens Europa var et kulturelt fellesmarked, og de lærde kommuniserte på samme språk: latin.

Han var 50 år og på toppen av både sitt forfatterskap og sin berømmelse, da han i februar 1274 la av gårde fra Napoli til et konsil som skulle avholdes i Lyon. Underveis ble han syk og tok inn hos en av sine søstre, som bodde i nærheten. Siden ble han flyttet til klosteret Fossanova, og ble pleiet av munkene der. Men i løpet av noen dager ble tilstanden forverret. Tre dager etter å ha mottatt sykesalvingen, sovnet han inn, 7. mars.

Thomas Aquinas' forfatterskap omfatter over 70 bøker og skrifter, ca 12 000 boksider med systematiske og skarpsindige analyser av teologiske, etiske, metafysiske, naturfilosofiske, politiske og medisinske spørsmål. Ikke siden Augustin, 900 år før ham, hadde Europa sett en så overlegen og vidtfavnende intellektuell kraft.

VERDENSBILDE

Thomas' livsverk er en stor, systematisk tankebygning med mange rom. Hans tanker om mennesket og dets verdighet er knyttet til hans syn på skaperverket som helhet og menneskeslektes plassering der.

Platon og hans etterfølgere var ikke særlig opptatt av denne verdens omskiftelige fenomener. De vendte i stedet blikket innover, mot de evige sannheter, ideenes uforanderlige verden. Platons elev Aristoteles var derimot intenst opptatt av å forstå denne verden og hvilke lover som gjaldt i den. Så også med Thomas Aquinas. For ham begynner all erkjennelse med at våre sanser møter den ytre verden. Det er først når vi ser både helheten og mangfoldet i skaperverket at vi kan begynne å forstå dets lover og menneskets vesen og plassering.

Thomas viser oss et univers av høyere og lavere ting og vesener. Det fysiske skaperverk vi lærer å kjenne gjennom syn, hørsel, lukt, smak og berøring, har flere nivåer som utgjør en slags stige av lavere og høyere fullkommenhet. Nederst er den livløse materie, som ikke kan bevege seg selv, bare av noe annet. Over den befinner planteverdenen seg med sitt organiske, men ubevisste vekstliv. Deretter følger de levende vesener (animales), med utallige arter av dyr som har organer til å sanse verden med og evnen til å omgjøre sanseintrykkene til forestillinger og minner.

MENNESKETS Plass

Denne «værensstigen» topper seg med mennesket. I tillegg til alt det har til felles med dyrene, kan mennesket tenke og reflektere over seg selv og verden. Mennesket er et *animal rationale*, et levende vesen med fornuft og tenkeevne, knyttet til en udødelig sjel

– *anima*. Med kroppen hører vi hjemme i den fysiske verden. Med sjelen tilhører vi den andre delen av virkeligheten: den åndelige. Men Thomas stopper ikke der. Over menneskets nivå finnes andre vesener. De er, som menneskets sjel, usynlige, uten kropp, men med erkjennelsesevne. Han kaller dem «de rene intelligenser». Vi kaller dem gjerne engler. Det er et helt hierarki av dem (serafer, kjeruber, erkeengler osv.). Over dem igjen befinner Gud seg, alle tings usynlige opphav.

I dette universet har mennesket en sentral plass. Det er skapt i Guds bilde, og det befinner seg i skjæringspunktet mellom det materielle og det åndelige

i tilværelsen. Men her er ingen motsetning mellom de to delene. Mennesket er en enhet av sjel og kropp. Kroppen er ikke et fengsel som sjelen er innestengt i, slik Platons etterfølgere var tilbøyelig til å oppfatte det. Kroppen er tvert imot selve forutsetningen for å kunne erkjenne denne verdens fenomener.

Mennesket er for Thomas en person, et vesen som er noe per se, noe for seg selv. Det har frihet, og kan velge mellom gode og onde handlinger. En person har tenkeevne og et språk å kommunisere med. En person lever i et forpliktende fellesskap med andre, samtidig som det er et unikt og ukrenkelig individ.

NATURRETTEN

Det som skiller mennesket fra andre levende vesener er altså at det har fornuft og fri vilje. Vi er frie og moralsk ansvarlige vesener som har en naturlig drift i oss til å søke det gode og sky det onde. Men vi kan stadig trå feil. Som medlemmer av et samfunn forholder vi oss til lover og regler som vi kan følge eller bryte. Noen lover er innstiftet av Gud og gjelder for hele skaperverket. Noen er forkynt i Jesu Kristi lære. Men visse normer for rett og moral er også innskrevet i menneskets natur. De er selvsagte og ikke nedtegnet i lovbøker. På dette punkt viderefører Thomas en arv fra antikken og forener det med sitt kristne menneskesyn: forestillingen om en naturlig morallov, *lex naturalis*, også kalt naturretten. Den er forankret i menneskets vesen og er derfor tilgjengelig og begripelig for alle, uansett religion eller livssyn.

Thomas hevder at verdslige politiske lover må være i pakt med de naturrettslige grunninnsikter. Og ingen, heller ikke kongen, står over loven. Folket er maktens grunnlag. Politisk makt må være fordelt, for å forhindre maktmisbruk. Styling skal alltid skje på et så lavt nivå og så nært til folket som mulig. Dette såkalte subsidiaritetsprinsipp uttrykkes slik i den katolske katekismen: «En høyere samfunnsinstans skal ikke gripe inn i en lavere samfunnsinstans indre liv ved å frata den kompetanse, men den skal om nødvendig snarere støtte den og hjelpe den til å

«Thomas hevder at verdslige politiske lover må være i pakt med de naturrettslige grunninnsikter. Og ingen, heller ikke kongen, står over loven. Folket er maktens grunnlag. Politisk makt må være fordelt, for å forhindre maktmisbruk.»

FØDESTED: Roccasessa – «Tørtberg»
– Thomas Aquinas' fødested er I dag
i ruiner. Det kan man ikke si om hans
tanker.

samordne sitt virke med andre samfunnsorganer, med det felles beste for øye» (pkt.1883).

Thomas' naturrettsenkning har vært anvendt i forsvaret av menneskeverd og rettferd, f.eks. blant teologer som på 1500-tallet protesterte mot conquistadorenes overgrep mot indianere i Sør-Amerika. Nürnberg-domstolen dømte mennesker ut fra den naturrettslige tankegang at over herskerens ordre og samfunnets lover finnes det en høyere moralsk lov. I vår egen tid har naturrettsprinsipper vært brukt i kampen for demokrati og menneskerettighet, og mot totalitære regimers undertrykkelse av ytrings- og organisasjonsfrihet.

Idéhistorikeren og naturrettskjenneren Lars Roar Langslet skriver et sted at han er overbevist om at naturrettsenkningen, med sin symbiotiske tilknytning til rasjonalitetsidealet og til konstitusjonalismen, er den humaniserende hovedstrøm som har formet vestlig politisk kultur, der rettsstaten og demokratiet er de viktigste kjennetegn.

GRUNNMYSTERIET

Selve drivkraften i Thomas Aquinas' hvileløse søken etter sannhet var en dyp undring over tilværelsens grunnfenomen, det vi uttrykker med det latinske verbet *esse* (være) og substantivet *ens* (væren). For ham var det store mysterium at alt i det hele tatt er til. Og det var nok en opplevelse han hadde hatt av mysteriøs art som gjorde at han en vinterdag, 6. desember 1274, erklærte at han ville nedlegge sin penn for godt. Han skrev ikke mer. Han hadde opplevet noe som fikk hans forfatterskap til å fremstå som det rene «halm».

Rasjonalitet preget Thomas' livsverk. Men han

hadde også en emosjonell side, knyttet til en dyp Kristus-hengivenhet. Den kom til uttrykk i noen fine salmer vi fremdeles synger : *Lauda Sion Salvatorem* (Sion, pris din saliggjører), *Pange lingua gloriosi* (Pris mi sjel, det brød som lyser) og *Adoro te devote* (Deg eg tilbed, guddom)

I 1323 ble Thomas Aquinas kåret til helgen og i 1567 erklært som kirkelærer. I en encyklika fra 1879 anbefalte pave Leo XIII Thomas Aquinas som et forbilde for teologiske og filosofiske studier. Det ga en viktig impuls til en av vår tids filosofiske retninger, nythomismen, som søker å anvende middelalder-tenkerens grunnprinsipper på våre dagers problemer. •

Oversettelser til norsk av Thomas Aquinas:
Ungdomsskriftet *De ente et essentia* (Om væren og vesen),
og noe av det siste han skrev, *Compendium theologiae*
(Teologisk håndbok). Begge oversatt og med
innledninger av Nils Heyerdahl.

KIRKE I VEKST:

Vi blir stadig flere katolikker

Kloden befolkes av stadig flere katolikker. Antall dømte katolikker økte i 2022. I dag er det 1,390 milliarder katolikker i verden. Økningen var størst på det afrikanske kontinentet.

Det viser den siste statistikken fra *Annuario Statisticum Ecclesiae 2022* og *Pontifical Yearbook 2024*, utgitt av Sentralkontoret for kirkestatistikk, melder Vatican News.

FLERE BISKOPER

Antallet dømte katolikker øker på verdensbasis. Det samme gjør antall biskoper på det asiatiske og afrikanske kontinentet og antall faste diakoner i Afrika, Asia og Oseania; mens antall prestekandidater, prester, vigslede ikke-prester og vigslede kvinner går ned.

Statistikken er basert på data fra 1. desember 2022 til 31. desember 2023. I denne perioden ble det opprettet ni nye bispeseter og én apostolisk administrasjon. To bispeseter ble opphøyet til metropolitter og ett apostolisk vikariat til bispesete. *Annuario Statisticum Ecclesiae* oppsummerer hovedtendensene i utviklingen av Den katolske verdenskirke.

286 MILLIONER KATOLIKKER I EUROPA

Antall dømte katolikker på verdensbasis har økt fra 1,376 milliarder i 2021 til 1,390 milliarder i 2022, med en relativ økning på 1,0 %. Variasjonen er forskjellig fra kontinent til kontinent: I Afrika er det en økning på 3 %, fra 265 til 273 millioner, mens situasjonen i Europa ser ut til å være stabil (i 2021 og 2022 vil det være 286 millioner katolikker i Europa). I Amerika og Asia er veksten av katolikker betydelig (henholdsvis +0,9 % og +0,6 %), men helt i tråd med den demografiske utviklingen på disse to kontinentene.

Antall biskoper i toårsperioden 2021-2022 økte med 0,25 %, fra 5.340 til 5.353. Veksten skjedde i Afrika og Asia, med henholdsvis 2,1 % og 1,4 %. I Amerika er situasjonen stabil (med 2.000 biskoper) og i Oseania (130), mens det er en liten nedgang (-0,6 %) i Europa (fra 1.676 til 1.666 biskoper).

FÆRRE PRESTER

2022 markerer en ytterligere nedgang i antall prester

sammenlignet med året før. Dermed fortsetter den nedadgående trenden som har preget årene siden 2012. Det globale antallet prester i verden i 2022, sammenlignet med 2021, hadde en nedgang på 142, fra 407.872 til 407.730 prester. Afrika og Asia viser en vedvarende dynamikk (henholdsvis +3,2 % og 1,6 %). Amerika står nesten stille, mens Europa og Oseania derimot viser en negativ kurve og like store endringer, med henholdsvis 1,7 % og 1,5 %.

Globalt falt antallet ordenssøstre fra 608.958 i 2021 til 599.228 i 2022, en relativ nedgang på 1,6 %. Afrika er det kontinentet som har den største økningen av kvinnelige ordensfolk, fra 81.832 i 2021 til 83.190 i 2022, en økning på 1,7 %. Deretter følger Sørøst-Asia, der antallet vigslede kvinner økte fra 171.756 i 2021 til 171.930 i 2022, en økning på 0,1 %. I Sør- og Mellom-Amerika er det en liten nedgang.

OG FÆRRE SEMINARISTER

Siden 2012 har det vært en nedgang i antall prestekandidater, og trenden fortsetter:

I 2022 var antall prestekandidater 108.481, med en variasjon på -1,3 % sammenlignet med situasjonen ett år tidligere. En analyse av kontinentene viser lokale forskjeller. I Afrika, for eksempel, økte antallet seminarister med 2,1 % i løpet av toårsperioden. I alle deler av Amerika har det vært en nedgang i prestekallet på 3,2 %. I Asia er det en nedgang i 2022 på 1,2 % siden 2021.

I Europa har man snakket om en «kallskrise» siden 2008. De nye tallene tyder på at en økning i antall kall lar vente på seg:

I toårsperioden 2021-2022 gikk antall seminarister ned med 6 %. I Oseania er det 1,3 % flere prestekandidater i 2022 enn i 2021. Av de 108.481 seminaristene på verdensbasis i 2022 er Afrika det kontinentet med flest seminarister, med 34.541. Deretter følger Asia med 31.767, Amerika med 27.738, Europa med 14.461 og Oseania med 974 seminarister. (*Vatican News*) •

ORDENSSØSTRE: Nye tall viser en ørliten nedgang i antall ordenssøstre globalt. Foto: Shutterstock

VEKST: Jordkloden befolkes av stadig flere katolikker. Bilde fra Verdensungdomsdagene (WYD) i Portugal i 2023.
Foto: WYDAttendeeAus/Wikimedia

GUDS ARKITEKT:

Antoni Gaudí og la Sagrada Familia i Barcelona

Barcelonas berømte basilika, la Sagrada Familia, er verdens største katolske kirke fremdeles under oppføring.

TEKST: THERESE SJØVOLL

Basilikaen skal stå ferdig i 2026 etter mer enn 140 års byggearbeid. Basilikaen er blant Europas mest besøkte kirker, med 4,7 millioner besøkende i 2023. I 2010 ble kirken vigslet av Pave Benedikt XVI og fikk tittelen Basilica minor, og siden da feires det regelmessig messer i basilikaen. La Sagrada Familia ble påbegynt 19. mars 1882, på minnedagen for St. Josef, og kirken er viet Den hellige familie. Basilikaen står som en skulptur mot himmelen sentralt i Barcelona, med Middelhavet i øst og «byens fødested», Montjuïc-høyden, ved havnen i sørøst. Når kirkens høyeste tårn, viet Jesus Kristus, står ferdig i 2026, rager det 172,5 m. over bakken. Kirken blir akkurat litt lavere enn Montjuïcs 178 m. av respekt, som Gaudí sa, for det Gud selv har skapt. Når basilikaen står ferdig blir den verdens høyeste kirke.

GUDS ARKITEKT

La Sagrada Familia representerer noe helt nytt, unikt, og grensesprengende i arkitekturen. Samtidig er bygget høyst gjenkjennelig som en kristen kirke. Arkitekten, katalaneren Antoni Gaudí (1852–1926), kalles for Guds arkitekt fordi Gaudí oppfant et nytt arkitektonisk språk som kraftfullt formidler evangeliet. «La Sagrada Familia må være guddommelig inspirert», sa kardinal Carles, erkebiskop av Barcelona i 2003, «for kan noen som ser kirken tro at alt man ser er skapt kun ut ifra en kjølig tanke?»

KATEKESE I STEN

Gaudís tilnærming til arkitektur var skulptural, og med en eksperimentell metode og en dyp intuitiv forståelse av geometri utviklet han byggeteknikker verden aldri før hadde sett. Gaudí var inspirert av gotikken, »►

GUDS ARKITEKT: Arkitekten, katalaneren Antoni Gaudí (1852–1926), kalles for Guds arkitekt fordi Gaudí oppfant et nytt arkitektonisk språk som kraftfullt formidler evangeliet.

barokken, og samtidens art nouveau, men hans fremste inspirasjon var naturens egne former.

Gaudí arkitektur er organisk med et vidt spenn av geometriske former og flater, et overskudd av farger og teksturer, og en enestående og fri ekspressivitet. Alt forenes med en ytterst rasjonell logikk, og hver form, hver flate, og hver dekorativ detalj har symbolsk og religiøs mening. Om la Sagrada Familia blir det ofte sagt at basilikaen er et sammendrag i sten av den katolske tro.

GUDS TJENER

Gaudí var svært from og han gikk til morgenmesse, skriftemål, og vesper hver dag. Gaudí ledet arbeidet med la Sagrada Familia fra 1883, og fra 1910 og frem til sin død jobbet han bare med kirken. Tilslutt flyttet han inn i kirkens verksted hvor han arbeidet og levde som en asket. I 1926, på vei til vesper, ble han påkjørt av trikken. På sykehuset, der han døde noen dager senere, trodde de han var en uteligger ettersom han var så fillete og uflidd. Gaudí er begravet i krypten til la Sagrada Familia, og i Vatikanet er saligkårsprosessen formelt iverksatt for Antoni Gaudí, "Guds tjener".

ORGANISK ARKITEKTUR

La Sagrada Familia har et organisk, vilt, og levende uttrykk. Som om kirken var et frø Gud hadde sådd blant menneskene, som spirte og sprevte seg ut av jorden og strakk seg mot himmelen med voldsom livskraft. Bygningen fremstår som et organisk hele som følger naturens lover, på samme vis som et siv, et sneglehus, eller et menneskeskjelett. Naturens former var Gaudí

utgangspunkt og han tilpasset arkitekturens form til dens funksjon i tråd med naturens prinsipper.

KORSPLAN-KIRKE

Gaudí næret seg også av tradisjonen, og kirken har en tradisjonell korsplan med et langskip og et tverrskip i form av et latinsk kors (†). Kirker er tradisjonelt orientert i en vest-øst akse med alteret i øst, men la Sagrada Familia ligger på en syd-nord akse med alteret i nord, grunnet begrensinger på byggetomten da kirken ble oppført. Hovedskipet med sine doble sideskip er rettet mot alteret, og hovedskipet avsluttes med et kor med en halvrund apsis med syv kapeller.

JESU FØDSEL, LIDELSE, OG HERLIGHET

Kirken har tre innganger, og hovedinngangen i syd er viet Jesu herlighet – *Gloria* – nå og i all evighet. De to andre inngangene er fra hver sin side av tverrskipet der inngangen mot øst, der solen står opp, er viet Jesu fødsel, og inngangen mot vest, der solen går ned, er viet Jesu lidelse. Hver av disse tre inngangene forkynner evangeliet.

Jesu fødsel-inngangen representerer inkarnasjonen og uttrykker gleden og livshåpet. Fasaden som fremstiller Kristi fødsel eksploderer av liv, med figurer og relieffer av den hellige familie, hyrdene, englene, og rikt med vegetasjon og blomster. Fasaden er en lovprisning av skaperverket og Jesu gudommelige natur. Fasaden er den eldste og den eneste av inngangene som ble fullført i Gaudí levetid.

Jesu lidelse-inngangen representerer Jesu lidelse, død, og oppstandelse. Inngangen skulle være «fryktinngytende

Fra inngangen mot vest, «Jesu lidelse».

... hard og brutal, som var den lagd av bein», sa Gaudí. Fasadens søyler ligner menneskebein, og skulpturene som viser Kristi lidelseshistorie er dystre, harde og kantede. Fasaden er basert på Gaudís tegninger, og skulpturene utført på 1980-tallet har vært kontroversielle.

Hovedinngangen, viet Jesu herlighet, er enda ikke fullført, men den forventes å stå ferdig i 2026. Temaet for fasaden er døden, dommedag, og himmelen, og den er rik på skulpturer og detaljer. Fasaden har skjeletter og demoner som representerer det onde, helgener og engler som representerer det gode, samt Jesus og Maria som representerer himmelens herlighet. Fasaden følger enkle skisser som Gaudí etterlot, og ved hovedinngangen er det planlagt en stor trapp som har skapt mye støy. Hvorvidt trappen skal bygges er uvisst, da dette byggetrinnet krever rivning av flere nærliggende bygårder hvor det bor omlag 3000 mennesker.

EVANGELISTENE OG APOSTLENE

Basilikaen har atten tårn som samlet får plass i en pyramidal form, med Jesus Kristus tårnet, kronet med et gyldent kors, som høyeste punkt når tårnet er ferdigstilt. Over hver av de tre inngangene står det fire klokketårn; tilsammen tolv tårn for de tolv apostlene. Gaudí

var opptatt av lyd og akustikk og han ville ha vinddrevne rørklokker i tårnene, og lyden skulle sive inn i kirken interiør.

De fire tårnene som omgir Jesus Kristus-tårnet er viet de fire evangelistene, og tårnene er kronet med de tradisjonelle symbolene for evangelistene: mennesket for Matteus, løven for Markus, den bevingede oxen for Lukas, og ørnen for Johannes.

JOMFRU MARIA-TÅRNET

Jomfru Maria-tårnet over korapsisen er det nest høyeste tårnet, og i 2021 ble Maria-tårnet kronet med en 12-kantet stjerne av stål og glass, som representerer morgenstjernen, *Stella matutina*. Morgenstjernen stiger rett før solen og annonseres dens komme og dagens fødsel. Morgenstjernen knyttes også til advent og Jesu komme, og adventssymbolikken videreføres i kapellene i apsisen under Maria-tårnet. De syv kapellene er viet «O-antifonene», som er bønnene knyttet til de syv siste dagene i advent, før Jesu komme: *O Sapientia*, *O adonai*, *O radix Jesse*...

KLOSTERET

Kirken har også en bygningsdel som Gaudí kalte for «klosteret». Utvendig, på bakkeplan, er bygningskroppen »►

“
La Sagrada Familia har et organisk, vilt, og levende uttrykk.
”

omsluttet av en overbygd gangvei som løper fra inngangsdøren rundt hele bygningen. Sideinngangene går gjennom klostergangen som er tenkt brukt til prosesjoner, fester, og kontemplative vandringer.

MATERIALRIKDOM

Gaudí jobbet med et bredt spekter av materialer som stein, betong, stål, keramikk, glass og smijern. Han eksperimenterte med nye materialer samtidig som han var tidlig ute med gjenbruk. Knust keramikk og glass, såkalt *trencadis* (knust) på katalansk, ble hyppig brukt for å gi farge, liv og bevegelse til både interiør og eksteriør.

GUDS SKOG

Kirkerommet skulle være som lysningen i en skog, i følge Gaudí, der søylene skulle bære takhvelvingen som trestammene bærer trekronene i en skog. Gaudís symbolske skog er beslektet med de gotiske kirkerommene, der søylene som bærer spissbuehvelvene minner om ryddige trær i en stram allé.

Gaudís søyler er inspirert av skogens trestammer og de er mer organiske og uregelmessige enn gotikkens. Gaudí vridde søylene og lente dem innover slik at de kunne tåle større trykk fra takhvelvingen. Søylene har dessuten forgreininger i toppen, lik trærne, for å øke bæreevnen. Gaudí har brukt forskjellige stentyper i ulike farger for de ulike søylene, og de sterkeste stentypene er plassert der takkonstruksjonen krever ekstra sterk

bæreevne. En skog består jo av flere trær og fargevariasjonen i søylene understreker dette poenget.

LYS OG FARGE

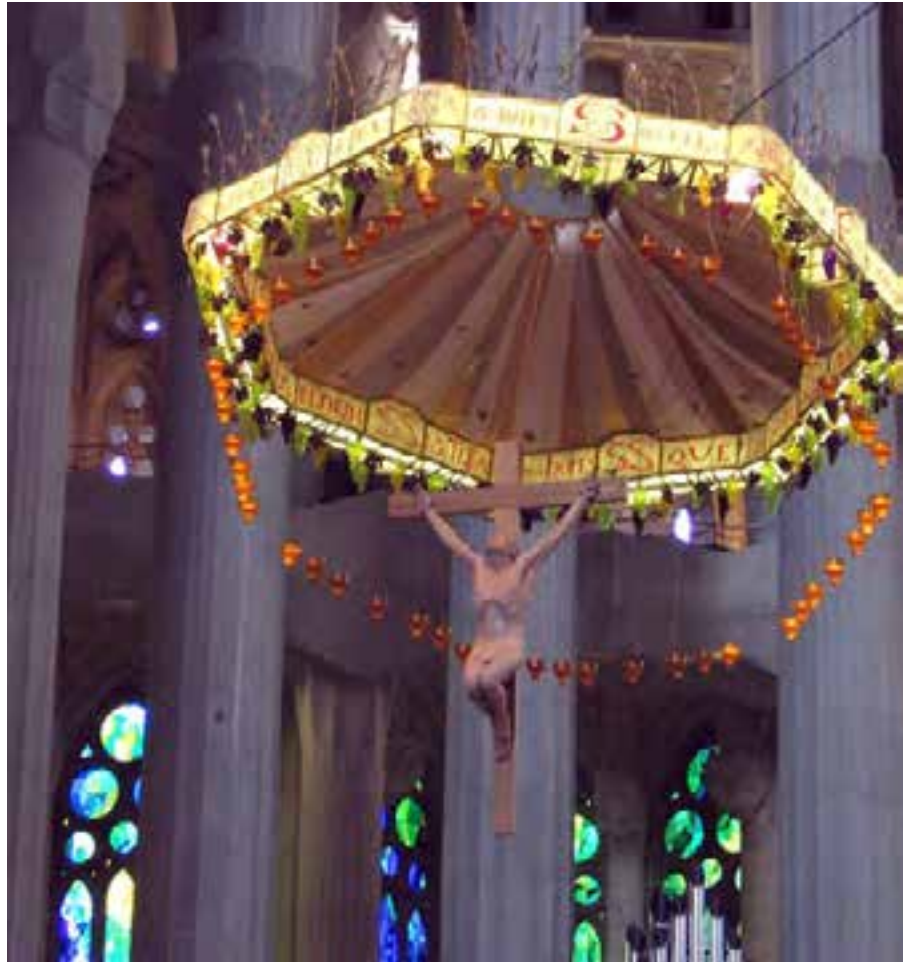
For å lette takkonstruksjonens vekt og for å slippe lys inn gjennom taket, brukte Gaudí tynne og lette materialer, kombinert med avanserte geometriske former som er stødige og vekt bærende. Lys filtreres inn gjennom lyssjakter i taket og store glassvinduer som fyller kirkerommet med lys og farger.

Lys representerer Guds nærvær og Gaudí bruker lyset aktivt både innvendig og utvendig, og det skiftende lyset animerer bygget og forsterker dets organiske uttrykk.

SPRENGTE GOTIKKENS FORMEL

Gaudís fremste inspirasjon var gotikkens katedraler, men gotikken var «ufullkommen, og kun halvforløst» i følge Gaudí. Gotikken, sa Gaudí, «var en stil skapt av passeren, en formelaktig og industriell repetisjon. Stabiliteten var avhengig av en stadig oppstøtting ved hjelp av strebebuer» og gotikkens katedral «er en defekt kropp på krykker».

Strebebuene, som vi kjenner blant annet fra apsisen i Paris' Notre Dame, er et utvendig støttesystem av individuelle buer som leder trykket fra takhvelvet over til strebepilarene i en utvendig støttemur. Gotikkens strebebuer bar vekten av bygningskroppen, omtrent slik en edderkopps spindelben bærer edderkoppens kropp.

For å løse denne «defekten» sprengte Gaudí gotikkens formel og oppfant en ny arkitektur, basert på naturens former, geometri, og en eksperimentell fremgangsmåte.

GUDS KURVE

«Den rette linjen tilhører mennesket, kurven er Guds», sa Gaudí. I la Sagrada Familia er det ingen rette vinkler hverken innvendig eller utvendig, og det er få rette linjer.

Gaudí forkastet arkitektenes tradisjonelle plan- og fasadetegninger og istedenfor utarbeidet han mange av sine ideer ved hjelp av 3D-modeller. Han brukte en rekke kompliserte geometriske former som krevde en inngående forståelse av geometri og ingeniørfag. En av nøklene til å forstå hvordan la Sagrada Familias tårn fikk sine særpregede former er kjedelinjen og kjedebuen.

Kjedelinjen og kjedebuen er basert på et kjede (*catena* på latin). Prinsippet har lenge vært kjent, og på 1600-tallet forklarte vitenskapsmannen Robert Hooke det slik: «på samme måte som en kjede henger, slik vil den vendt på hodet stå som en stiv bue». Eksempler fra dagliglivet er den slake ledningsbuen mellom to master, eller kjettingbuen mellom to gatestolper.

ANALOGE DATAMASKINER

En bevart modell fra et annet Gaudí prosjekt illustrerer

hvordan Gaudí oppnådde sine svulende former ved hjelp av kjedelinjer og kjedebuer. Først tegnet han opp grunnplanen på en plate og så festet han tråder på bærende punkter i grunnplanen. Deretter hengte han grunnplanen opp-ned i taket og festet så lodd der trådene fra grunnplanen møttes. Byggets form kom nå til syne opp-ned. Så fotograferte han modellen, snudde fotografiet

på hodet og tegnet av fotografiet for videre bearbeiding. Alle mål og loddenes vekt var nøye kalkulert og etterprøvet i forhold til bæreevne. Gaudís 3D-modeller var omtrent som «analoge datamaskiner», og datamaskinene som brukes i dag, i ferdigstillingen av prosjektet, har vist at Gaudís utregninger var svært presise.

GOD TID

Da Gaudí døde i 1926 var kun fire av klokketårnene på plass, og fødselsinngangen var knapt ferdigstilt. Gaudí hadde lagd en oversiktsplan for det videre byggearbeidet, for han visste det ville ta tid å ferdigstille kirken og at kommende generasjoner skulle fullføre hans plan. Han var utmerket klar over at han ikke ville se la Sagrada Familia ferdigstilt i sin levetid. Notre Dame i Paris tok tross alt nesten 200 år å bygge; katedralen i Milano nesten 600 år; og Kølnerdomen mer enn 600 år. Gaudí var ubekymret. «Min oppdragsgiver har god tid», sa han og vendte blikket opp. •

VIGSLET AV PAVE BENEDIKT XVI: La Sagrada Família står ferdig i 2026

Det ikoniske kirkebygget La Sagrada Família i Barcelona ble vigslet av pave Benedikt XVI i 2010. Nå skal det ferdigstilles i 2026, hundre år etter arkitekt Antoni Gaudis død.

Lederen for organisasjonen som styrer oppføringen av katedralen, Esteve Camps, oppga 2026 som tidspunktet for ferdigstilling, melder avisen The Guardian. Det vil da være 144 år siden den første byggesteinen ble nedlagt.

GJENSTÅR ENNÅ EN DEL

Men selv om hovedbygget er planlagt ferdigstilt i 2026, vil arbeidet med skulpturer og utvendig dekor, og ikke minst et omstridt trappeanlegg opp til hovedinngangen, fortsette fram til 2034, melder The Guardian.

Kirkens ene fasade ble ferdigstilt mens Gaudí fremdeles levde. Den motsatte fasaden er preget av en litt mer moderne stil. Det er også planlagt en enorm trapp ved inngangspartiet, noe som vil medføre riving av flere nærliggende bygg. Dette er omstridt og har ikke falt i god jord hos enkelte naboer.

– Vi følger Gaudis plan til siste bokstav. Vi er hans arvinger og kan ikke vike fra dette prosjektet. Planen som ble presentert for de lokale myndigheter i 1915, og som var undertegnet av Gaudí, omfatter trappeanlegget, sier Camps.

NATURENS FORMSPRÅK

Men planen er nå gjenstand for samtaler med borgermesteren i Barcelona, Jaume Collboni, ettersom det er de lokale myndighetene i byen som har det siste ord i saken.

Selv om arbeidet i hovedsak har basert seg på

arkitektens opprinnelige visjon, er det mange som ikke anser de senere byggearbeidene som Gaudís reelle verk. Østfasaden er den som bærer mest preg av Gaudís originale design. Gaudí la vekt på å bruke naturens formspråk i interiøret, slik han oppfattet det.

PANDEMIEN

Helt siden innvielsen har Sagrada Família levd med krig, vanskjøtsel og pengemangel. Pandemien førte til byggestans i nesten to år, noe som gjorde at pengestrømmene umiddelbart stanset opp.

Før masseturismen satte sitt preg på Barcelona, ble byggingen utelukkende finansiert av donasjoner fra såvel troende som angrende syndere. Men dette gjorde pengestrømmen uforutsigbar, og mange trodde at prosjektet aldri ville bli sluttført.

FEM MILLIONER TURISTER

I flere tiår har strømmen av turister sikret en stabil inntekt. Nærmere fem millioner mennesker årlig betaler hver 25–40 euro for å slippe inn. Dette innbringer minst 125 millioner euro i året, og vel halvparten går til byggeprosjektet.

I 1936, i begynnelsen av den spanske borgerkrigen, satte anarkistene fyr på krypten og ødelagte Gaudís verksted og hans gipsmodeller. Men arkitekten Lluís Bonet i Gari tok hånd om restene og klarte omhyggelig å restaurere dem. Andre eksperter har også bidratt til ferdigstillingen. (©NTB/katolsk.no)

Dersom jeg ikke kan språket, blir jeg en fremmed

TEKST: PATER HALLVARD THOMAS HOLE, OFM, ST. ANTONIUS
AV PADOVA KLOSTER, FALCONARA MARITTIMA, ITALIA

«**B**ruker dere ikke tungen til å tale tydelig, hvordan kan en da oppfatte hva som blir sagt? ...Dersom jeg ikke kan språket, blir jeg en fremmed for den som snakker det, og han blir en fremmed for meg» (1 Kor 14,11). Paulus skrev disse ordene til menigheten i Korint. De opplevde en rikdom av karismatiske gaver, blant annet tungetale og profeti. I Paulus' ord om viktigheten av språk og tydelighet i menigheten, ligger det en nyttig realisme knyttet til problemer som kan oppstå på grunn av manglende kommunikasjon. Samtidig uttrykker han et mer eksistensielt problem: Uten språk er vi fremmede for hverandre.

«**DA JEG VAR BARN, TALTE JEG SOM ET BARN**» (1 Kor. 13,11) Det er ikke mange bibelversene mellom dette og sitatet innledningsvis. Vi er på vårt mest mottakelige for å lære språk når vi er barn. Da skjer prosessen helt naturlig i oss. Fra noen helt enkle lyder kan vi i løpet av noen år lære å knytte bånd til andre mennesker gjennom tanker og ideer. Når vi vil lære oss et nytt språk i voksen alder, blir resultatet sjelden det samme som med morsmålet. Vi har likevel et forsprang. Det at vi både kan snakke, lese og skrive, gjør at læringsprosessen kan skje mye fortere.

Det å lære et nytt språk er som å bli et barn igjen. Det er den vanskelige delen av øvelsen. Man kan være så kunnskapsrik og så dyktig som man bare vil, men skal man lære et nytt språk, blir alt nesten nulltet ut. Selv de enkleste ting blir vanskelig å si på et fremmed språk, som å si hva man heter og hva man jobber med, eller hvilke interesser man har. Enda vanskeligere kan det være å akseptere at man ofte blir behandlet deretter, som et lite barn. Du blir ofte ikke forstått, og voksne mennesker må bruke et enklere språk for at du skal forstå.

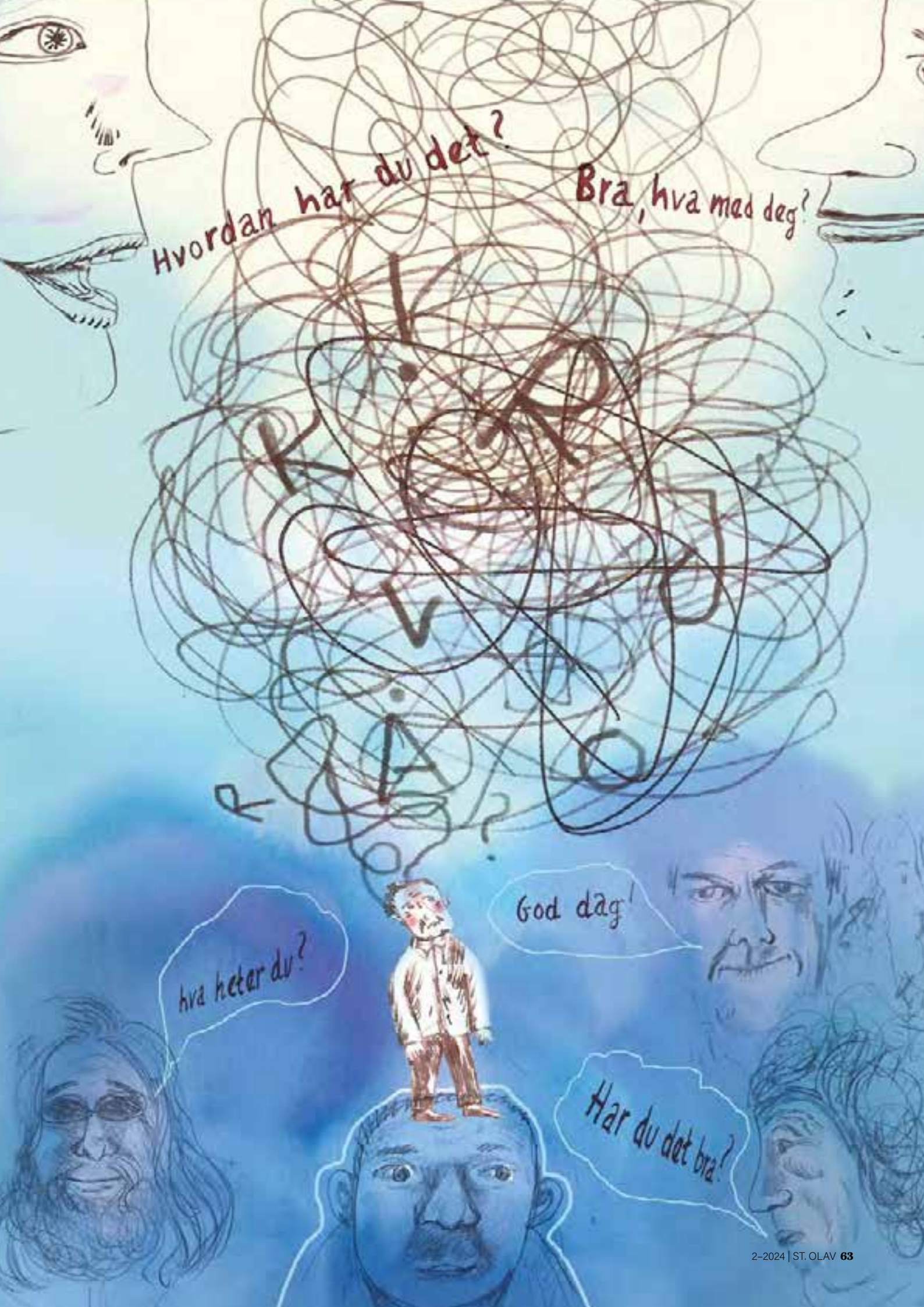
Å **OMFAVNE DEN LEKNE BARNLIGHETEN**, på tross av at den kan være keitete, er viktig for å åpne opp både tanker og tunge, ja, hele kroppen, for den nye måten å kommunisere på som et fremmed språk innebærer. Det hjelper ikke å prøve å holde på sine «voksne» tanker og væremåte for å fremføre dem på et annet språk. Først må man ha prøvd og «lekt» seg frem til et naturlig språk, slik at man ikke lenger er en fremmed, men kan ta del i dagliglivet, kulturen og åndslivet. Er ikke en lignende barnlighet og åpenhet er nødvendig innfor Gud? Jesus sier i hvert fall at for å komme inn i himmelriket, må vi vende om og bli som barn (se Matt 18,3).

NYANSENE ER VIKTIGE for at språk skal kunne være kommunikasjon og bringe folk nærmere hverandre. Det er de subtile endringene som skjer når vi vil uttrykke én ting heller enn en annen: Åpenhet for nye ideer i stedet for skråsikkerhet; tillit i stedet for kommandering. Den første og største fristelsen i læringen av et nytt språk er å mene at man kan nok, og hovmodet ligger i at det er en selv som definerer hva som er nok. Dermed lukker man seg for det som kan bringe en nærmere andre, man forblir en fremmed. Dessuten kan man utvikle en slags antipati og lukkethet: De andre er fremdeles «de andre». Enhver krise på grunn av manglende språk og mangel på kommunikasjon, liten som stor, har da også potensial til å bli en eksistensiell krise hvor det store spørsmålet er alltid det samme: Åpne seg og svømme ut på dypt vann, eller skalke lukene og isolere seg?

Også her finnes det klare paralleller til det åndelige liv med Gud, ikke minst til åndelige kriser. Selve definisjonen av en krise er nettopp dette valget vi må ta når ting buttrer imot. Hovmodet i oss vil helst at vi skal klare oss selv. Syndefallets krav på selvbestemmelse påvirker oss fremdeles til selv å ville ta kontroll over vår egen utvikling, uten Gud. De hellige er vel de som har gitt opp det prosjektet, og heller har åpnet seg for Guds uendelige visdom og godhet. Det er et valg, et valg som må gjentas ofte, slik valget om å lære mer er helt fundamentalt for den som vil lære et språk.

I EN SAMTALE OM SPRÅK med en lærer da jeg var ung fransiskaner, snakket vi om viktigheten av grammatikk. Det var et felt som aldri helt hadde interessert meg, men som hadde kommet veltende over meg da jeg skulle lære polsk. Jeg hadde hatt tysk på skolen, og som så mange andre hadde jeg aldri fått riktig grep om kasus. Jeg husker også frihetsfølelsen som kom en dag på klosterkjøkkenet da jeg for første gang hadde sagt en fullstendig setning og bøyd substantivene i riktig kasus uten å tenke over det. Det var et viktig øyeblikk. Jeg hadde begynt å snakke flytende. Fra nå av kunne jeg gjøre meg forstått på polsk nesten like naturlig som mine medbrødre. I samtalen med læreren snakket vi nettopp om denne frihetsfølelsen. Denne friheten kan også brukes kreativt og kan transcendere de grammatikalske reglene for å skape poesi.

Det ligger hardt arbeid bak å lære seg et språk, men resultatet er nærhet til andre og frihet til å utforske tanker og ideer sammen. Livet med Gud og i fellesskap med andre troende synes å utfolde seg på samme måte: Mot nærhet og frihet. •

Hvordan har du det?

Bra, hva med deg?

Hva heter du?

God däg!

Har du det bra?

SINDRES HEMMELIGE PAELLA- ØPPSKRIFT

NAVN: **Sindre-Jacob Bostad**
YRKE: **Diakon og moderator for
Tribunalets sekretariat**
ALDER: **72**
FRA: **Sunnmøre**

De fleste som har vært på reise til Spania har trolig en eller flere ganger inntatt retten paella, som direkte oversatt betyr «stekepanne».

- Hvorfor valgte du akkurat denne retten?

- Vi lager mye mat ute om sommeren, særlig på hytta der det ofte er mange gjester. Jeg er glad i det som kan lages i fellesskap der flere kan delta i selve tilberedningen. Paella egner seg godt til dette. Jeg har et helt sett med paella-utstyr, egen panne og egen gassbrenner.

- Har du noen spesielle minner knyttet til paella?

- Vi har familie som bor i Spania og jeg har særlig gode minner derfra.

- Andre spanske retter du er glad i?

- Jeg er veldig glad i all typer tapas.

- Er det spanske kjøkken ditt favorittkjøkken, eller er det andre lands kjøkken du også liker?

- Jeg er glad i mat fra Middelhavslandene der Spania er en favoritt blant flere. Men jeg er nok mest beivret i fransk mat ettersom jeg har bodd der i flere år.

- Andre retter du vil lage utendørs nå ut over sommeren?

- Det å grille fisk i tinnfolie (fiskepakker) med blanding av forskjellige fisker, grønnsaker, urter, sitron og olivenolje, er både smakfullt og enkelt.

TIPS!

Sindre anbefaler en tørr spansk hvitvin fra Baskerland til paellaen.

Paella er en av Spanias nasjonalretter, opprinnelig fra Valencia-distriktet, men passer utmerket som sommermat i Norge. Det er en svært populær rett, og tilberedes på utallige måter. Ris, safran og skalldyr er viktige ingredienser, sier Sindre-Jacob Bostad. Her deler han sin «hemmelige» oppskrift med St. Olavs lesere.

INGREDIENSER (4 PERSONER)

- 200 g chorizopølse
- 1 stk. løk
- 4 båter hvitløk
- 1 stk. rød paprika
- 1 stk. grønn paprika
- 1 dl olivenolje
- ca. 1 ts pepper
- 2 ts salt
- 0,5 g safran eller litt gurkemeie
- 500 g paella- eller risottoris
- ca. 2 l hønsebuljong (utblandet)
- 2 dl. hvitvin
- 100 g friske blåskjell
- 500 g reker (Ferske eller frossenreker) som jeg skreller og legger på rett før servering)
- 4 stk kyllinglår*) som deles i to (eller kyllingvinger)
- 0,5 stk. sitron
- 1 ss frisk gressløk
- 1 ss frisk dill

*) Noen bruker sjøkreps og scampi istedenfor kylling

SLIK GJØR DU

Retten kan lages utendørs i en vid Paella-panne over gass. Kan også lages i langpanne i bakerovn eller i en stor vid gryte.

Fjern skinnen og del chorizo-pølse i små biter. Hakk løk og hvitløk, skjær paprika i terninger. Safran er viktig i en ekte paella, men kan erstattes av gurkemeie som er mye rimeligere.

Varm olje i en vid panne og stek chorizo i to minutter. Tilsett løk, hvitløk og paprika og krydre med salt, pepper, safran og paprikapulver. Stek videre i noen minutter, ha risen i pannen og rør godt rundt. Ha i hvitvin og rør godt.

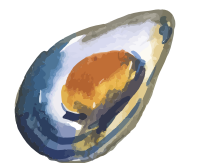
Når hvitvinen er innkokt, hell halvparten av buljongen over risen og rør jevnlig til risen har absorbert væsken. Tilsett litt og litt til risen er ferdig kokt. Spe med vann hvis den blir for tykk.

Rens de fleste rekene, men legg av noen hele til pynt.

Når risen er ferdig kokt legger du reker, blåskjell og kylling i pannen. Dekk med folie og la det dampe i ca. 5 minutter til sjøkrepsen og blåskjellene er ferdig. Fjern folien og press over sitronsaft.

Server med sitronbåter, finkuttet gressløk og dill.

Fargen på paellaen vil variere ut fra hva slags kraft du bruker. Sindre bruker som oftest kyllingbuljong, som gjør paellaen mørk.

En podcast i teleskopet

Hva lærte man på universitetene i middelalderen?
Ville man ikke godta at jorden gikk rundt solen
fordi Bibelen var pensum i astronomi?

TEKST: BJØRN ARE DAVIDSEN

S pørsmålet er aktuelt fordi NRK i podcasten «Galileo Galilei – rebelsk vitenskapsmann» i 2024 dessverre bygger for mye på myter. En av disse er om 15–1600-tallets astronomi der «mye av pensum handler om det bibelske verdenssynet». Her kan NRK vanskelig forstås på andre måter enn at astronomiundervisning handlet mer om å lese Bibelen enn himmelrommet. Man studerte ikke planeter, men dogmer.

MODERNE FORDOMMER

Det er nærliggende å kalle dette fordommer. For i realiteten jobbet man seriøst faglig, basert på det beste man hadde av kunnskap. Man var ikke redd for gode begrunnelser fra greske og arabiske tekster om astronomi. Det er fort gjort å se på fortiden i etterpåklokskapens lys. Men dette handler ikke om hva vi vet i dag, men hva man til enhver tid visste – og kunne vite. Man beholdt ikke antikkens astronomi med jorden

i sentrum på grunn av manglende vilje til å se etter, men fordi regnemodellen var så god. Den gjorde det mulig å holde orden på alt fra kalendere til å varsle solformørkelser.

På universitetene som vokste frem, var astronomi selvsagt. I Paris ser vi i første del av 1200-tallet lysende stjerner som Albertus Magnus (1193–1280), læremesteren til Thomas Aquinas. Han underviste om alt fra astronomi til botanikk, logikk til zoologi.

MATEMATIKK OG ASTRONOMI I MIDDELALDEREN

Kollegaen Johannes de Sacrobosco (ca. 1195–1256) fikk arabertall på pensum. Det er en myte at kirken forsøkte å forby tallet 0 eller titalssystemet. Hans lærebok *Algorismus* fra 1225 gjorde det lettere å gange, legge sammen og dele enn med romertall. Selv om det var enkel regning, innledet dette på mange måter våren for matematikken i Europa.

Johannes regnet på mer. Hans bok om å telle år, *De Anni Ratione*, viste at datidens julianske kalender var kommet ti dager i utakt med solåret. Hans forslag til forbedring ble vurdert i arbeidet med en bedre kalender, men da den gregorianske endelig kom på slutten av 1500-tallet, var det med en enda bedre løsning.

Johannes skrev kanskje den mest leste av middelalderens fagbøker. *De sphaera* («Om sfæren») videreførte antikkens modeller med jorden i sentrum. Vi har bevart hundrevis av kopier før boktrykkerkunsten, ikke underlig for en enkel innføring for studenter.

VITENSKAP, IKKE BIBELSITATER

Uansett vil hverken NRK eller andre finne så mange bibelsitater her. For dette handlet om vitenskap. Ja, man manglet avanserte teleskoper. Vi er mange århundrer før Newtons fysiske lover. Det var ikke til hinder for å arbeide seriøst med observasjoner for å forbedre astronomien.

På midten av 1200-tallet ba kongen av de spanske rikene Leon og Castilla, Alfons 10. den vise, femti arabiske, jødiske og kristne astronomer om å gå grundig

«Vi er mange århundrer før Newtons fysiske lover. Det var ikke til hinder for å arbeide seriøst med observasjoner for å forbedre astronomien.»

JOHANNES DE SACROBOSCO
(ca. 1195–1256):
Han skrev kanskje den mest leste av middelalderens fagbøker. *De sphaera* («Om sfæren») videreførte antikkens modeller med jorden i sentrum.

gjennom gamle og nye observasjoner. Målet var å få så gode oversikter over planetenes bevegelser, at man trengte færre regnestykker. Resultatet var de såkalte *alfonsinske tabeller* som senere astronomer fikk så stor nytte av.

Dette var forøvrig kongen bak den store lovboken som norske gjester fikk høre om da prinsesse Kristina giftet seg med hans bror, og som ble en så viktig inspirasjon for Magnus Lagabøters arbeid med Landsloven.

BOKTRYKKERKUNSTENS BETYDNING

Det er lett å glemme at på denne tiden må alt fortsatt skrives med hånd. Når tekster og tabeller kopieres, er det alle slags muligheter for feil fra gang til gang. Med boktrykkerkunsten på 1400-tallet ble kopiene like og kunne spres til langt flere.

Også *De sphaera* ble trykket opp, første gang i 1472. Minst 84 nye utgaver kom de neste århundrene, inkludert tillegg og kommentarer. Frem til 1720 var det gitt ut rundt tre hundre utgaver, flest på latin, men også tysk, engelsk, fransk, italiensk, spansk og portugisisk. I regi av jesuitter ble den til og med oversatt

til kinesisk. Det fortelles at det var nå kineserne lærte at jorden er rund.

Etter hvert blir det behov for mer avanserte fagbøker. De varierer i detaljer og kompleksitet, men har en ting felles: Det er vanskelig å finne bibelsitater.

ALTERNATIVE MODELLER

I dag er det lett å rynke på nesen over en modell der solen går rundt jorden, men de beste variantene var enklere å bruke enn forslaget fra Copernicus med solen i sentrum. Den mest elegante var laget av en østerriksk poet og matematiker, Georg von Peurbach (1423–61).

Det som kanskje overrasker noen, er at man langt inn i kirkens ledelse likevel var åpne for alternative modeller. Kardinal Bellarmine som en periode førte saken mot Galilei, understrekte at hvis astronomien kunne vise at jorden gikk rundt solen, måtte man endre kirkens bibeltolkninger. Thomas Aquinas understrekte i *Summa Theologica* at en astronomisk modell med jorden i sentrum var veletablert, men uten tilstrekkelige bevis, slik at «helt andre teorier kan forklare dette».

Det stemte godt. Den berømte danske astronomen Tycho Brahe (1546–1601) tegnet en løsning med alle planetene

rundt solen, som på sin side gikk rundt jorden. Den passet like godt med hva man kunne se i teleskoper som modeller der alt gikk rundt solen.

Brahes modell syntes faktisk bedre, siden den unngikk et stort problem: Går jorden i en enorm bane rundt solen, bør teleskoper vise at stjernene har flyttet seg litt fra vår til høst, siden jorden da er på motsatt side av solen. Det skulle imidlertid ta over to hundre år å få så gode teleskoper at det var mulig å se.

NEWTONS FYSIKK

At man likevel endte på riktig modell lenge før, skyldtes ikke bedre observasjoner, men Newtons nye fysikk. Etter hvert som den ble forstått, kunne astronomer med god samvittighet bytte fra Brahe til Keplers modell med jorden og planetene i ellipsebaner rundt solen.

I løpet av første halvdel av 1700-tallet skjønte alle, i og utenfor kirken, at en enorm stjerne som solen ikke kunne gå rundt en liten planet som jorden. Ikke fordi man sluttet å tro på Gud eller lese Bibelen, men fordi man – som i middelalderen – jobbet seriøst faglig, basert på det beste man hadde av kunnskap. •

Lesing for

SOMMEREN

298,-

Anders Arborelius O.C.D.:

HVERDAGSMYSTIKK

I denne boken, som forfatteren kaller en «bruksanvisning som skal lede fram til erfaringen av Guds nærvær», et første steg «på hverdagsmystikkens vei», får vi gjennom ti kapitler hjelp til å reflektere over og ta imot Gud midt i hverdagen.

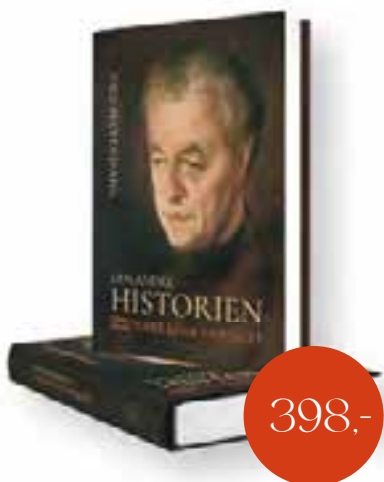
298,-

Broder Lorens av Oppstandelsen:

Å LEVE I GUDS NÆRVÆR

«Folk leter etter metoder for å lære å elske Gud. De ønsker å oppnå det ved hjelp av jeg vet ikke *hvor* mange forskjellige praksiser», skriver Lorens. «Er det ikke da mye raskere og mye mer direkte å gjøre *alt* av kjærlighet til Gud?»

Vi må «øve oss i å leve i Gud Skaperens nærvær for ikke å suges inn og tumle rundt i de skapte tings virvlende strøm», forklarer kardinal og karmelittbror Anders Arborelius, biskop av Stockholm, i forordet.

398,-

Nils Heyerdahl:

DEN ANDRE HISTORIEN

Katolikken og humanisten Lars Roar Langslet

– Et ømt og nært portrett. En av årets viktigste bøker.

Trond Vernegg i «Ordet»

– Jeg ble betatt og beriket av å følge litt av Lars Roar Langslets indre reise.

Erling Rimehaug i «Vårt Land»

– Heyerdahl er sjølv katolikk og skriv frå innsida av miljøet. Og han fortel ei positiv historie.

Jan Inge Sørbøe i «Dag og Tid»

– Kildematerialet er rikt og forteller i seg selv mye om hovedpersonen og tilværelsen hans.

Kare Bulie i «Klassekampen»

EWA BIVAND. Pensjonert lektor og kateket. Norsk katolikk siden 1982.

Sammen mot jubileet i 2030?

Forberedelser til feiringen av 1000-årsjubileet er i gang. Jubileumsstafetten med årlige temaer som aktualiserer Olavs arv ble satt i gang av Stiklestad Nasjonale Kultursenter allerede i 2021.

I år feires jubileum for Kristenretten på Moster. Mange gode tekster om Kristenretten og Olav den hellige ble publisert i tidsskriftet St. Olav. Trondheim Stift har lansert Misjon 2030, der biskop Varden sa følgende om arven fra den hellige Olav: «vi har ingen rett til å pakke den skatten inn i et tørkle og grave det ned ute ved et furutre». Dette er godt sagt. Men har vi ikke allerede begynt å pakke arven inn i et tørkle når flertallet av Norges katolikker foreløpig ikke er med i dette prosjektet?

HVEM ER NORGES KATOLIKKER I DAG?

Det er relevant å reflektere over hvem Norges katolikker er, og hvordan vi skal forberede oss til feiring av kristendommens millennium i Norge. Skal vi stå sammen, og skal alle katolikker inkluderes? Og hvem er «vi», når flertallet blir oversett?

La meg forklare hvor mitt standpunkt er i denne saken. Jeg har vært norsk katolikk i over 40 år og har vært privilegert nok til å kunne delta aktivt i kirkens arbeid både på menighetsplan og i Oslo Katolske Bispedømme. Men samtidig har jeg aldri fått muligheten til å «glemme» at jeg ikke er «herfra», at det ikke er «ansiennitet» i katolisisme som teller, men fødested og morsmål. Det gjør at jeg, som trofast leser av «St. Olav», alltid har hatt mine «innvandrerbriller» på. Men jeg er ikke alene.

Bare en tredjedel av norske katolikker, inkludert innvandrerbarn, ble født i Norge. Det store flertallet har fått sin katolske oppdragelse og katekese et annet sted, har ikke gått på norsk skole, bruker fortsatt sitt morsmål på hjemmefronten og i stor grad i kirkelig sammenheng.

HVORDAN FORMIDLE OLAVS-TRADISJONEN?

Hvor og hvordan kan de få vite om den tusen år gamle tradisjon som har utgangspunkt i den hellige Olav? En gang i året, ved messe den 29. juli, midt i sommerferien? Og fra hvem? Fra prekestolen? Det er presten som

skal kunne formidle denne kunnskapen og oppfordre til bønn om forbønn. Men er det realistisk? I dagens katolske Norge finnes det kun 10 sogneprester med norsk som morsmål, 11 har familiebakgrunn fra Vietnam, 17 kom fra Polen, to er tyske og en fra Sri Lanka. I tillegg har vi prester fra Filippinene, India, Chile, Mexico, Kongo, Nigeria, Burma, Eritrea, Ukraina, Litauen og Irak. Et hellig katolsk mangfold, som forsøker å tjene alle katolikker i Norge og å samle oss i felles bønn.

SAMMEN I BØNN

Det er nettopp i bønn at Norges katolikker står synlig sammen. I Eukaristien, i prosesjonen på Kristilegemesfest, i rosenkransbønn. Det var pilgrimsvandringen med bildet av den barmhjertige Jesus på Vestlandet, og vandringen med relikviene av foreldrene til den hellige Teresa av Lisieux som samlet mange katolikker. Det er den hellige Olav, som helgen og martyr, en som satset på kristne verdier og som kastet våpen for å skape fred, som appellerer mer enn «Norges evige konge». Vandring av den hellige Olavs relikvier fra menighet til menighet kunne sikkert vært tatt imot med ydmykhet og begeistring og ville feste hans status som en helgen for alle.

Hvis alle skal inkluderes på veien mot jubileet, er det da mulig å lære fra hverandre og styrke hverandre i troen? Vi kan spørre katolikker som er i kirken hver søndag, som fortsatt faster i fastetiden, som ber rosenkrans sammen med familien og som oppfostrer sine barn i troen, hvordan de klarer det: hvordan de klarer å integreres i samfunnet uten at de samtidig blir sekularisert. Kan deres lærdom og erfaring, både fra hjemlandet deres og fra Norge, hjelpe oss alle på veien i den hellige Olavs fotspor? Det er jeg overbevist om. •

Ewa Bivand

EWA SIARKIEWICZ-BIVAND

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

GRUNDIG OM KIRKEN OG ANTISEMITTISMEN

Hva er egentlig antisemittisme? Det korte svaret er at det er historien om den, den blodigste i sivilisasjonens historie.

TEKST: OLAV RUNE BASTRUP

Det lange svaret er mer krevende. Gjennom historien har antisemittismen vært et mangehodet, opportunistisk troll som har hentet næring over alt hvor den har funnet noe å injisere sitt hat gjennom. Det er ingen tydelige markører som viser når kritikk av eksempelvis staten Israel bikker over og får karakter av å være en generell antijødisk holdning. Kritiske utsagn som enkeltvis ikke er antisemittiske, kan likevel være det når de opptrer i en mengde der oppfatningene om jøder og staten Israel gjennomgående er farget av negativisme.

FASTFROSSET DIALOG

I dag er det viktigere enn noen gang å være klar over dette. Vi som trodde antisemittismen var så skambelagt at den aldri mer ville tørre å stikke hodet frem, har tatt feil. Antisemittismen vokser, men ikke gjennom resirkulering av gamle stereotyper. Antisemittismen omdefinierer seg selv hele tiden. Det finnes ikke én antisemittisme, men mange.

I dag er det Palestinakonflikten som gir antisemittismen vekstvilkår. Den er også bakgrunnen for at forholdet mellom Den norske kirke og Det mosaiske trossamfunn er blitt iskaldt. Fra å ha vært israelsvennlige har toneangivende miljøer i Den norske kirke blitt mer og mer kritiske til Israels rolle. Isolert sett er det uproblematisk, Israel er selvsagt ikke unntatt fra kritikk.

Problematisk blir det derimot når personer med lederansvar ikke holder tungen rett i munnen og kommer med ytringer som beveger seg opp mot, og noen ganger over grensen for det akseptable. Å omtale Israel som en apartheidstat, slik den 1. uterske biskop i Hamar gjorde, er i seg selv ikke antisemittisk, men det er like fullt en destruktiv retorikk. Det fører assosiasjonene bort fra det som er saken, det er utillatelig forenkling og det er emosjonelt

på en måte som forsterker allerede negative følelser. Selv tatt i beste mening åpner ikke slik ordbruk for noe konstruktivt. Det er forskjell på et apartheid basert på rase og hudfarge og på en konflikt der begge parter har reelle grunner til å føle seg truet.

I et forsøk på ismelting nedsatte så Bispemøtet i Den norske kirke og Mellomkirkelig råd et utvalg som skulle utrede Den norske kirkes forhold til jødedom og jøder. Utvalget har vært ledet av Endre Fyllingsnes med støtte fra relevant akademisk ekspertise. Utvalgets oppdrag var å utrede teologiske og praktiske perspektiver på Den norske kirkes relasjon til jøder og jødedom.

GRUNDIG OG PRINSIPIELL

Rapporten, som ble offentliggjort i april i år, er svært omfattende. Flere av funnene og ikke minst de teologiske overveielserne utvalget har gjort, er fullt ut relevante også for den katolske kirke. Ja, utvalget faller flere steder ned på samme konklusjoner som konsildokumentet «Nostra Aetate», der den katolske kirkes forhold til andre religioner, og til jødedommen i særdeleshet, er tema.

I tillegg til en bred historisk gjennomgang fra urkirken og frem til dagens opphetede debatt om Israel og Palestina, har utvalget en grundig drøfting av prinsipielle og teologiske spørsmål i skjæringsfeltene mellom kristendom og jødedom. En av utvalgets konklusjoner er at Den norske kirke har en historie preget av en tung europeisk og religiøst motivert antisemittisme. Den historien har den katolske kirke ikke noen mindre andel i.

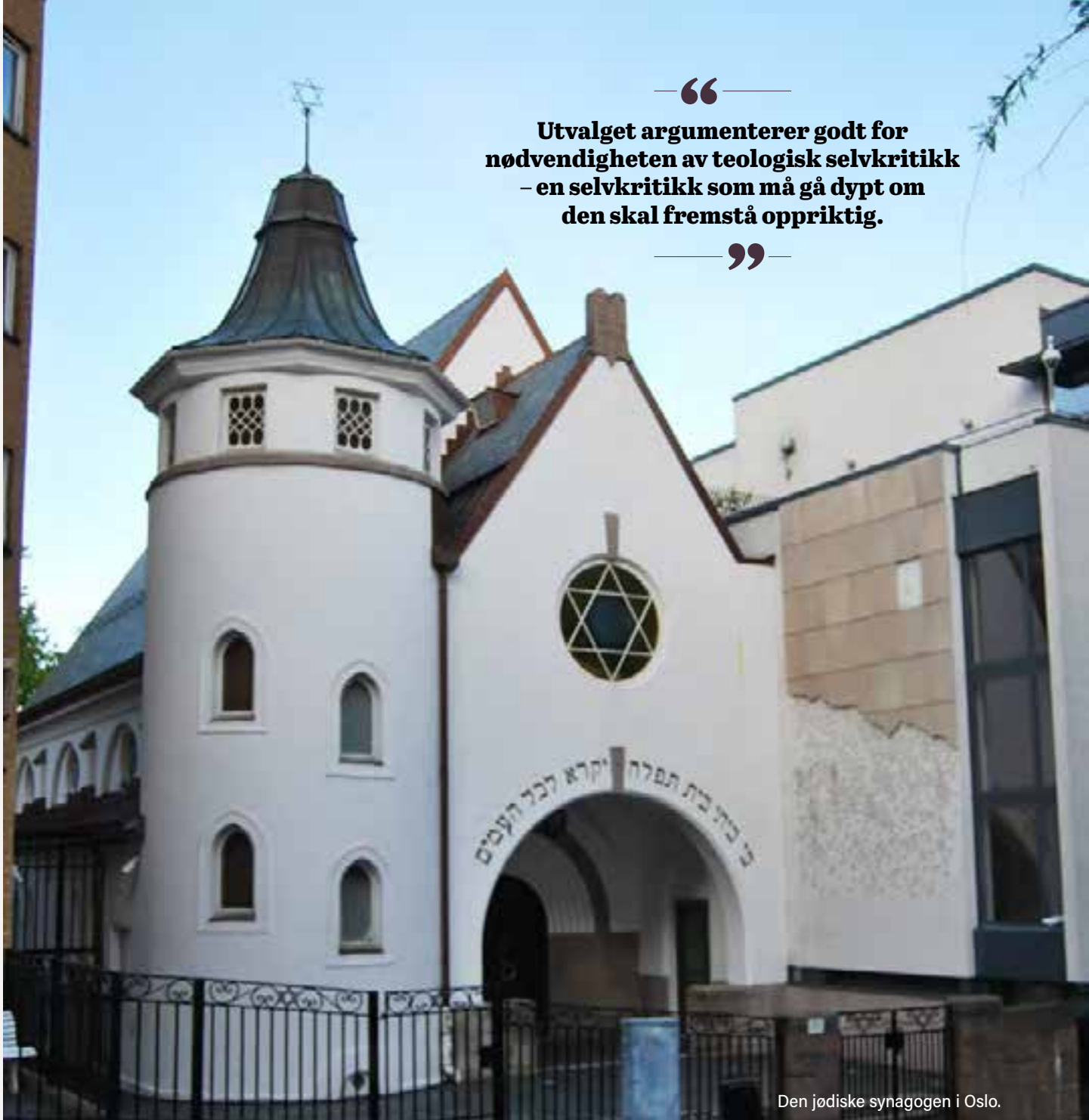
INGEN LETTVINT SELVKRITIKK

En sentral påstand i rapportens historisk-teologiske del er at kirkens forhold til jødene har vært feilsporet helt fra oldkirken av. Situasjonsbestemt domsforkynnelse i Bibelen med skarpe utsagn jøde og jøde imellom, er tatt ut av sin internjødiske kontekst og blitt til generelle utsagn om jøder fra ikke-jøder. Slik har jødene blitt utdefinert og erklært som et fortapt folk selv skyldige til sin forbannelse. De teologiske implikasjonene av dette er enorme.

Utvalget argumenterer godt for nødvendigheten av teologisk selvkritikk – en selvkritikk som må gå dypt om den skal fremstå oppriktig. Men da

Endre Fyllingsnes ledet utvalget som utredet Den norske kirkes forhold til jødedom og jøder.

Den jødiske synagogen i Oslo.

—“—
**Utvalget argumenterer godt for
nødvendigheten av teologisk selvkritikk
– en selvkritikk som må gå dypt om
den skal fremstå oppriktig.**
—”—

blir det også vanskelig, for som den jødisk-franske historiker Jules Isaac påpeker i sin epokegjørende bok «*Jesus et Israël*» (1946), ligger antisemittismens kime i selve kristendommens opprinnelse. Den kristne antisemittismen lever i et parasittisk forhold til den hendelse som danner selve grunnlaget for den kristne tro: Jesu korsdød. Det gjør den kristne antisemittismen til den aller farligste, hevder Isaac.

UTVIDELSE AV PERSPEKTIVENE

Utvalget fortjener ros for ikke å ta lettvt på vanskelige spørsmål. Men så bredt som utvalget har tolket sitt mandat, ville jeg forventet flere referanser til og en grundigere behandling av det i denne sammenheng virkelig epokegjørende aktstykket, nemlig konsildokumentet «*Nostra Aetate*». Det var både et kontroversielt og befriende dokument da det ble offentliggjort

i 1965. Det fikk også svært stor oppmerksomhet langt utenfor kirken. Antijødiske krefter agiterte sterkt imot det, ja, det ble mer enn antydning at den katolske kirke var utsatt for et sionistisk komplott.

Utvalget lander på mange av de samme konklusjoner som i «*Nostra Aetate*». Stikkordet her er *utvidelse* – utvidelse av perspektivene både teologisk og relasjonelt mellom trossamfunnene. Der kristne er oppdratt til å se kristendommen som et brudd med det foregående, og den nye pakt som en avløsning av den gamle, må vi i stedet tenke forholdet som en utvidelse. Kirkens jødiske opprinnelse er ikke som en tilbakelagt etappe i en stafett. Frelsen kommer fra jødene, sier apostelen Paulus. Jesus var jøde, er jøde og vil være jøde også ved sitt neste komme. Som kirke og som kristne kan vi ikke fullt ut forstå vår egen tro uten å erkjenne hvor intimt den er forbundet med alt jødisk. •

Fra kongressen som
vedtok dekretet om
hellig krig

Russlands religiøse radikalisering

Den russisk-ortodokse kirke har erklært «hellig krig» mot Ukraina samt mot det «sataniske Vesten». Det skjedde i form av et dekret fra «Det russiske folks råd» som ble kunngjort 27. mars i år, i Kristus Frelserens katedral i Moskva.

TEKST: OLAV RUNE BASTRUP

«D et russiske folks råd» er et kirkeleg organ som omtales som den russisk-ortodokse kirkes politiske arm. I tillegg til biskopene inngår også representanter for russiske eliter innen kulturliv og politikk i rådet. Rådet har siden Sovjetunionens oppløsning hatt en viktig funksjon både for kirken og staten. Det gir kirken politisk innflytelse, i retur får staten kirkelig velsignelse av sin politikk.

RUSSLANDS «MESSIANSKE ROLLE»

Dekretet inneholder ti punkter begrunnet ut fra et bestemt

teologisk konsept om Russlands messianske rolle og oppdrag i verden. Russlands invasjon av Ukraina omtales som en «hellig krig» og «det hellige moder Russlands frigjøringskamp» mot det «sataniske Kyiv-regimet» og det kollektive Vesten.

– Dekretet er uttrykk for at det pågår en religiøs radikalisering av den russisk-ortodokse kirken som er uten historisk sidestykke, sier professor Cyril Hovorun, arkimandritt og professor i økumenikk og internasjonale relasjoner ved Stockholms universitet, samt ved Loyola Marymount University i Los Angeles. Han har også undervist ved blant annet Yale og Harvard. Ett av hans akademiske spesialområder er Moskvapatriarkatet. Etter Russlands invasjon av Krim og det østlige Ukraina i 2014 og 2022, har Hovorun vært en frittalende kritiker av Moskvapatriarkatets rolle. I desember i fjor fratok patriark Kirill ham hans prestelige rettigheter.

I dekretet nektes Ukraina (og Belarus) enhver rett til suverenitet. Det erklæres at Ukraina og hele dets folk står under «den russiske verdensorden», som Russland er skaperen av og har en hellig rett til å opprettholde. Russland, Ukraina og Belarus omtales som en hellig treenighet, der Ukraina er Faderen («det hellige Rus» utgår historisk sett

fra Kyiv) og Russland Sønnen. (Belarus' rolle som Ånden blir her noe uklart).

«RUSSLANDS RETT»

Med ett unntak omtales ikke Ukraina direkte, men indirekte som «det sørvestlige Rus». Ordbruken er bevisst. Det historiske Kyiv Rus som den russiske sivilisasjon har sine historiske røtter i, er ikke geografisk sammenfallende med Ukrainas grenser i dag. Betegnelsen «det sørvestlige Rus» er løs nok til også å inkludere Georgia og Moldova i Russlands maktsfære. Russlands mål er at «det sørvestlige Rus» med hele dets territorium til evig tid skal stå under en «eksklusiv russisk innflytelsessfære», der enhver fiendtlighet mot Russland vil være en synd som ikke må tåles.

I dekretet heter det også at det russiske utdannings-systemet fra barneskole til universitet må «renses for vestlige vitenskapelige teorier og ideer» og erstattes av den russiske sivilisasjons tradisjonelle verdier.

EKSTREM NASJONALISME

Professor Hovorun mener dekretet er kjetterisk.

– Forestillingen om Russlands messianske rolle savner ethvert teologisk grunnlag og er først og fremst uttrykk for ekstrem nasjonalisme, sier han til nettstedet Euromaidan Press.

– Ideen om «den russiske verden» er uttrykk for en tribalisme, der hele tenkesettet beherskes av troen på at din stamme gjør deg spesiell og gir deg en guddommelig rett til å herske over andre. Når tribalismen løftes opp på nasjonsnivå, blir den farlig for oss alle. I alle fall på det retoriske plan overgår dette til og med Nazi-Tysklands retorikk i forstadiet til andre verdenskrig.

Hovorun ser flere paralleller. – Kravet om å rense det russiske utdanningssystemet for all vestlig innflytelse uten forbehold eller unntak, har likhetstrekk med nazistenes utrensning av jøder fra skoler og universiteter. Slik det formuleres, virker det til og med mer ambisiøst.

SAMMENBLANDING AV RELIGION OG POLITIKK

De fleste som har kommentert dekretet er tydelige på at det er patriark Kirill som står bak, og at det er hans tanker – i samklang med president Putins – som reflekteres. Patriarken har gjentagende fremhevet Russlands messianske rolle som vern mot Satans krefter. Tanken om Russlands særegne rolle er riktignok ikke ny. Vi møter den hos Dostojevski og filosofen Vladimir Solovjov og mange andre. Men hos ingen av disse er forestillingen om «den russiske verden» knyttet til et bestemt politisk og militært program. Det nye i dagens situasjon er den tette sammenfiltringen av en bestemt religiøs idé med en pågående politisk konflikt. Uttrykk som «hellig krig» og påstander om at soldatenes blod vasker dem rene for synd, bidrar også til å radikaliserer vanlige russeres oppfatning av seg selv i forhold til resten av verden. Det har igjen betydning for hvordan de forholder seg i en militær

konflikt. En slik miks av religion og politikk kan fort vise seg å bli en dødelig cocktail, der forestillingen om Russland som den lidende Messias i et globalt drama mellom godt og ondt, blir en selvoppfyllende profeti.

I 2014 avviste patriark Kirill kategorisk å betegne Russlands misjon som en «hellig krig». Når han ti år senere ikke bare gir uttrykket sin fulle aksept, men igjen og igjen understreker og poengterer det, sier det mye om radikaliseringen som har pågått. Men det er en bevisst spissing av retorikken, mener Hovorun. Hensikten er å oppildne massene til å slutte opp om Putins politikk.

I USA pågår en lignende radikaliserings innen den evangelikale leiren som brakte Donald Trump til makten i 2016. Også her dyrkes forestillingen om USAs unike rolle og amerikanere (hvite sådanne) som Guds utvalgte folk. Til tross for det strenge skillet mellom religion og politikk i USA, filteres de to domene nå stadig tettere sammen. Konspirasjonsteorier der politiske motstandere demoniseres, er blitt en politisk kraft med stort voldspotensial. De bærer også i seg antikatolske sentimenter med dype røtter i (hvit) amerikansk protestantisme.

ØKUMENISKE REAKSJONER

Generalsekretær for Kirkenes Verdensråd, Jerry Pillay, har tatt skarp avstand fra utviklingen innen den russisk-ortodokse kirke, men for øvrig er det forsiktighet som preger reaksjonene fra økumenisk hold. Det er noen åpne grunner til det. Relasjonene mellom kirkesamfunn er ikke som relasjonene mellom stater. For et ikke ubetydelig antall katolikker i både Russland og Ukraina er dette deres hjemland. Gitt at Russland går seirende ut av krigen, ønsker ikke Vatikanet å gjøre deres tilværelse vanskeligere enn den alt er. Så «tent» som den russiske patriark synes å være, og med Ukrainas kompliserte kirkelige topografi i særlig betraktning, er det lite som skal til for å utløse et kaos med uoverskuelige konsekvenser. •

«Kravet om å
rense det russiske
utdanningssystemet
for all vestlig
innflytelse uten
forbehold eller unntak,
har likhetstrekk med
nazistenes utrensning
av jøder fra skoler og
universiteter.»

En russisk-ortodoks prest velsigner atomvåen.

Jon Fosse Platz

H
A
I
N
B
U
R
G
a.d.
D
O
N
A
U

Jon Fosse

Literatur Nobelpreisträger 2023

Der norwegische Dichter Jon Fosse, geb. am 29. 09.1959 in Haugesund, Norwegen, lebt in seiner Heimatstadt Oslo und teilweise in Hainburg/Donau. Inspiriert durch die majestätische Donau und die schöne Aulandschaft des Nationalparks schrieb er hier Weltliteratur, unter anderem sein Hauptwerk „Heptalogie“.

The Norwegian author Jon Fosse, born on the 29th of Sept. 1959 in Haugesund, Norway, lives in his hometown Oslo but also partially in Hainburg/Donau. Inspired by the majestic river Danube and the beautiful landscape he wrote world literature among other things his main work, „Septology“ in Hainburg.

Hainburg, Sommer 2024

UTSIKT: Ved Donaus bredder i byen Hainburg i Østerrike kommer Jon Fosse-plass, oppkalt etter den norske nobelprisvinneren. FOTO: ORF

Michaela Gansterer i Hainburg til den østerrikske kringkasteren, ORF. Hun forteller at det også er satt opp plaketter på tysk og engelsk om Nobelprisen og Fosses forfatterskap.

IDYLLISK Plass

Utsikten fra den kommende Jon Fosse-plassen er det ingenting å si på. Den beskrives som pittoresk:

«Til venstre for plassen ligger den lille båthavnen, til høyre ligger parken med sine mange kastanjetrær og parkbenker i mørkt, gammelt treverk. Du kan se over den sakteflytende Donau og inn i nasjonalparkens skatter», skriver ORF.

FOSSES ANDRE HJEM

Jon Fosse har bodd og arbeidet i Hainburg, og hatt byen som sitt andre hjem gjennom ti år.

– Min kone er fra Bratislava. Siden jeg ikke snakker slovakisk, men litt tysk, falt det naturlig at vi slo oss ned i Hainburg, forklarer Fosse i et intervju med ORF. Den andre grunnen, skriver ORF, er at Jon Fosse føler seg hjemme her i det avsondrete området mellom de to hovedstedene Wien og Bratislava.

– Jeg kom hit for ti år siden, og jeg skjønnte raskt at dette var et flott sted for meg å skrive. Hainburg er en stille by, en vakker by. Her kan jeg roe meg ned og konsentrere meg. Det er interessant at det finnes steder der skrivingen fungerer, og steder der inspirasjonen hemmes. I Hainburg fungerte alt fra første stund, sier Fosse. I Hainburg skrev han store deler av romanen Septologien.

HVERMANSEN

I den lille byen i Østerrikes utkant har han også kunnet gå rundt uten å bli gjenkjent, hvilket han har satt stor pris på:

– Her har jeg kunnet leve et liv som et helt normalt menneske, sier nobelprisvinneren til ORF. •

JON FOSSE HEDRES I ØSTERRIKE:

Får plass oppkalt etter seg

Den østerrikske byen Hainburg, lengst øst i landet mot grensen til Slovakia, har viet en park rett ved Donau til den norske nobelprisvinneren.

Den 3. juli innvies «Jon-Fosse-Platz» i Hainburg an der Donau.

– Vi valgte akkurat denne plassen ved Donau fordi Jon Fosse alltid har understreket at Donau og nasjonalparken her har vært en stor inspirasjonskilde for hans forfatterskap, sier byråd

AMUND DAHLEN er organist i St. Paul kirke i Bergen og leder av orgelklubben Ferdinand. Han skriver om musikk for St. Olav tidsskrift.

Komponisten Egil Hovland 100 år

Fra Mysen til New York. Fra bedehus til katedral.

Egil Hovland ble født på Mysen i 1924. Oppveksten var preget av pølser (hans far var pølsemaker) og bedehus. Ved fireårs alder flyttet de til Fredrikstad. På fritiden begynte faren å dirigere kor, og etter hvert ble han med faren i korarbeidet og den musikalske aktiviteten i og rundt koret. Etter hvert begynte han å lære seg orgelspill, harmonilære og musikkteori. Etter endt organisteksamen i Oslo ble han ansatt som organist i Glemmen kirke i 1949, denne stillingen hadde han hele sitt arbeidsliv.

Han drev kor, komponerte, spilte til gudstjenester mm, tjenester som hører med slik en jobb. Hovland samarbeidet mye med den svenske poeten og forfatteren Britt Hallqvist og lagde flere bibelspill for de yngste, samt tonesatte flere av hennes salmetekster. Deres MÅNE OG SOL er muligens den mest brukte og kjente salmen her til lands de siste 20 år (det sier litt at den til og med ble brukt av humoristen Herman Flesvig i «Førstegangstjenesten» på NRK).

Egil Hovland er den mest spilte norske komponisten etter krigen. Sammen med musikk av Knut Nystedt og Bjarne Sløgedal, ble hans kormusikk utbredt i store lag av kormiljøet i USA. Komponisten var utrustet med en enorm melodisk oppfinnsomhet, og har skrevet musikk i alle de gjeldene stilarter på 1900-tallet: tolvtonemusikk, serialisme, «tidsmusikk», dvs melodiske fragmenter i tilfeldig rekkefølge og tilfeldige repetisjoner porsjonert ut i tidsintervaller, samt musikk i neo-klassisk stil. Han etterlot seg en omfattende verkliste med en imponerende bredde.

Aaron Copland
Piano Concerto, El Salón México, Appalachian Spring, Old American Songs
Selskap: PRAGA digitals

Hovland studerte en tid med den amerikanske komponisten Aaron Copland. Det finnes en innspilling med Copland sin konsert for klaver og orkester der han selv spiller klaver. Denne er vel verdt å lytte til, musikk fylt med energi og livsglede. Han bruker referanser fra det vi vil oppfatte som «Westernmusikk» – fiffig og elegant.

Deretter bør man lytte til Egil Hovlands konsert for trombone og orkester, plateselskapet Aurora.

I konsertens siste sats har Hovland laget sin referanse – Norsk folke-musikk. Utrolig flott musikk fremført på beste vis av Per Brevig.

Organisten Anders Eidsten Dahl har på selskapet Lawo spilt inn en del av Hovlands orgelmusikk. Tittelen er «Elementa pro organo».

På Aurora finnes også Egil Hovlands «Works for Choir» sunget inn av Filharmoniens kor som fortjener ørenes oppmerksomhet

Egil Hovland beveget seg etter hvert fra modernitet til en mer folkelig stil. Han sa selv at gapet mellom moderne musikk og «folk flest» var blitt altfor stort. Mange sperret opp øyne og ører da han innledet samarbeid med predikanten Aage Samuelsen på 1980-tallet. Hans arrangement av Samuelsen «O Jesus du som fyller alt i alle» er sunget av mangt et kor.

«I Aages melodier finnes ingen feil,» og den fineste er ifølge Hovland «Et under på Golgata hendte» som han arrangerte for damekor til det berømte vekkelsesmøtet i Strømsø kirke i 1983. Hovland satt ved pianoet. Og det var kanskje enda flere som undret seg da han skrev «Dette er dagen som Herren har gjort» som utgangsmusikk ved kong Haralds og dronning Sonjas signing i Nidarosdomen. Et musikalsk uttrykk så langt fra den tradisjonelle pompøse kongelige stil som tenkes kan. Ifølge Hovland fikk han det hele i en visjon en morgen før han hadde stått opp av senga. Notelinjer, toneart og melodi ble skrevet på veggen.

Egil Hovland er også tydelig til stede i salmeboken Lov Herren, med 15 melodier og ikke minst norsk messe nr. 13.

I takknemlighet kan vi synge hans melodier og lytte til hans tonekunst. Jeg tror musikk av Egil Hovland vil være med oss inn i de neste 100 år. Takk for alt! •

STÅLE JOHANNES
KRISTIANSEN OG KIM
LARSEN (RED.)

**KRISTEN SPIRITUALITET
OG TEOLOGI.**

**INNSIKTER FRA DEN
KATOLSKE TRADISJON**

OSLO: NOVUS
FORLAG 2024

Søkelys på nedarvede ressurser for det kristne liv

TEKST: JAN SCHUMACHER

Et katolsk perspektiv på «spiritualitet», hva skulle det gå ut på? Mine egne assosiasjoner går tilbake til slutten av 1970-tallet, og en programartikkel i det katolske tidsskriftet «Signum». Under tittelen «Från ”fromhet” till ”spiritualitet”», brakte den svenske kirkehistorikeren Alf Härdelin (d. 2014) fremmedordet spiritualitet inn i teologien på våre breddegrader – meg bekjent som den første,

Selv hadde Härdelin hentet ordet og temaet på fransk mark, hvor han blant annet kunne vise til det store prosjektet under navnet *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique*; samt en forfatter som Jean Leclercq med boken om den monastiske kulturen i middelalderen: «Kjærlighet til studier og lengsel etter Gud». Det lå en programerklæring i forbindelsen «*ascétique et mystique*», noe som Härdelin tok med seg i sin videre forskning. Spiritualitet handler ikke ensidig om det «åndelige» eller «mystiske»; i katolsk tradisjon fremstår kristen spiritualitet som en symbiose mellom det «indre» og det «ytre», mellom mystikk og praksis («askese»), mellom bønn og sakrament.

Det handler om en pilegrimsvei gjennom vårt liv her på jorden, en vei staket ut med ord og sakramenter som merkesteiner. Og veien munner ut i et mål som «intet øye har sett, og som ikke er kommet opp i noe menneskes hjerte» (1 Kor 3). Videre handler det om å anlegge et «holistisk» perspektiv: «til en helhet av tro og liv, av form og innhold, av teoretisk innsikt og praktisk virkeliggjørelse» (Härdelin). Og endelig dreier det seg ikke bare om de store åndelige lærere som måtte rage i vår bevissthet lik åndelige «alpinister», men om det kristne livet i bred forstand, med alle dette livets ytre former.

Snaue tretti år etter denne programartikelen kronet Härdelin sin forskningsinnsats med boken *Världen som yta och fönster* (2005), en hittil uovertruffen fremstilling av «Spiritualitet i medeltidens Sverige».

Treffende omtalte Härdelin spiritualitet som «en praktisk teologi före skolastiken». Med det ville han peke på Benedikts klosterregel som historisk sett det beste utgangspunkt for vestlig katolsk spiritualitet. Like til de minste detaljer i organiseringen av det felles liv har regelen fokus rettet på det åndelige livet, det handler (for å låne en formulering fra en av messens innledningsbønner) «at det vi her minnes, blir virkeliggjort i våre liv». Og regelen bidro i ettertiden med to sentrale metaforer til å beskrive denne virkeligheten: «verkstedet» der vi lærer å bruke de åndelige redskaper som er stilt til vår rådighet og «veien», som på en og samme tid er «omvendelsens» og «frelsens» vei.

Med boken «Kristen spiritualitet og teologi. Innsikter fra den katolske tradisjon» ønsker en ny generasjon norske teologier, filosofer, filologer og religionsforskere å sette studiet av kristen spiritualitet på dagsordenen. Et flertall av forfatterne har bakgrunn fra og er knyttet til Norsk Lærerakademi. For seg selv og for en ny generasjon ønsker de å rette søkelyset på det brede tilfanget av «åndelige redskaper» som er overrakt dem fra tradisjonen. Forfatterne er levende opp-tatt av hvordan disse nedarvede ressursene kan vinne ny aktualitet. Men skal vi få kjennskap til det, må vi lytte til dem som har tilbrakt time etter time i «verkstedet» og satset alt på omvendelsens vei i trygg forvisning om at den også er frelsens vei.

Det er et bredt spekter som presenteres for leseren: fra fortid og nåtid, fra den østlige så vel som den vestlige kirke. Her gis

Foto: Tove Galta, MUST

det mulighet til å fordype seg i Origenes og Thomas Aquinas, Edith Stein og Dante, Joseph Ratzinger (også kjent som pave Benedikt XVI) og Hans Urs von Balthasar. Interessant og viktig er også perspektiver som «singellivet i lys av kroppens teologi» og «dagliglivets hellighet».

Vi noterer også at boken inneholder et viktig og viktig bidrag fra det kunsthistoriske feltet. Det harmonerer godt med et perspektiv på kristen spiritualitet som vil fremheve de konkrete, materielle former og uttrykk som til alle tider har dannet rammen for kristen spiritualitet. Å «ta det indre livet på alvor» betyr ikke at «det ytre» er uvesentlig. Dette er – om noe – en sentral katolsk innsikt. Visst har slike former blitt hentet inn fra den kulturelle konteksten, men til alle tider har Kirken lagt for dagen evne til å omforme – eller vi kanskje kunne si «omvende»? – det den har lånt.

Det er all grunn til å lykkesønske forfatterne med denne boken. Vi håper den blir et første skritt på veien til flere bidrag. I en tid da teologien står i fare for å fragmenteres, trenger vi et engasjement, faglig og personlig, som kan minne oss om hva det egentlig skulle dreie seg om i teologien: å veilede alle som har gått seg vill og sette mot i dem som strever på veien. •

— “ —

Det handler om en pilegrimsvei gjennom vårt liv her på jorden, en vei staket ut med ord og sakramenter som merkestein.

— ” —

Lørdag 7. september 2024 kl. 10.00–15.00.
Årets middelalderseminar på Utstein kloster:

«AUGUSTINERNE PÅ UTSTEIN - ET KLOSTERSAMFUNN MED INSPIRASJON FRA EUROPA»

I middelalderens verdensbilde befant Norge seg helt i ytterkanten som ‘det siste land i verden’. Men landet var ingen isolert øy, hverken økonomisk, kulturelt eller religiøst. Norge var en del av Vestens kristenhet, med Kirken som overnasjonal og sammenbindende kraft. Om man gikk til messe i Stavanger eller Barcelona, var liturgien den samme. Etske normer og virkelighetsforståelse var felles. Et viktig element i det store bildet var klosterbevegelsen, med augustinerfellesskapet på Utstein som eneste senter i vår region. På årets seminardag vil de to foredragene dykke dypere inn i Utsteinfellesskapets utvikling og virksomhet. Og Schola Solensis vil fremføre Sunnivahymnen.

PROGRAM:

Utstein og augustinarane. Eit klosteranlegg veks fram.

Foredrag ved Alf Tore Hommedal, professor i mellomalderarkeologi ved Universitetsmuseet, UiB

Utstein-brødrenes lærdoms- og ordensnettverk.

Foredrag ved Tarald Rasmussen, professor emeritus i kirkehistorie ved UiO

Tidebønn og Sunnivahymnen «Æterna Christi Munera»

Ved det gregorianske koret Schola Solensis, ledet av Ragnhild Zetterstrøm

Arr.: Utstein Pilegrimsgard, Katolsk forum i Stavanger, VID Stavanger, Utstein kloster/MUST.

Billetter inkl. lunsj fra Utstein kloster Hotell:

kr. 500 (ordinær), kr. 250 (student).

Kjøpes på www.ebillett.no

ebillett.no/stsvithunkatolskemenighet

Utstein kloster på Mosterøy i Rogaland er Norges eneste bevarte middelalderkloster. På det årlige middelalderseminaret får deltakerne innsikt, erfaring og en opplevelse av det unike stedet som Utstein kloster er.

www.utsteinkloster.no

SILVIO PELLICO
«MINE FENGLER»
 OVERSATT AV
 TORGEIR BYGSTAD
 EFREM FORLAG 2024

En politisk fanges beretning

TEKST: GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN

Silvio Pellico (1789–1854) var en italiensk dramatiker, som ble videnskjent for tragedien han ga ut i 1815 – *Francesca da Rimini*. Denne reiste kritikk mot det østerrikske herredømme over Nord-Italia. Noe senere utga han, sammen med meningsfeller, tidsskriftet *Il Conciliatore*, som publiserte patriotiske artikler mot Østerrike. Det endte med at Pellico ble arrestert i 1820 og anklaget for forræderi. Det var naturligvis en særdeles alvorlig forbrytelse, og dommen endte med dødsstraff. Denne ble senere ved benådning omgjort til 15 års *hardt fangenskap*. Dette var en grad mildere enn meget hardt fangenskap, men innebar likevel arbeid, fotlenke, harde benker å sove på og særdeles enkel, fattigslig mat. Pellico var i fengsel i til sammen ca. ti år før han ble benådet og løslatt. Etter løslatelsen ga han i 1832 ut boken *Le mie prigioni* – Mine fengsler. Den er nå for første gang oversatt til norsk.

EN UVANLIG FANGE

Det er en fascinerende bok. En eksepsjonell fange beskriver sin lange frihetsberøvelse, sine tanker og følelser underveis. Selvutleverende ville vi si i dag. Pellico var som nevnt en politisk fange, men boken er blottet for politisk agitasjon, og slett ikke fylt av hat og hevnlust. Forfatteren er en skjønnånd, en litterat, og en dypt troende og reflektert kristen. Det siste krever en presisering. Før arrestasjonen var ikke Pellico en aktiv kristen, han fulgte kristendommen «lite og dårlig». Troen var svekket av «tusen sofistiske tvilsgrunner». Men allerede første døgn i fengsel, da hans fortvilelse var dominerende, særlig over den sorg og engstelse hans ulykke ville påføre foreldrene, som ennå ikke kjente til

fengslingen, spør han seg selv: «Hvem vil gi dem styrke til å utstå et hardt slag?». Og Pellico skriver: «En indre stemme syntes å svare: Han som alle bedrøvede påkaller og elsker og føler i seg selv. Han som ga en Mor styrke til å følge Sønnen til Golgata og stå under korset. De ulykkeliges venn, de dødeliges venn». Og tilføyer: «Dette var første gang religionen vant en seier i hjertet mitt; og denne velgjerningen skylder jeg den sønnlige kjærligheten».

Kristentroen lever i ham, og fromheten hjelper Pellico gjennom fengselsoppholdet. Men lidelsene og prøvelsene er store: Sterk sommerhete og myggsvermer, sykdom, smerter, savn og sorg over brutte vennskap og døde medfanger, som var patrioter og nære venner. Den nærmeste av dem ble meget syk etter mange år i fengsel. Amputasjon av det ene benet ble nødvendig. Han fikk oppfylt sitt ønske om å ha Pellico hos seg under operasjonen. Den detaljerte beskrivelsen av en amputasjon uten bedøvelse og moderne medisinsk utstyr, der pasienten utrolig nok ikke gir fra seg en lyd, er sterk og gripende lesning.

VENNSKAP OG VERDIGHET

Bokens hovedtema er de menneskelige møtene og vennskapene som etableres under frihetsberøvelsen. Det blir mange av dem, fordi Pellico stadig blir flyttet internt i fengslet og overført til nye fengsler. Han har en enestående evne til å møte nye mennesker med et åpent sinn og se bak tilsynelatende uhøflig, nedlatende og autoritær oppførsel hos voktere. Han er stadig på leting etter det gode i mennesket. Pellico viser en sjelden verdighet i disse fornedrede omgivelsene. Når han blir kjent med en ung kvinne, som daglig serverer ham kaffe,

“
Boken er full av klokskap og observasjoner som vi kristne og andre kan lære av i dag.

”

kan han nok fristes til å tenke erotisk om henne, men han gir uttrykk for at han bevarer fatningen, og at hans følelser er rene og dydige. Vi har ingen rett til å tvile på det han her skriver. Men det er vanskelig å unngå å tenke på hvor seksualisert en skildring av et slikt forhold ville ha vært hos en forfatter i dag.

Troen hans utfordres enkelte ganger, og i korte perioder føler han avstand til Gud. Men hat mot myndigheter eller enkeltpersoner har ikke grobunn i hans edle sjel. Boken er full av klokskap og observasjoner som vi kristne og andre kan lære av i dag. Og noe er høyst gjenkjennelig. Om en fange-nabo skriver Pellico: «Ikke desto mindre holdt han fast på mange irrasjonelle fordommer mot kristendommen, og han så mer på misbrukene enn på troens sanne kjerne». Vi alle har vel møtt tilsvarende holdninger hos mange mennesker i dag. Det bør ikke overraske, de fleste av oss er ikke det «salt» i verden vi er kalt til å være.

OPPBYGGE

Jeg vil ikke røpe mer av bokens innhold. Den er åndelig berikende, rent ut sagt oppbyggelig. Og som nevnt full av menneskelig varme og visdom.

Oversettelsen fra italiensk til norsk, ved Torgeir Bygstad, er ypperlig. Vi får presentert et sobert og lett konservativt riksmål. Oversetteren er en sikker stilist og språkmann. Språklige glipp er ytterst sjeldne. Jeg fant bare to: «sant og si» skulle hett «sant å si». Og ett sted er det et «ikke» for meget. Men dette er ørsmå bagateller som ikke endrer min oppfatning av dette som et strålende oversetterarbeid.

Kjell Arild Pollestad har skrevet et treffende forord. •

St. Thomas – status ved et jubileum

Man kan ikke bli kjent med Thomas av Aquino som menneske, og jeg holdt på å si medbroder, uten å bli glad i ham. Men hva med ham som teolog?

Mange har nok inntrykk av at den katolske kirke etter nærmest å ha gjort Thomas til den ufeilbare kirkelærer, nu holder på å skyve ham i bakgrunnen. Etter en periode med bastant thomistisk teologi skulle vi oppleve at han nærmest blir glemt.

Men kanskje, når han nu er blitt fri for merkelappen «offisiell lærer», vil han oppleve en annen renessanse av mindre omfang, men større dybde enn tidligere. Han fortjener den. Det vil alle vidne om, som, nettopp fordi de har gått i hans skole, har kunnet ta de forandringer som har skjedd, og måtte skje, i den katolske kirke uten å miste fatningen.

Pater Albert Raulin OP i St. Olav nr 2, 1974

«Krypten»

De ungdomslokaler som nå i Bergen bare kalles «Krypten» — kjellerrommene under St. Pauls kirke — ble innviet søndag den 24. mars. Dermed har også unge katolikker i Bergen fått sitt sted å være.

Initiativtager og den drivende kraft i arbeidet for å få satt lokalene i brukbar stand har vært pastor Michel Beckers med god hjelp av Gjermund Høgh og andre.

Nyhet i St. Olav nr 7, 1974

De vergeløse

Et lovforslag som innebærer et helt nytt syn på abortsaken passerte statsråd like før påske. I de kommende uker og måneder skal det behandles i Tinget. Plutselig er det skapt en meget vanskelig situasjon hvor øyensynlig bare en utsettelse kan forhindre en dyp splittelse i folket. For titusener gjelder saken fundamentale verdier i vår måte å leve på og i vårt syn på menneskelivet.

Redaktør Åge Rønning i St. Olav nr. 8, 1974

«Dypere røtter i norsk jord»

Kirken hos oss er i kraft av sitt voksende antall troende i ferd med å bli et norsk kirkesamfunn. Den er i ferd med å slå stadig dypere røtter i norsk jord, som den gjorde det helt og holdent den gang landet ble kristnet. Det er en naturlig og nødvendig del av denne prosess at en stadig større andel av Kirkens prester, legbrødre og ordenssøstre rekrutteres fra våre egne rekker. Det skulle ikke være, og er faktisk ikke lenger, noe merkelig eller fremmedartet ved det å være norsk katolsk prest eller ordenssøster.

Fra biskop John Willem Grans hyrdebrev, i St. Olav nr. 10, 1974

OLE PETTER ERLANDSEN
**ANNO 1024 - ÅRET SOM
 FORVANDLET NORGE**
 PROKLAMEDIA 2024

Takk Gud for Kristenretten!

OMTALT AV ØYVIND JOHANNES VARDENÆR EVENSTAD

«**V**i vet ikke noe nærmere om de lovene Olav ga», står det i en lærebok av Edvard Bull som kom i flere opplag fra 1940- til 80-tallet og formet historiesynet til mange nordmenn. Ole Petter Erlandsen er opptatt av å avsløre mytene om kristningen av Norge og fortelle hva som virkelig skjedde. Det gjør han i boken om 1024, året da Olav Haraldsson satte ting på Moster og innførte Kristenretten i landet. (Etter å ha lest boken vil du kanskje være enig i at Kristenretten fortjener stor forbokstav – i likhet med Landsloven.) Det er en spennende og relativt lettlest, men tettpakket fremstilling av en langsom revolusjon som forvandlet Norge.

FAVNER BREDT

Det sies at man ikke skal dømme boken etter omslaget, og det gjelder dobbelt for denne boken. For det første kunne selve omslaget vært bedre; det formidler ikke den høye kvaliteten på innholdet. For det andre kan den som forventer å lese om året 1024, bli overrasket når boken begynner med en reise tilbake til Jesus og kristendommens vekst. I bokens første del trekker Erlandsen de lange linjene. Denne bakgrunnskunnskapen er viktig for å forstå verdien i det vi fikk da kristendommen kom til Norge, som er tema for bokens andre del. Vi kan være takknemlige for at Olav den hellige gjorde landet vårt til en del av det kristne Europa.

Tredje del av boken handler om fremveksten av et rettssamfunn og innholdet i Kristenretten. Vi har ikke den opprinnelige teksten, men den er inkorporert i landskapslovene som gjaldt for ulike deler av landet: Gulatingsloven, Frostatingsloven, Eidsivatingsloven og Borgartingsloven. Siden den var felles, blir Kristenretten beskrevet som «vår første landsdekkende lov» og

«Norges første grunnlov». Erlandsen nedvurderer ikke viktigheten av Magnus Lagabøtes landslov i 1274, men hevder at det allerede må ha vært en lov i landet for at Magnus skulle kunne *bøte* (forbedre) den. I sin gjennomgang av loven viser Erlandsen til avviklingen av slaveriet, omsorgen for de fattige, rettsbeskyttelse for barn og kvinner, og den revolusjonerende tanken om at alle er like for Gud.

Fjerde og siste del tar for seg spørsmålet om hvorfor det er så mange fordommer om kristendommen og kristningen i dag. Erlandsen sporer fremveksten av et negativt syn på middelalderen, fra renessansen til anti-katolisismen i reformasjonen og opplysningstiden. Under nasjonsbyggingen på 1800-tallet ble det viktig å fremheve vår førkristne arv, og man fant opp «vikingemyten». For nasjonalromantikerne var kristningskongene først og fremst samlende nasjonalhelter, ikke kristne reformatorer. Ved århundreskiftet kom kulturradikalismen og marxismen, som så på kristendommen som del av en undertrykkende maktstruktur. Erlandsen påpeker at svartmetall-band, satanister og kirkebrennere i Norge på 1990-tallet var preget av denne oppfatningen, som har funnet veien inn i norske lærebøker.

HVA KIRKEN HAR GJORT FOR OSS

I et minneverdig avsnitt skriver Erlandsen: «Norge i vikingtiden var et land NATO burde ha invadert». Han maler et bilde av førkristne nordmenn som brutale og grusomme, og det kan innvendes at han overdriver for å gjøre kontrasten til kristendommen større. Det kan også hende at bildet er riktig. Det var slik vikingene ble oppfattet i samtiden av dem som var ofre for plyndring med drap og voldtekt, slavehandel og kidnapping mot

**Erlandsen er protestant,
men det finnes kanskje ingen
annen bok på norsk som gir en
like konsis fremstilling av Den
katolske kirkes betydning
for vestlig sivilisasjon.**

løsepenger. Ifølge Erlandsen er vikingene blitt romantisert og fremstilt i et for positivt lys, ikke minst av film- og underholdningsbransjen. Av norske museer og historiefremmidlere blir vikingenes rolle som handelsmenn og oppdagere fremhevet, mens volden underdrives.

Erlandsen mener ikke at dette kan rettferdiggjøre kristningskongenes maktbruk, men det kan hjelpe oss å forstå den. «Det går nesten ikke an å forestille seg hvor voldelig våre forfedres kultur var», skriver han. Likevel ville Håkon den gode, Olav Tryggvason og Olav Haraldsson gjøre det de kunne – med livet som innsats – for å reformere samfunnet slik at det ikke lenger var makten, men retten som bestemte. Det var den kristne troen, som de møtte i England og Frankerriket, som inspirerte dem til det. At Olav ble hyllet som helgen etter sin død på Stiklestad, viser at nordmennenes verdier hadde endret seg. De hadde fått en ny type helt som ofret seg selv, ikke andre.

Erlandsen er protestant, men det finnes kanskje ingen annen bok på norsk som gir en like konsis fremstilling av Den katolske kirkes betydning for vestlig sivilisasjon. Det er mange, inkludert katolikker, som ikke kjenner denne historien. «Med Kirken kom sivilisasjonen», skriver Erlandsen, og da mener han «Den katolske kirke, som var den delen av Kirken som sto for kristningen av Norge». Det katolske blir svært positivt fremstilt. Da Romerriket falt, var det Kirken som utøvde moralsk lederskap, bygget skoler og hospitaler og tok vare på antikkens lærdom. Benedikt av Nursia, keiser Justinian, pave Gregor, Karl den store og hans rådgiver Alkuin blir fremhevet som viktige forløpere.

DET FINNES HÅP

I epilogen skriver Erlandsen at det er mye å

tenke på, mye å være takknemlig for. Det er også inntrykket man sitter igjen med etter å ha lest boken. Norge sammenlignes med et gammelt hus som fortsatt står på en kristen grunnmur. Det gjenspeiles i mange av verdiene som vi tross alt har til felles, og det er mange som gjenoppdager vår kristne arv. Etter 22. juli, da nordmenn samlet seg i kirkene, skrev ateisten Anne Holt: «Vi er alle kulturelt kristne.» Erlandsen nevner også den britiske historikeren Tom Holland, som oppdaget det samme. Det finnes fortsatt håp, selv om Erlandsen etterlyser en kirke som tør å være litt kontroversiell og motkulturell. •

KARL GERVIN MED NY BOK

Guide til middelalderens Oslo

Karl Gervin har utgitt en rikt illustrert liten guidebok om de middelalderske kulturminnene i Gamlebyen. Boken tar oss med til Oslo på begynnelsen av 1300-tallet, i regjeringstiden til Håkon 5. Både kongen og biskopen satte sitt preg på denne byen. Langs vandringen gjennom smug og gater i middelalderbyen, ser vi hvordan folk flest levde, hva de spiste og drakk og hva slags arbeid de utførte. Vi lærer å synge litt gregoriansk, og vi får vite hva befolkningens doer avslører. I sammenheng med utbyggingen av Follobanen er det nylig gjort funn som bringer både middelalderbyen og menneskene som levde der, nærmere oss.

RALPH HENK VAAGS
**VALGET - EN STUDIE AV
 PASCALS VEDDEMÅL**
 VERBUM AKADEMISK 2023

Alt å vinne, ingenting å tape?

Om «Veddemålet» – en omstridt tekst av Pascal

OMTALT AV NILS HEYERDAHL

Ralph Henk Vaags er en sjelden kombinasjon i vårt sekulariserte hjørne av verden: universitetslærer i filosofi og kristen. Han var ateist, men skiftet livssyn. En viktig faktor i den prosessen var møtet med forfatterskapet til den franske matematikeren, fysikeren og filosofen Blaise Pascal (som var «Katolsk profil» i St.Olav nr 3, 2023). Ateismen ga ham for svake svar på vesentlige spørsmål om livs-mening og død, om verdier og om universets opprinnelse, skriver Vaags i forordet til sin siste bok, *Valget*, utgitt i fjor da det var 400 år siden Pascal ble født.

BOKEN HANDLER OM et av de mest berømte og omdiskuterte fragmentene i Pascals etterlatte «Tanker». Dette verket består av en mengde kortere og lengre notater, forarbeidet til et verk som han ikke rakk å skrive før han døde, bare 39 år gammel. Det aktuelle fragmentet kalles gjerne «veddemålet» – *le pari*. Det fremstår som en samtale mellom en kristen (forfatteren) og en ateist. Og spørsmålet de drøfter er: Hva er fornuftigst å velge – troen eller ateismen? Med vår naturlige tankeevne kan vi ikke avgjøre om Gud finnes eller ikke. Men hva er det fornuftigst å satse på – at Gud er til eller at han ikke er det?

Argumentet går, kort fortalt slik: Hvis du satser på at Gud ikke er til, og han faktisk er til, taper du alt. Hvis du satser på at Gud ikke er til, og han faktisk ikke er til, taper du intet. Hvis du satser på at Gud er til og han faktisk ikke er til, taper du intet. Hvis du satser på at Gud er til og han faktisk er det, vinner du alt. Ergo: sats på at han er til!

VED FØRSTE ØYEKAST er det lett å avvise

dette resonnementet som synes å gjøre troen til et spørsmål om beregnende kalkyler. Men så enkelt er det ikke, ifølge Vaags. Han viser at teksten er blitt misforstått og ut-satt for urettferdig kritikk. Når den leses og forstås i sin rette kontekst, gir den mening. Den som velger kristen tro, velger i hvert fall ikke irrasjonelt, mens ateistene sliter med alvorlige filosofiske utfordringer. Denne teksten må leses mot bakgrunnen av alle de andre fragmentene. Da går det frem at Pascal mener det ikke er fornuften, men våre lidenskaper som er den største hindring for troen. Og blir man ikke overbevist av veddemålsberegningen, men fremdeles ikke klarer å tro, anbefaler Pascal at man oppfører seg som om man hadde troen – går til messe, ber o.s.v. Den gode vane vil da kunne føre til ekte tro, til slutt.

Tidlig ble den kritikken fremsatt at selv om veddemålsfragmentet viser at man bør satse på at Gud finnes, viser det ikke at veien til ham nødvendigvis er den kristne religion, fremfor den jødiske, muslimske eller andre.

Også her må teksten ses i lys av den helhet den var ment å inngå i. Det apologetiske verket Pascal planla, ville åpenbart argumentere for at det bare er den kristne religion som klarer å løse menneskenaturens gåte. Mennesket er et paradoks: stort og elendig på samme tid. Stort i kraft av sin bevissthet og erkjennelsesevne. Elendig i sine irrasjonelle lidenskapers vold. Kristendommen forklarer storheten med menneskets opprinnelige fullkommenhet, skapt som det ble i Guds bilde. Elendigheten er derimot en følge av det kristendommen kaller arvesynden.

“
Forfatter og forlag kalkulerte neppe med at «Valget» skulle bli en bestselger. De fortjener ros for å publisere en så vidt krevende bok.

”

VI SKAL IKKE FORMASTE OSS til å dømme om Pascal og Vaags har rett når det gjelder veddemålets overbevisningskraft. Bare anbefale boken til nærmere studium for dem som fristes til å vurdere argumentene for og imot – og disse er mange flere enn man først skulle tro.

Boken er utgitt av Verbum Akademisk, og bærer nok preg av sin opprinnelse i et akademisk miljø med dets språklige eiendommeligheter. Ikke alle utenfor de indre sirkler vil antagelig forså hva det betyr når Vaag skriver at «epistemiske fordommer spiller en avgjørende rolle i den beslutningen Pascal inn byr til» (s.15). «Epistemisk» går stadig igjen i denne fag-dialekten. Det har med erkjennelse og kunnskap å gjøre.

Pater Lutz oversatte i sin tid «Tanker» (utgitt i 1946, gjenutgitt i 1960 og 1994). Vaag bruker en nyere oversettelse av Hall Bjørnstad (2007), men dessverre uten å angi den vanlige nummerering av fragmentene. Det gjør det litt vanskelig å finne frem for den som ikke har Bjørnstads oversettelse tilgjengelig og f.eks. gjerne vil sjekke med den franske originalteksten. Et annet savn er at fragmentet siteres og omtales stykke for stykke. Kanskje de til sammen utgjør hele fragmentet. Men jeg savner hele teksten i sammenheng.

NÅR DÉT ER SAGT: Forfatter og forlag kalkulerte neppe med at «Valget» skulle bli en bestselger. De fortjener ros for å publisere en så vidt krevende bok. Den prøver seg ikke på det lettvinde og populære, men bidrar derved til å gjøre norsk kulturell offentlighet litt mer vidtfaende og nyansert. •

Bli med på Norges eldre katolikkere (NEK) sommerleir på Mariaholm 6.–9. august 2024

Leir er gøy og meget sosialt, men også lærerikt og trostyrkende.

I år deltar to prester, p. Sigurd Markussen og p. Erik Ruud, også i år kommer dessuten biskop Bernt for å holde foredrag.

Leiren koster kr 2500 inkl. 3 frokoster, 3 middager, 2 lunsjer + utflukt.

Ta med dynetrekk/putevar/laken og håndklær, eller lei det for kr 90.

Påmelding skjer innen 1. juli til Nikoline Myklevik: nikoline.myklevik@hotmail.com eller telefon 99 26 07 30

Leiravgift betales til
kontonummer: 3000.32.36117

ANDERS ARBORELIUS
O.C.D.

**HVERDAGSMYSTIKK.
KUNSTEN Å LEVE I
GUDS NÆRVÆR**

OVERSATT AV EIVOR
ANDERSEN OFTESTAD
ST. OLAV FORLAG 2024

— “ —
**Hvorfor, spør
Arborelius,
skulle vi ikke
komme Gud
nær gjennom
hverdagen, like
fullt som i
søndagens
rituelle
kirkebesøk?**

— ” —

Bevegende bok om hverdagens betydning

OMTALT AV HANS FREDRIK DAHL

Kristendommen har et problem, rent tankemessig, i forholdet mellom den allmektige, evige Gud, størst av alt og alle – og så lille jeg, den minst tenkelige av alle milliarder kryp på jorden. Jo mer Gud tillegges av makt og egenskaper – han ser alt, vet alt, bestemmer alt – desto fjernere står han fra meg og mitt daglige kram. Et gammelt spørsmål, for så vidt. Hva sier ikke salmisten: «Ett lengter jeg etter, det ber jeg om, alltid å bo i Herrens hus» (Sal.27). *Alltid bo* i Herrens hus; altså tro på ham bestandig. Men – som det sies i en moderne bønnebok: Kan du ærlig si at du elsker Gud av hele ditt hjerte og all din sjel, når du gjør alt annet enn *Ham* til hovedsaken i ditt liv?

Her kommer da den svenske kardinal Anders Arborelius til hjelp med sin nye bok på norsk: «Hverdagsmystikk – Kunsten å leve i Guds nærvær». Den trekker troen ned på hverdagsplanet, symbolisert med foto av en oppvaskbørste på omslaget, og ved en oppbyggelse formet etter de enkleste situasjoner i menneskelivet – å stå, gå, sove, sitte, se – trivielle hverdagsbevegelser for oss alle, men samtidig med åpninger for gudsfølelse. Hvorfor, spør Arborelius, skulle vi ikke komme Gud nær gjennom hverdagen, like fullt som i søndagens rituelle kirkebesøk?

DET GIS EN BRUKSANVISNING HER, som skal lede oss til å erfare Guds nærvær i det daglige. Ikke ved høytidelig teoretisk kunnskap, men ved små beskjedne knep. Første og fremst ved å anerkjenne at jeg finnes, hvilket vi erfarer til daglig. Jeg lever. Jeg puster. Jeg er den jeg er. Men jeg har ikke skapt meg selv. Når det går opp for meg at *jeg*, akkurat *jeg*, er skapt av Gud, da kan man fylles av en himmelstormende lykke, sier

Arborelius. Gud vil at jeg skal være den jeg er, forberedt og formet fra all evighet av, helt ned i den minste detalj.

Så går han slag i slag gjennom hverdagslivets velkjente posisjoner – sitte stille, hvile middag, drømme, gå hjem, sove og til sist dø. Alt gir åpninger for Gud. Bare det å sitte: Fra tidlig morgen til sen kveld sitter vi – ved frokostbordet, i bilen eller på bussen, på jobben, foran datamaskinen. «Tenk så mange gylne anledninger vi har til å sitte, helt stille, for Guds ansikt!»

MAN KAN SPØRRE: Hva slags teologi er dette? En opplevelsesteologi, kan det svares, nærgående i sine krav om at man bør lære seg å leve med Gud i hverdagen. Å dømme etter referansene, er det den karmelitiske nåde-tradisjon vi får – fra 1500-tallets Terese av Avila og Johannes av korset, fremover til Edith Stein og vår egen tids Wilfrid Stinnessen.

Arborelius forsøker gjennom ti små kapitler, de fleste avsluttet med en egen bønn, å få oss til å ta Gud og evigheten inn i hverdagen – med de enkleste ord og fakter. Ved å vende håndflaten opp, for eksempel, åpne hendene som man mottar en gave – og vips gjør man det, ved å bringes tett til Gud!

Hvor effektivt dette virker, avhenger selvfølgelig av leseren. Noen vil finne teksten som en åpenbaring, andre ha visse vansker med å bevegges. Men alle må innrømme at den lærde kardinal setter seg selv på en veldig prøve ved å gå inn i det personlige dagliglivets situasjoner på denne måten. Han går rett nok ikke alene, men krydrer sin tekst med sitater fra Bibelens salmer, noe som gir betraktningene om Gud i hverdagen en egen tidløshet. I tillegg siterer

KLIPP

– Min hypotese er for det første at de aller fleste som er svært negative til Den katolske kirke, er kristne som ikke er aktive i noe som helst kirkesamfunn. En annen hypotese er at det finnes tusenvis av slike inaktive kristne i Norge. En tredje hypotese er at disse sofakristne sover sin tornerosesøvn samtidig som de synes de bidrar positivt med å være negative. Men noe skal de ha kreditt for; og det er at de husker hvordan protestantismen var for en mannsalder siden da de forlot den for å kunne legge seg ned å sove. Kristenheten i dag har forandret seg svært mye i løpet av en mannsalder.

LILLI N. SPÆREN I «DAGEN»

– Jeg har aldri vært beskjeftiget med tro. Alltid næret skepsis til denne tredje religiøse livsfasen hos Kierkegaard. Ledd litt av menn som får katolske tildragelser på sine eldre dager.
Han klør seg på skuldrene.
– Jeg ler ikke av det lenger.

FORFATTEREN HENRIK LANGELAND TIL DAGENS NÆRINGS LIV

– Vi har ofte ei overdriven, ja nærast pompøs ærefrykt for «den siste fiende». I eit kristent vedsbilete er «døden oppslukt ti seier», for å sitere Paulus' trimferande utbrot i Korinterbrevet. Kristne gløymmer ofte at døden djupast sett er null og niks i møte med Jesu livskraft. Vi kan gjerne litt oftare seia, igjen med Paulus, «Død, kor er din brodd?»

SOFIE BRAUT I DAGEN OM VGTVS LIKESOM-BISETTELSE AV KJENDISER

han raust av hva andre forfattere har sagt, særlig Lorens av Oppstandelsen og hans 1600-tallsbok «Å leve i Guds nærvær» (på norsk i St.Olavs klassiker-serie). Lorens fant jo Gud til stede i alt, også i den omeletten han prøvde å steke så rund og fin i klostrets kjøkken.

EN BEVEGENDE BOK, en virkelig åpning for hverdagens betydning, i alle fall for meg. Bare har jeg litt vondt for å forstå hva den sier om arvesynden:

«Gjennom arvesynden har vår forankring i virkeligheten blitt forstyrret. Kompassretningen er feilinnstilt. Vi blir så lett sittende fast i virkelighetsflukt, i dagdrømmer, i vakre eller stygge minner...Vi drives bort på en myk sky av selvbedrag»

Ja visst, vi drives bort. Men er det arvesyndens skyld? Er det ikke like mye tvilen på om Gud kan ha *alt* oppskrevet i sin bok på forhånd, lenge før hver enkelt av oss er født? Jeg bare spør.

Oversetteren Eivor Andersen Oftestad har levert en stilsikker tekst, uten svesismer og med god flyt gjennom dette ikke helt enkle tanke-univers. Blant hennes utfordringer har vært å oversette språkets aller enkleste uttrykk fra svensk til norsk under bibehold av ordspråkets rim –: «Her og der», «gjør og bør», «gå og stå, sitte og tite». Ingen liten jobb bare det!

Tilbake til forfatteren: Vi savner i vår tid åndelige veiledere, sa kardinal Arborelius i intervjuet i forrige nummer av St.Olav. Så kommer han selv, ved å presisere at Gud treffes best i hverdagen, i dens aller enkleste situasjoner. Hvis vi altså øver oss i å leve i hans nærvær «for ikke å suges inn og tumle rundt i de skapte tings virvlende strøm». •

Helligkåring av salige Carlo Acutis

Pave Frans har godkjent et mirakel som tilskrives den salige Carlo Acutis og et annet som tilskrives den salige Giuseppe Allamano, samtidig som han godkjenner helligkåringen av 11 martyrer i Syria.

For unge katolikker er godkjenningen av et mirakel som tilskrives den salige Carlo Acutis, uten tvil det mest interessante. Acutis ble født 3. mai 1991 i London i England, og døde av leukemi 12. oktober 2006 i Monza i Italia, 15 år gammel. Pave Frans saliggåret ham i 2020 i Assisi, som den salige Carlo hadde valfartet til flere ganger, og som er hvilested for hans jordiske levninger.

Miraklet som ble godkjent torsdag 23. mai er relatert til en kvinne fra Costa Rica. Hun ba for sin datter, alvorlig skadet og innlagt på sykehus, ved den salige Carlo Acutis' grav i Assisi. Etter kort tid gjorde datteren raske fremskritt, og mor og datter kunne senere foreta en ny pilegrimsreise til Assisi for å takke den salige Carlo for hans forbønn.

I dekretet som ble offentliggjort i midten av mai, kunngjorde pave Frans at han vil innkalle kardinalene til et konsistorium for helligkåring av den salige Carlo Acutis, samt de salige Giuseppe Allamano, Marie-Léonie Paradis og Elena Guerra. (*Vatican News*)

MILLENNIUMSHELGEN: Den salige Carlo Acutis blir den første helgenen som er født på 1990-tallet. Foto: Vatican News

AKTUELL PROFIL

Hvem: Mathias Bruno Ledum
Aktuell: Ordineres til diakon

Pilegrim i apostlenes fotspor

Som en pilegrim har prestestudent Mathias fulgt de store apostlers fotefar i Roma de siste fem-seks årene. Nå kommer han til en viktig milepæl.

TEKST: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

Den 29. juni skal du ordineres til diakon. Hvilke tanker gjør du deg om det som skjer den dagen?

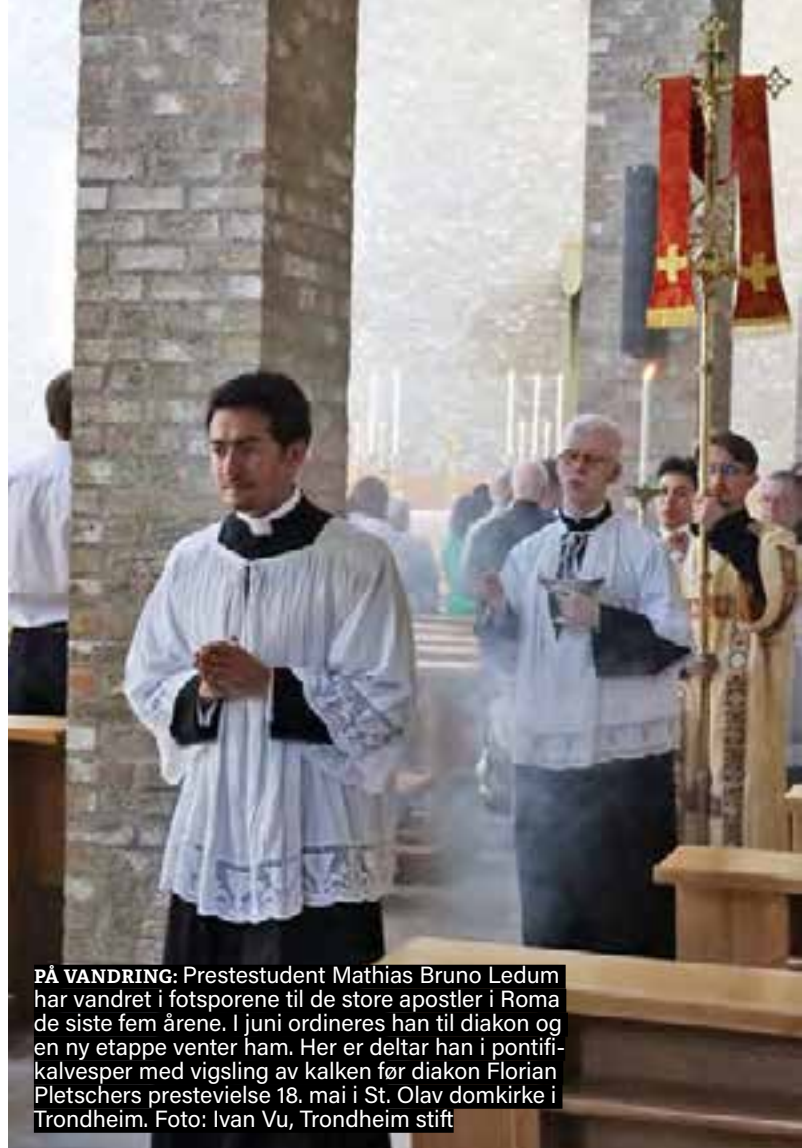
– Hele livet er en slags formingsprosess hvor man ved å være kristen forsøker å la seg forme av Guds nåde og anstrenger seg for å komme tilbake til det Guds bilde og likhet som Han skapte oss i. De siste seks årene i seminaret har vært en tid for å finne ut hva Gud kaller meg til, og i tillegg en tid for å formes, strekkes, lutres og dannes til å bli en prest etter Den gode hyrdes forbilde, sier Mathias – og legger til at det også blir en riktig gledelig dag, hvor han får feire noe stort og viktig sammen med så mange han er glad i.

– Jeg gleder meg til den salige blandinga hvor Gudbrandsdalen og Groruddalen, biskopen og bonden, akevitten og proseeccoen går hånd i hånd!

– Du skal ordineres på høytiden for de hellige apostler Peter og Paulus. Har det en spesiell betydning for deg?

– Jeg har mange ganger vandret ut av Peterskirken og tittet over på de to statuene av Peter og Paulus, som vokter kirken på hver sin side av Petersplassen, og tenkt «Hva ville Roma vært uten disse to?» Og for å sette det litt i perspektiv: «Hvor er alle etterkommerne av de store romerske keiserne? Hvor er deres tilhengerskare? Hvor er den levende kontinuitet etter dem?» Alle slags riker og kongedømmer har kommet og gått, politiske ismer og ideologier er blitt prøvd ut og har feilet, mens Kirken, med Den hellige Peter som første kaptein og Paulus som overstyrmann, har seilt langsomt og trygt gjennom tiden. I dag har vi Frans som

«De siste seks årene i seminaret har vært en tid for å finne ut hva Gud kaller meg til, og i tillegg en tid for å formes, strekkes, lutres og dannes til å bli en prest etter Den gode hyrdes forbilde»

PÅ VANDRING: Prestestudent Mathias Bruno Ledum har vandret i fotsporene til de store apostler i Roma de siste fem årene. I juni ordineres han til diakon og en ny etappe venter ham. Her er deltaker han i pontifikalvesper med vigsling av kalken for diakon Florian Pletschers prestevielse 18. mai i St. Olav domkirke i Trondheim. Foto: Ivan Vu, Trondheim stift

den 266. etterfølger ved roret, og han fortsetter å styre skuta videre, sier Mathias, som naturlig nok har tenkt mye på hva som blir nytt for ham i og med diakonvigslingen:

– Jeg tenker på de mange årene i seminaret som en forlovelsesperiode, altså som et seriøst forhold hvor min oppgave har vært å finne ut om dette er noe Gud ønsker av meg og noe jeg kan gi hele livet mitt til. Det blir, til tross for at jeg som seminarist har levd på en måte som skal samsvare med de løftene man gir i ordinasjonen, en ny tilværelse når jeg faktisk avgir mitt endelige løfte om sølibat, lydighet, forpliktelse til å påta meg tjenesten som diakon og alt hva den innebærer, sier han.

I APOSTLENES FOTSPOR

Roma har vært hans hjemby siden høsten 2019. Hamsun skrev at Oslo er en by man ikke forlater før man har fått merke av den. Det samme kan kanskje sies om Roma – hvordan har Den evige stad merket ham?

– Det er hevet over tvil at ikke bare livet inne i seminaret har bidratt til å forme meg. Også det å bo i en by som Roma er i seg selv formativt! Her bor man ikke bare i en by med utrolig lang, spennende og viktig historie; den er også Den katolske kirkes hovedpulsåre. Her bor paven selv bare rett over elva; her finner du så mange prester, nonner, munkere og seminarister! Å kunne leve nærmest i

MATHIAS BRUNO LEDUM

Født: 1995

Fødested: Lillehammer, oppvokst på Tretten i Gudbrandsdalen

Bosted: Roma

Stilling: Seminarist

Utdannelse: Internasjonale studier ved UiO, filosofi/teologi ved Angelicum og Gregoriana

fotsporene etter Peter og Paulus og den tidlige kirke, å komme tett på relikviene av apostler og andre viktige helgener, å se den store fromheten og hengivenheten til de mange troende som enten bor her eller kommer på besøk hit. Alt dette er med på å forme deg, sier Mathias.

Han har vært seminarist eller prestestudent ved Det engelske presteseminarer i Roma i 5 år. Der arbeider studentene med å finne sitt kall, altså å forsøke å oppdage Guds vilje for ens liv.

– Noe av det viktigste jeg har lært er at uten Gud så kommer man ingen vei med denne prosessen. Han må være den som sitter ved rattet og tar styringa, og hvis man forsøker å være baksete-sjåfør, ender man bare på ville veier.

– *Hva ligger foran deg før du forhåpentlig om ikke lenge blir ordinert til ny prest i Kirken?*

– Kort sagt: Å være diakon! En av de store forandringene i forbindelse med diakonvielsen er jo at jeg nå blir ferdig med studiene, drar hjem til bispedømmet og skal ut i tjeneste i menighet.

– *Vi vil gjerne at flere unge menn skal bli kallet til Kirkens tjeneste. Hva gjorde at du valgte å følge ditt?*

– Som biskop Bernt er så flink til å minne oss om: Kall kan bare være bønnens frukter. Min egen prosess har krevd mye bønn, både av meg og andre, som har bedt for at jeg skulle følge kallet. Størst av alt var det å finne ut, tre år etter at min mor døde, at hun hele livet hadde i sine stille bønner bedt for at jeg skulle få et prestekall, uten å si et ord om det til meg, sier Mathias.

Hans oppfordring til oss er: Be for kall! •

NYTT OM NAVN

Pavens bønneintensjoner

JUNI

For dem som er på flukt fra sine hjemland

La oss be om at migranter som flykter fra krig eller sult, og som er nødt til å foreta farefulle reiser, vil bli tatt godt imot og finne nye og gode levevilkår i landene de kommer til.

JULI

For sjelesorgen for syke

La oss be om at sykesalvingens sakrament gir styrke fra Herren til dem som mottar det og også trøster deres kjære, og at det for alle må bli et synlig tegn på medfølelse og håp.

AUGUST

For politiske ledere

La oss be om at politiske ledere står til tjeneste for sitt eget folk, arbeider for menneskelig utvikling og det felles beste, tar vare på dem som har mistet sitt arbeid, og prioriterer de fattige.

Priorinne- valg i Totus Tuus

► 18. april valgte klosterkapittelet i karmelittklosteret Totus Tuus i Tromsø

sr. **Maria Bozena** av Kristus Forløseren til priorinne for de neste tre år.

Valget ble ledet av p. Serafin av den hl. Treenighet OCD som er delegert ansvaret for provinsens søstre. Etter å ha sunget *Te Deum*, samlet søstrene seg i koret for *homagium*, der de lovet den nyvalgte priorinnen lydighet.

Deretter fulgte valget av klosterets råd. Følgende ble valgt: sr. M.Natalia av Eukaristien, sr. M.Bronislawa av Jesus Hostien, sr. M.Estera av Den Hellige Ånd og sr. M. Teresa Hosanna av Jesusbarnet.

I en pressemelding skriver karmelittnonnene at de takker Gud for sin nyvalgte priorinne og betror henne og hennes tjeneste til deres forbønn.

HURRA OG BURS-DAGS-MITRA

Mandag 13. mai fylte biskop Erik Varden av Trondheim et halvt århundre. Han ble feiret behørig av stift og troende med mottagelse i St. Olav domsogns foreningslokale, jazz, bursdagskake og ditto sang – samt bursdagsmitra.

TEKST: MARTA WADE OG PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN FOTO: IVAN WU

50-års-kalaset ble avsluttet verdig og vakkert i kirken med orgelkonsert ved Marcus Frost Nielsen og høytidelig sakramentsandakt ved bursdagsbiskopen selv. Før feiringen rakk St. Olav tidsskrift en kort samtale med den feirende og feirede biskop.

– Hva er din favoritthelgen og hvorfor?

– Det er som å spørre: Hvem er din favoritt-venn? Et umulig spørsmål å besvare! En (vordende) helgen som er meg særlig nær her og nå er Jérôme Lejeune. Han viste stort moralsk mot; han står for beundringsverdige klartenkhet; og han var en svært vennlig mann.

– Hva ville du anbefalt av bøker til en tiåring, tyveåring, trettiåring, førtiåring og femtiåring?

– Til 10: Snorre. Til 20: Hermann Hesses «Narsiss og Gullmunn». Til 30: Marilynne Robinsons «Gilead-tetralogi». Til 40: Tolstojs «Anna Karenina». Til 50: Ciceros «Om alderdommen».

– Hva ønsker du deg i bursdagsgave?

– Jeg ønsker meg støtte til Trondheim stifts fond for presteutdanning. Vi har kandidater som melder seg: Det er gledelig.

– Hva er din favorittkake?

– Jeg er glad i Tarte Tatin – men ville ikke spist det hver dag!

– Hvem ønsket du å bli da du var liten?

– Bonde. Og det ble jeg.

– Hva er det viktigste du har lært?

– Det har vært viktig for meg å lære språk – og jeg studerer fortsatt.

– Hva er ditt favoritt-bibelsvers?

– Efeserne 4.15: «Veritas in caritate.» («Men vi skal være tro mot sannheten i kjærlighet og i ett og alt vokse opp til ham som er hodet, Kristus.»)

BURS-DAGS-MITRA: Stiftsøkonom Per Albert Vold kroner bursdagsbiskopen med lokalprodusert håndverk.

FESTSTEMT: Menighetens foreningslokale var fylt til randen av feirende troende, som ble traktert med fargerike delikatesser og sprakende jazztoner.

HURRA-HILSENER

OSLO KATOLSKE BISPEDØMME

Kjære biskop Erik,

Det var en stor dag da du ble utnevnt til biskop av Trondheim. For stiftet, selvfølgelig, for det katolske Norge, for bispekonferansen. Men for deg ble det noe brutalt, en hård omstilling fra det kontemplative til det apostoliske. Du fikk det råd av den ansvarlige kardinal å bli biskop på en munks vis – og det ble du. Du har gjort din store lærdom og åndelige innsikt tilgjengelig langt utover stiftets grenser, og du blir møtt med takknemlighet. Forbundet med geistlighet og legfolk i hele Norge gratulerer og takker deg!

+ Bernt
Biskop av Oslo

TAUTRA MARIAKLOSTER

Tusen år er i Herrens øyne som én dag, så hva er da 50 år? Men vi ser med menneskers blikk, og gleder oss stort over et rundt tall: Hvem kunne drømt den gangen i 1974 at gutten som ble født i Varden-familien skulle bli den Erik som velsigner oss i dag? Vi undrer oss og gleder oss over disse 50 år: Gratulerer med fødselsdagen, kjære biskop Erik! Vi er glad for å ha deg til biskop, vår kjære klosterbror! Vi gleder oss over de gangene vi ser noen glimt av deg, hører din smittende latter, lytter til dine forunderlige prekenes og feirer Kristi mysterier sammen med deg. Og vi gleder oss over de ringene i vannet vi ser og hører om der du har ferdes og formidlet det grensesprengende evangelium: Takk for at du er her!

Hjertelige gratulasjoner fra dine søstre på Tautra

ST.
OLAV

Katolsk tidsskrift for religion og kultur

Grunnlagt 1889 av Johannes Olaf Fallize.

Hvori opptatt «Klippen» (Midt-Norge, 1950–78), «Stella Maris» (Nord-Norge, 1950–68) og «Broen» (Landsdekkende, 1979–2009).

Utgis av:
Norsk Katolsk Bispedømme
Nr. 2–2024, årgang 136
ISSN 0802-6726
• Oslo katolske bispedømme
• Trondheim Stift
• Tromsø Stift

Adresse:
Akersveien 5, 0177 Oslo
www.katolsk.no/kirkebladet

Redaktører:
Nils Heyerdahl
Hans Rossiné (ansv.)

Redaksjon:
Petter Stocke-Nicolaisen
Olav Rune Ekeland Bastrup
Caroline Belaúnde Brynsrud
Sverre Granmo Hertzberg
Øyvind J. Vardenær Evenstad

Design og layout:
Erlend Lans Pedersen

Gaver til tidsskriftet:

Fra Norge:
Kontonr.: 3000. 15. 11110
(gjir skattefradrag)

Fra utlandet:
Sparebanken Sør
Postboks 200
4662 Kristiansand
BIC/SWIFT: SPSONO22XXX
IBAN: NO43 3000 2275 321

Signerte artikler står for forfatterens regning.

Dersom intet annet er angitt, er bildene hentet fra katolsk.no

St. Olav tidsskrift redigeres etter prinsippene i Redaktørplakaten og Vær Varsomplakaten.

Redaksjonen tar intet ansvar for ikke-bestilt stoff.

Redaksjonsslutt: 25.05.24

Deadline neste nummer: 02.09.24

Trykk: UnitedPress, Latvia
Opplag: 4700

Forsidefoto:
Petter T. Stocke-Nicolaisen

UTGRAVNING I STAVANGER: Fant rester av St. Svithuns relikvieskrin

Arkeologer fra Universitetet i Stavanger har gjort sensasjonelle funn under Stavanger domkirke. Det er vanlig å anta at relikvieskrinet fra middelalderen ble sendt til Danmark og smeltet om under reformasjonen. Nå kan det vise seg at skrinet aldri forlot domkirken.

TEKST: ØYVIND JOHANNES VARDENÆR EVENSTAD

Et forskerteam fra UiS, ledet av Sean Denham sammen med Margareth Hana Buer og Bettina Ebert, har gravd ut kjelleren under det nordre tårnet i domkirken. Der fant de en forgylt kobberplate som de mener har sammenheng med relikvieskrinet til St. Svithun.

– Når man ser på materialet, størrelsen, formen, dekorasjonen og bevisene for montering på en treflate, sammen med den tilsvarende, forgylte sølvplaten og de forskjellige dekorative «glassedelsteinene», blir det ganske tydelig at disse var en del av de dekorative elementene i et relikvieskrin, sier Denham.

RESTER AV ET SKRIN – OG KANSKJE EN RELIKVIE

Han forteller at ikke bare selve skrinet, men også dens dekorative elementer, ville blitt fjernet i en utrydding av katalolsk «overtro» under reformasjonen. Derfor mener arkeologene at skrinet aldri forlot katedralen, men ble reddet og gjemt unna i kjelleren.

– Tror du det er mulig å finne resten av relikvieskrinet?

– Jeg tror ikke det. I løpet av det siste århundret, og spesielt i løpet av de siste seks årene, har det vært en rekke store, omfattende utgravninger i katedralen. Jeg tror det er mer sannsynlig at de få restene vi fant er alt som er igjen, dessverre.

PAVESEGL: Seglet til pave Bonifatius VIII, som trolig har vært festet til en pavelig bulle (et brev) og adressert til biskopen i Stavanger. Foto: Annette Øvreliid – Arkeologisk museum, UiS

RESTER AV SKRINET: Den store kobberplaten, den lille sølvplaten og edelsteinene ble funnet under domkirken. Foto: Annette Øvreliid – Arkeologisk museum, UiS

– Er det en mulighet for at St. Svithuns armbein kan finnes?

– Flere menneskelige skjelettdeler ble funnet i utgravningen vår, og en av dem kan godt være armbeinet hans, men det vil være umulig å fastslå.

Denham forstår godt at det vil være verdifullt for troende å ha de fysiske restene av byens skytshelgen. Han sier at det er teoretisk mulig at armbeinet ble gravlagt for å skjule det under reformasjonen, men at det ikke finnes bevis.

ELFENBENSFIGURER OG BISPEGRAV

I tillegg til restene av relikvieskrinet fant arkeologene flere andre gjenstander fra middelalderen, deriblant to elfenbensfigurer fra en type altertavler som ble laget i Frankrike og England på 1300-tallet. Det ble også oppdaget et gravkammer i et hjørne av kjelleren, som kan ha tilhørt en biskop.

– Vi tolker dette som en bispegrav etter dens form og plassering. Det er få historiske kilder for bruk av sakristiets kjeller som gravsted. Derfor er gravkammeret litt spesielt, sier Denham.

STAVANGER FIKK BREV FRA ROMA

Blant de andre funnene er paveseglet til pave Bonifatius VIII (1294–1303). Seglet viser deler av navnet til paven på den ene siden og apostlene Peter og Paulus på den andre. Det har trolig vært festet til en pavelig bulle og adressert til biskop Arne, som var biskop i Stavanger fra 1277 til 1303.

Pave Bonifatius VIII er kjent for å ha skrevet bullen *Unam sanctam* (18. november 1302), som understreker Kirkens enhet og pavens myndighet over alle kristne. Kan dette ha vært bullen som ble sendt til biskop Arne?

Funnene viser at Stavanger bispedømme i middelalderen hadde kontakt med resten av Europa, og med paven i Roma. Under 900-årsjubileet for Stavanger og domkirken i 2025, vil besøkende få muligheten til å se alt dette og mer. •

UTGANGSORD

ILLUSTRASJON: MALGORZATA PIOTROWSKA

Krig er alltid et nederlag

Samtidig som vi igjen stadfester den umistelige retten til selvforsvar og ansvaret for å beskytte dem som er truet på livet, må vi erkjenne at krig alltid er et nederlag for menneskeheten. Ingen krig er verdt tårene til en mor som har sett sitt barn bli lemlestet eller drept; ingen krig er verdt tapet av livet til så mye som ett menneske, et hellig vesen skapt i Skaperens bilde og likhet; ingen krig er verdt forgiftningen av vårt felles hjem; og ingen krig er verdt fortvilelsen til dem som tvinges til å forlate sitt hjemland og på et øyeblikks varsel blir fratatt sitt hjem og alle familiære, vennskapelige, sosiale og kulturelle bånd som er blitt bygget opp, i noen tilfeller gjennom generasjoner.

PAVE FRANS

Teksten er hentet fra pavens budskap til deltakerne på det sjette «Forum de Paris sur la Paix» i november 2023. Dette avsnittet er sitert i den erklæringen som Vatikanets avdeling for tros læren offentliggjorde i mars: *Dignitas Infinita - om menneskets verdighet.*

Bli fast giver

Noe av det beste du kan gjøre for å bekjempe sult, fattigdom og utenforskap, er å være fast giver til Kirkens diakonale arbeid.

Foto: Caritas

Som fast giver til Caritas Norge, bidrar du til å redde og forvandle liv. Du gir folk muligheten til å bygge et bedre liv for seg selv, sin familie, og sitt lokalsamfunn.

Bli fast giver i dag ved å scanne QR-koden
eller ved å gå inn på caritas.no

For enkeltgave: Vipps til **12135** Gavekonto **8200.01.93433** (merk sommergave)